

TAMPEREEN YLIOPISTO

Klaudia Käkelä

”NE KUVITTELEE TUNTEVANSA MEIDÄT”

Tutkimus radiojuontajien keinoista edesauttaa ja ylläpitää
kuuntelijoiden parasosiaalista suhdetta

Journalistiikan pro gradu -tutkielma

Maaliskuu 2018

TAMPEREEN YLIOPISTO

Viestinnän, median ja teatterin yksikkö

KÄKELÄ, KLAUDIA: ”Ne kuvittelee tuntevansa meidät”,

Tutkimus radiojuontajien keinoista edesauttaa ja ylläpitää

kuuntelijoiden parasosiaalista suhdetta

Pro gradu -tutkielma, 73 s., 2 liites.

Journalistiikka

Maaliskuu 2018

Tämän pro gradu -tutkielman tavoitteena on tutkia niitä keinoja, joilla radiojuontajat luovat ja ylläpitävät radion parasosiaalista suhdetta kuuntelijoihinsa.

Tutkielman aineisto koostuu kolmen radiojuontajan puolistrukturoiduista tutkimushaastatteluista sekä kyseisten juontajien lähetysten analysoimisesta. Yhden viikon (viisi arkipäivää) lähetykset valittiin sattumanvaraisesti. Näitä kahta aineistoa analysoidaan lähdekirjallisuuden kautta. Lisäksi loin lähdekirjallisuuden pojalta neljä kategoriaa, jotka kuvaavat niitä keinoja, joiden avulla radiojuontajat rakentavat ja ylläpitävät parasosiaalista suhdetta. Kategoriat ovat luottamuksen kategoria, samaistuttavuuden kategoria, jatkuvuuden kategoria ja keskustelun simuloinnin kategoria.

Tutkimushaastatteluissa selvisi muun muassa se, että juontajien suhde radiopersoonansa ja parasosiaalisen suhteen luomiseen on ristiriitainen. Juontajan tehtävä on olla aito, mutta toisaalta kaikki esiintyminen vaatii valmistautumista sekä roolien hakemista. Kukaan juontajista ei esimerkiksi mielellään käyttänyt termiä ”radiopersoona”. Aitouden mielikuvan ylläpitäminen on juontamisen tärkein tavoite. Parasosiaalista suhdetta ylläpidetään paljolti epäaitoutta välttelemällä.

Vaikka juontosisällöt pyörivät radiopersoonan ympärillä, radiojuontajat pyrkivät välttämään liian juontajakeskeistä ilmaisua. Tiedonvälitys on yksi keino, jolla juontaja kykenee tarjoilemaan lähetysten kuuntelijalle ilman minäkeskeisyyttä. Uutisista ja liikenteestä puhumalla juontaja on hyödyksi kuuntelijalle.

Avoimuudesta huolimatta juontajien on suojeltava itseään ja läheisiään julkisuuden nurjalta puolelta. Jättämällä asioita pois lähetyksestä, radiojuontajat rakentavat radiopersoonansa, joka puolestaan on se tarttumapinta, johon kuuntelija muodostaa parasosiaalisen suhteensa.

Kanssakäyminen kuuntelijoiden kanssa on hyvin tärkeä asia juontajille. Yhteys kuuntelijoihin, jopa hyvin hatara sellainen, tekee parasosiaalisesta suhteesta konkreettisemmän radiojuontajille itselleen.

Tässä työssä pyrittiin tekemään sellaista analyysiä, jota Suomessa ei aiemmin ole juurikaan tehty. Teoreettisen kirjallisuuden ja lähetysten kuuntelun yhdistämistä on tehty suomeksi hyvin vähän.

Parasosiaalisen suhteen tutkimuksen tulevaisuus saattaa löytyä YouTubesta, sillä tubettajat ovat nuorten suosikkijulkikkaita. Tubettajiin syntyvät parasosiaaliset suhteet ovat varmasti laadultaan osittain samanlaisia kuin radiossa.

SISÄLLYSLUETTELO

1. Johdanto	1
2. Radio Suomessa	3
2.1.Radion historiaa Suomessa	3
2.2.Suomalaisen radion nykytila.....	5
3. Parasosiaalinen suhde	9
3.1.Tärkeimmät termit.....	9
3.2.Parasosiaalisen suhteen lainalaisuuksia	12
3.3.Tutkimuksen lähtökohdat.....	14
3.4.Parasosiaalisen suhteen mittaaminen	15
4. Pro gradu -tutkielman aineisto ja menetelmät	18
4.1.Johdatus aineistoon	18
4.2.Haastattelut.....	18
4.3.Radiolähettykset	21
4.4. Aineiston käsittely.....	22
5. Pro gradu -tutkielman aineisto ja menetelmät	25
5.1.Analyysin kategoriat	25
5.2.Radiopersonan luominen.....	27
5.3.Luottamuksen kategoria.....	35
5.4.Samaistuttavuuden kategoria	41
5.5.Jatkuvuuden kategoria.....	49
5.6.Keskustelun simuloinnin kategoria	54
6. Loppupäätelmät	65
1. Lähteet	71
1.1.Kirjallisuus	71
1.2.Lähetysaineisto.....	72
1.3.Haastattelut.....	72
Liitteet	
Liite 1: Tutkimushaastattelun kysymysrunko	74

1. JOHDANTO

Radiojuontaja puhuttelee juonnoissaan ”juuri sinua”. Radiojuontajasta ja ohjelmasta muodostuu monelle kuuntelijalle tuttu ja turvallinen ystävä, joka tulee arjessa lähelle. Tämä suhde on kiinnostanut minua teini-ikäisestä asti. Nyt radio kiehtoo minua paitsi siviilissä, myös media-alan ammattilaisena. Tutkin pro gradu -tutkielmassani radion parasosiaalista suhdetta.

Suomalainen radion kuuntelija vietti radion äärellä aikana loka-joulukuussa 2017 reilut kolme tuntia päivässä (Kansallinen radiotutkimus, Finnpanel). Luku on pysynyt kolmen tunnin tietämällä vuosikausia ja kuunteluaikaa voi pitää indikaattorina siitä, että radio on suomalaisille tärkeä seuralainen. Radion välittämällä viesteillä on suuri tavoitavuus Suomessa.

Päätutkimuskysymykseni on ”Miten radiojuontaja edesauttaa ja ylläpitää kuuntelijoiden parasosiaalista suhdetta?”. Tälle kysymykselle alisteisia ovat muut tutkimuskysymykseni, kuten ”Millainen on radion parasosiaalisen suhde?” ja ”Millainen on radiopersoonaa?”.

Tavoitteena on radiojuontajien haastatteluja hyödyntämällä kartoittaa sitä, miten juontaja edesauttaa parasosiaalisen suhteen syntyä ja miten harkittu hahmo radiopersoonana on. Lisäksi kuuntelen haastattelemieni juontajien lähetyksiä ja vertaan niitä haastatteluihin. Analyysissäni suhteutan näitä aineistoja mediatutkimuksen teorioihin sekä tutkimuksiin.

Suomessa radiojuontamisesta on kirjoitettu hyvin vähän tieteellisestä tai edes ammatillisesta näkökulmasta. Radiotyön perusteita käsitteleviä teoksia löytyy, mutta niiden aiheet käsittelevät enemmänkin toimitustyötä kokonaisuutena, kuin juontamisen syvällisiä suhteita. (Karhu ja Mäkilähde 2013, 18.) Ainoa löytämäni suomalainen ja puhtaasti parasosiaalista suhdetta käsittelevä artikkeli on Pekka Isotaluksen ja Maarit Valon teksti, joka julkaistiin vuonna 1995 Tiedotustutkimuksessa otsikolla *Televiioystävyyttä ja radiorakkautta: parasosiaalinen suhde suomalaisittain*.

Mediapsykologiaa eli median ja ihmisen välistä suhdetta sekä mediakäyttämistä ei juurikaan ole käsitelty suomalaisessa kirjallisuudessa. Näistä harvoista esimerkeistä mainittakoon Anu Mustosen *Mediapsykologia*-teos sekä Pekka Isotaluksen kirja *Toimittaja kuvaruudussa – televisioesiintyminen vuorovaikutuksen näkökulmasta*.

Yleisön valinnoilla ja parasosiaalisen suhteen synnyllä on radiokanavalle suuri merkitys varsinkin taloudellisesta näkökulmasta, sillä parasosiaalisen suhteen luotuaan henkilö haluaa palata mediatuotteen äärelle. Näin ollen jokainen yleisömittauksia tekevä ja niistä tavalla tai toisella riippuvainen media haluaa luonnollisesti saada aikaan parasosiaalisen suhteen vetääkseen puoleensa yleisömassoja.

Toivon juontajien haastatteluista saamieni tietojen antavan myös neuvoja aloitteleville juontajille ja ohjaavan heitä oikeaan suuntaan radiopersonansa kehittäessä.

Jokainen radiokanava mittaa kuuntelijalukuja ja taistelee kuuntelijoiden mielenkiinnosta. Tutkielmani tarkoitus on antaa kanaville uusia työkaluja siihen, miten tehdä kuuntelukokemuksesta entistä parempi.

2. RADIO SUOMESSA

2.1. Radion historiaa Suomessa

”Radio on sähköisistä medioista vanhin: radio on myös niin tavallinen, että se on muuttunut näkymättömäksi.” (Ala-Fossi 2005, 19. Käännös: Klaudia Käkelä.)

Radio saapui Suomeen jo ennen itsenäistymistä viime vuosisadan alussa (Ruohomaa 2000, 127). Yleisradion ensimmäiset radiolähetykset alkoivat vuonna 1926, mutta vasta toisen maailmansodan aikana radio löi lopullisesti läpi mediavälineenä. Samaan aikaan myös televisiovastaanottimia alkoi olla yhä useammassa kodissa. (Nordenstreng & Wiio 2012, 25.) Kun radion ohjelmatarjonta lisääntyi, eikä sähköä tarvinnut enää säännöstellä, radion kuuntelu lisääntyi entisestään ja väline piti pintansa, vaikka televisio nousikin rinnalle vahvaksi kilpailijaksi. (Ruohomaa 2000, 127.) Radioverkkojen kattaessa koko maan 1970-luvulla radiota kuunneltiin noin kaksi tuntia päivässä (Nordenstreng & Wiio 2012, 25.)

Suomi on ollut radion kaupallistumisessa Pohjoismaiden edelläkävijä. Radio kaupallistui useissa maissa sen jälkeen, kun televisiossakin alettiin näyttää kaupallisia sisältöjä ja Suomessa tämä muutos tapahtui välittömästi Yleisradion monopolin murruttua. (Hujanen & Ala-Fossi 2012, 123.) Tämä tapahtui vuonna 1985, kun myös yksityiset paikallisradiot saivat toimilupia valtioneuvostolta. 1990-luvulla toimilupia saivat myös ”erikoisradiot” ja Suomen ensimmäinen kaupallinen valtakunnallinen radioverkko eli Radio Nova, joka aloitti lähetykset vuonna 1997. (Hujanen & Ala-Fossi 2012, 121–132.)

Ensimmäinen formaattiradio, joka todella mullisti Suomen radiokenttää ja radion tekotapaa oli kuitenkin vuonna 1995 lähetyksensä aloittanut Kiss FM. Kanava oli ensimmäinen, joka panosti nimenomaan aamulähetykseen ja teki sen äärimmäisen onnistuneesti. Menestyksen takana oli alusta asti Henkka Hyppönen. Hyppösellä on loistava silmä radiojuontajille, joten Jenni Pääskysaaren sekä Tuomas Enbusken rekrytointi teki Kiss FM:n aamulähetyksestä aikansa suosituimman. (Tenkanen 2015.)

Kun valta radiossa jakautui verovaroin kustannetun Yleisradion lisäksi kaupallisille kanaville, syntyi moraalipaniikki. Muutos herätti ennakkoluuloja, kuten suurten mediamyllerrysten yhteydessä on tapana. Yleisradion radioveteraanit olivat huolissaan kaupallisten kanavien sisällön laadusta. Kaupalliset paikallisradiot kuitenkin toivat Suomen radiokentälle aivan uusia radion tekemisen tapoja. Ne tekivät esimerkiksi paikallista sisältöä aivan uudella tavalla ja ottivat mallia Amerikasta varsinkin radioformaattien luomisessa. Huoli radiosisältöjen laadun laskemisesta oli kuitenkin journalistisesta näkökulmasta osittain todellinen. Radiot keskittyivät toistensa kanssa kilpailuun ja

toiminta perustui uuteen, kaupalliseen tyyliin luoda ”flow” eli lähetysvirta ja erilainen estetiikka. Yksilöllisille ja jopa taiteellisille radiosisällöille ei ollut tilaa. (Ala-Fossi 2005, 21.)

Yleisradiokin päätyi lopulta muokkaamaan toimintaansa rajusti vuonna 1990. Yleisradion täytyi ottaa mallia kaupallisista kanavista, sillä ne onnistuivat vetämään puoleensa erityisesti nuoria kuuntelijoita. (Ala-Fossi 2005, 20 & 21.) Yleisradio tosin vastasi populaarimusiikkia kuuntelevien nuorten tarpeisiin jo vuonna 1980 uuden Rockradio-ohjelman myötä (em., 165). Nykyään Yleisradiolla on kokonainen nuorille suunnattu kanava, vuonna 2003 Radio Mafian manttelin perijäksi tullut YleX.

Kansainväliset mediatalot ja amerikkalainen tietotaito alkoivat ottaa jalansijaa Suomessa 1990-luvulla. Mediatyhtiö SBS teki vuonna 1993 Radio 957:sta formaattiradion ja muokkasi kyseisen kanavan lähetysten tekotapaa huomattavasti omaksumalla muun muassa soittolistan ja rotaatiokellon osaksi lähetysten suunnittelua. (em., 187.)

Radio Cityn ja Radio Sadan omistanut mediatyhtiö sai vuonna 1994 oikeuden perustaa ”nuorisoradion”. Yhdysvaltalainen SBS puolestaan osti Radio Megan Oulusta. Myöhemmin lukuisat SBS:n omistamat paikalliskanavat formatoitiin ja ne alkoivat kantaa nimeä Kiss FM. Kiss FM oli puhtaasti hittiradioformaatin mukainen, sillä DJ:t eivät olleet äänessä puolta minuuttia kauempaa ja lähetysten sisältö keskittyi hittimusiikin soittamiseen. Vuonna 1995 toimiluvan puolestaan sai vielä ranskalaisen mediatyhtiön kanava Radio Energy. Kaikilla edellä mainituilla kanavilla oli vahva formaatti ja niiden toimintamalli oli valmiiksi testattu Yhdysvalloissa ja muualla Euroopassa. (em., 188.)

Suomalaisen formaattiradion alkuaikoina juontopuhe oli siis hyvin vähäistä ja se on sitä edelleen joissakin musiikkiin keskittyvissä radio-ohjelmissa. Formaattiradion maahanmuutto avasi ovet nykymuotoiselle, napakkaa DJ-puhetta ja journalistista sisältöä yhdistelevälle radiojuontamisen mallille.

Valtion ja julkisyhteisöjen omistusosuuden vähentyessä radioyhtiöissä, radiosta tuli kaupallinen tuote. Yksityistäminen on johtanut kaupallistumisen trendiin, jossa radio-ohjelmia tuotetaan ja markkinoidaan kuin mitä tahansa muuta kaupallista tuotetta. Kaupallisilla kanavilla radio on mainosväline ja kaupallisen radion toiminta rahoitetaan pitkälti mainostuloilla. (Hujanen & Ala-Fossi 2012, 123.)

Myös Yleisradio on varsinkin viime vuosina omaksunut useita kaupallisen radion mainostamisen malleja sekä sisällöntuotannon tapoja. YleX esimerkiksi toimii näkyvästi yhteistyössä useiden

suomalaisten musiikkifestivaalien kanssa. Lisäksi keväisin järjestetään koululaisille suunnattu YleX Pop, joka on useiden eri artistien yhteinen ulkoilmakonsertti. Malli on tuttu kaupallisilta kanavalta, joista monilla on omia musiikkitapahtumia.

2.2. Suomalaisen radion nykytila

Kaupalliset radio- ja tv-asetat tavoittelevat taloudellista voittoa, jonka ne saavat myymällä mainostajille aikaa radioaalloilla. Ei-kaupalliset organisaatiot, kuten Yle, eivät rahoita toimintaansa mainostuloilla, mutta ne kilpailevat silti kaupallisten kanavien kanssa. Myös verotuloilla rahoitetut yhtiöt perustelevat olemassaolonsa kuulijamäärillä sekä valtiolle että kansalle. Tästä syystä sekä kaupalliset että verotuloin rahoitetut tiedotusvälineet ovat alttiita markkinapaineille. (Fairclough 1997, 60–61.)

Formaattiradioiden ohjelmisto on parhaaseen kuuntelu-aikaan, eli prime timessa, juontajakeskeistä lähetysvirtaa. Lähetysten rakenne perustuu saman lähetysten sisällä samanlaisena toistuvaan tuntikiertoon eli rotaatiokelloon. Sisältö koostuu juonnoista, musiikista, uutisista, asema- ja ohjelmatunnuksista sekä jingleistä. Mukana voi olla myös lyhyitä toimitettuja osuuksia, kuten haastatteluja. (Hujanen ja Ala-Fossi 2012, 129.)

Ohjelmistot rakennetaan yleensä lähetysvirtaperiaatteelle. Tässä ajatuksessa ohjelmiston sisällöllinen ja tyyllinen jatkuvuus korostuu. (Hujanen & Ala-Fossi 2012, 141–142.) Lähetyksessä pyritään myös reagoimaan aina tarvittaessa ympäröivään maailmaan. Lähetysvirran juontaja hallitsee reaaliajassa lähetystä ja ohjelmistoa. Peräkkäiset ohjelmat muodostavat ohjelmajatkumon, joka on kuin yksi pitkä lähetys. (Nukari & Ruohomaa 1992, 54–61.)

Perinteisempää journalistista ohjelmaa tarjoaa nykyään lähinnä Yleisradio (Kemppainen 2000, 102). Yleisradiota ei kuitenkaan enää juurikaan erota kaupallisista kilpailijoistaan sisällöllisesti. (Ala-Fossi 2005, 20 & 21). Ylen nuorisokanava YleX muistuttaa kaupallista lähetysvirtaradiota (Hujanen & Ala-Fossi 2012, 140). Formaattiradion tekotavan yleistyttyä myös Ylen muiden kanavien ohjelmien puffit ja muut tuotetut sisällöt muistuttavat enemmän kaupallisen radion mainoksia (Nukari & Ruohomaa 1992, 86).

Suomessa radion keskimääräinen päivittäinen kuuntelu on pysynyt jo vuosikausia kolmessa tunnissa (Kansallinen radiotutkimus, Finnpanel). Radion kuuntelussa on kaksi prime time -hetkeä eli yleisöpiikkiä aamulla ja iltapäivällä. Tämä on huomionarvoinen asia, sillä esimerkiksi televisiolla on vain yksi prime time -lähetysaika eli ilta.

Nykymuotoinen radio muodostuu tuotteista, joista yksi ovat radiopersonallisuudet.

Tuotesuunnittelun myötä pyritään luomaan merkkituotteita, mutta kovinkaan työ ei merkitse mitään, ellei yleisö halua tuotetta. Yleisö päättää, mikä toimii ja mikä ei. (Nukari ja Ruohomaa 1997, 12 & 24.) Radiolähetys on flown luomista. Tavoitteena on ymmärrettävä ja looginen kuuntelijan johdattelu, jossa hän etenee lähetyksestä toiseen.

Radiojuontaminen on parasosiaalisen suhteen luomista ja ylläpitämistä, eivätkä juontajat juuri koskaan myönnä tekevänsä sisällöllisiä ratkaisuja taloudellisten syiden perusteella.

Se, miten kanava edustaa itseään pitkällä aikavälillä lähetyksessä sekä sen ulkopuolella on elintärkeää kuuntelijasuhteen luomisessa. Kanavat tavoittelevat pitkäkestoista ja lojaalia kuuntelua, hienovaraistenkin yksityiskohtien huomioiminen on tärkeää. (Barnard 2000, 203.) Motivaatio on tärkeä osa jokaista kommunikaatioprosessia ja myös radion kuuntelulla on omat motiivinsa. Erilaiset motivaatiot johtavat erilaiseen käytökseen ja erilaisiin valintoihin. Yleisöt hakevat puheradiolta seuraa, rentoutusta, tietoa ja kiinnostavaa viihdettä. (Rubin & Step 2000, 637.)

Radion ohjelmistossa otetaan huomioon resurssit, vallitseva kilpailutilanne ja kuuntelijatavoitteet. Toiminta suhteutetaan siis kysynnän ja tarjonnan mukaan. (Nukari ja Ruohomaa 1997, 35.) Lähetyvirtaradion ja radioiden työtapojen muuttumisen myötä juontajat ovat nykyään myös teknisesti vastuussa lähetyksestä. He ovat vastuussa ohjelmakokonaisuuden suunnittelusta yhdessä tuottajan kanssa, sekä tietysti sisältöjen toteuttamisesta. (Emt. 1997, 104).

Radion tärkein kilpailuvaltti on nopeus: se pystyy kertomaan asioista samaan aikaan, kun ne tapahtuvat (Hendy 2000, 87-88). Nopeus ja elävyys ovat kilpailuvaltteja, joten niiden tavoittelemiseen käytetään paljon resursseja. Suoran radiolähetyksen tekeminen on huomattavasti halvempaa kuin esimerkiksi televisiossa (Emt. 2000, 88).

Nykyään myös somekanavissa tieto leviää nopeasti ja edullisesti, kuten esimerkiksi Twitterin kautta. Radio puolustaa silti paikkaansa, sillä se on läsnä ihmisten elämässä myös parasosiaalisen suhteen avulla.

Radio on internetin kehityksen jälkeenkin edelleen nopea mediaväline. Jos jossain on tapahtunut esimerkiksi onnettomuus, tieto siitä saavuttaa radion kautta sekunneissa tuhansia tai jopa satoja tuhansia ihmisiä. Tiedon levittämiseen ei tarvita muuta, kuin se, että juontajaa tiedotetaan asiasta ja hän sanoo sen ääneen. Nopeimmallakin verkkojulkaisualustalla kestää kauemmin kuin muutama sekunti tiedon saamisesta sen julkaisemiseen.

Päättymättömältä vaikuttava lähetyksen virta on käytännössä jaettava pätkiin (Barnard 2000, 188). Nämä ovat toimituksen omia tapoja jakaa työvuoroja ja säädellä sisältöjen käyttöä lähetyksessä. Rotaatiokellot ja ”juttupaikat” tai säännöllisesti samaan aikaan toistuvat kilpailut ja muut sisällöt tarjoavat lähetyksille rytmin.

Kaikilla tämän tutkielman käsittelemillä radiokanavilla käytetään soittolistoja, eli juontajat eivät päästä lähetystensä musiikkikappaleita. Poikkeuksena musiikin erikoisohjelmat. Muissa lähetyksissä musiikin valinnan on tehnyt etukäteen kanavan musiikkipäällikkö. Kanavat noudattavat amerikkalaisen formaattiradion mallia lähes läpi radiokentän. Päivä muodostuu aamulähetyksestä, keskipäivästä, iltapäivästä sekä illasta ja yöstä.

Radion kuunteluun ei enää juurikaan kiinnitetä huomiota, vaan se tapahtuu usein kuin huomaamatta.

Alasuutarin mukaan on hyvin tavallista, että kuuntelijat kertovat kysyttäessä kuuntelevansa radiota verrattain vähän. Yksi syy tähän on se, että radion passiivista todistamista (vaikkapa työpaikalla) eli tahtomattaan ”toisella korvalla” kuuntelemista ei ikään kuin lasketa omaksi kuunteluksi. (Alasuutari 1993, 1-2.) Alasuutarin mukaan radion kuuntelua voidaan tosiaan luonnehtia vähäiseksi, koska radiota ei ”varsinaisesti” kuunnella, vaan radio toimii esimerkiksi autoa ajaessa automaattisena taustäänänenä (em., 3).

Tämä ajatus ei ole radion parasosiaalista suhdetta tutkivalle kovin miellyttävä, sillä sen voidaan ajatella vähättelevän radion todellisia vaikutuksia ja sen merkitystä medianä. Alasuutari kuitenkin lisää, että radio on usein seuralainen, ystävän tai juttukaverin korvike (em., 42). Tämä ajatus korostuu silloin, kun otetaan huomioon, miten yksilöllinen media radio on.

Alasuutarin mukaan radion kuuntelu on hyvin harvoin esimerkiksi perhettä yhteen kokoava toiminto. Kanava- tai ohjelmavalinnoista ei olla yleensä tilivelvollisia muille, niinpä perustelujen keksiminen on vaikeampaa tutkijan erikseen niitä kysyessä. (em., 70.) Nykymuotoinen radio on liikkuvien ja aktiivisten, työtä tai jotain muuta kuuntelun lomassa tekevien ihmisten media (em., 73). Etenkin formaattiradion mukaan toimivan kanavan kuuntelu muistuttaa yhä enemmän itse valitun musiikin kuuntelua. Se muuttuu oman identiteetin ilmaisemiseksi ja osaksi kulttuurista kenttää. (em., 74.) Alasuutari siis toteaa, että varsinkin silloin, kun henkilö on saanut itse valita kanavan, siitä tulee osa hänen identiteettiään ja itseilmaisuaan: tällaista musiikkia minä kuuntelen.

Riippumatta siitä, saako kuuntelija valita itse kanavan, radio on kuitenkin jokaisen yksittäisen kuuntelijan tulkittavissa. Vaikka radio soisi esimerkiksi terveyskeskuksen odotushuoneessa tai

taksissa, mielikuvat juontajista ja heidän kertomistaan asioista saavat lopullisen muotonsa vasta kuuntelijan pään sisällä. Kuten McLuhan kylmän ja kuuman median teoriassaan esittää: radio edellyttää kuuntelijan oman mielikuvituksen käyttöä. Tämä johtaa siihen, että se tilanne, jossa yleisö joutuu passiiviseksi kuuntelijaksi ja pelkäksi radion todistajaksi, ei todellisuudessa toteudu kovinkaan usein.

3. PARASOSIAALINEN SUHDE

3.1. Tärkeimmät termit

Luvussa käsitellään parasosiaalisen suhteen määritelmää akateemisen kirjallisuuden pohjalta.

Isotalus ja Valo määrittelevät parasosiaalisen suhteen radion kuuntelijan affektiiviseksi suhtautumiseksi juontajaan. Kaikki suhtautuminen mediapersoonaan ei siis tarkoita automaattisesti sitä, että osapuolten välillä on parasosiaalinen suhde. Parasosiaalinen suhde on olemassa silloin, kun esiintyjästä pitäminen saa suhteelle ominaisia piirteitä. Intiimin ja kiihtymystä aiheuttavan suhteen tunnusmerkit täyttyvät usein vain kuuntelijan puolella vastaanotinta: kuuntelija tuntee esiintyjän käyttäytymispiirteitä, persoonallisuutta ja yksityiskohtia hänen elämästään. Suhteessa on kyse pikkuhiljaa tapahtuvasta tutustumisesta ja mitä tutumpi esiintyjä on, sitä läheisemmäksi hänet koetaan. Radiojuontajan tuntemus hankitaan lähinnä passiivisin strategioin lähetystä seuraamalla. (Isotalus & Valo 1995, 64.)

Isotaluksen ja valon kuvailema toiseen tutustuminen tapahtuu pääosin vain kuuntelijan puolella vastaanotinta, sillä juontaja ei voi tutustua samalla tavalla jokaiseen kuuntelijaan. Mikäli juontaja haluaa tutustua kuuntelijaan, sen täytyy tapahtua aktiivisesti, sillä kuuntelijat eivät voi ”kaataa” tarinoitaan juontajalle samassa mittakaavassa.

Parasosiaalisuuden tutkimuksessa on olennaista erottaa toisistaan kaksi termiä: parasosiaalinen kanssakäyminen ja parasosiaalinen suhde.

Gilesin mukaan parasosiaalinen suhde on kestävä päänsisäinen tapahtuma, jota ruokkii medialle altistumisen aikana tapahtuva parasosiaalinen kanssakäyminen. Toistuva mediapersoonan seuraaminen ruokkii kestävä suhteen syntyä pitkällä aikavälillä. (Giles 2011, 448.)

Parasosiaalinen kanssakäyminen on siis hetkellinen tapahtuma, joka yleensä määritellään tapahtuvaksi reaaliajassa, kun henkilö altistuu mediatuotteelle. Parasosiaalinen suhde on näistä kohtaamisista kasvava, jatkuva ilmiö, joka on olemassa myös yksittäisen mediatilanteen ulkopuolella. On kuitenkin edelleen epäselvää, missä kohtaa kanssakäyminen muuttuu suhteeksi, sillä parasosiaalisen suhteen tarkka mittaaminen on erityisen haastavaa (Giles 2011, 449).

Parasosiaalisessa kanssakäymisessä esimerkiksi television katsoja samaistuu tv-ohjelman hahmon kohtaamiin vastoinkäymisiin tai kokee, että mediapersoona puhuttelee juuri häntä. Tilanteessa on kyse katsojan ja mediapersoonan välisistä interpersonaalisisista prosesseista, jotka tapahtuvat henkilön altistuessa mediatuotteelle. Parasosiaalinen suhde puolestaan viittaa jatkuvan parasosiaalisen kanssakäymisen synnyttämään suhteeseen. Mediasisällön kuluttaja kokee tuntevansa mediapersoonan ja tuntee yhteyden mediapersoonaan myös silloin, kun ei ole

mediatuotteen äärellä. Suhde ulottuu mediatuotteen seuraamisen ulkopuolelle. (Schramm ja Hartmann 2008, 386.) Schramm ja Hartmann jakavat parasosiaalinen kanssakäyminen edelleen kahteen ilmiöön: parakommunikaatioon ja parasosiaalisiin prosesseihin. Parakommunikaatio on yhteyden tunnetta mediapersoonaan (em., 387) ja parasosiaalinen prosessointi puolestaan kuvaa suhteen ilmenemismuotoja (em., 388).

Parakommunikoinnissa yhteyden tunne syntyy, kun mediahahmot näyttävät muovaavan käytöstään yleisön vastausten mukaan, vaikka näin ei tietenkään todellisuudessa ole. Mediapersoona ainoastaan esittää olevansa tietoinen yleisön reaktioista. Persoona voi vain ennakoida yleisön käytöstä, mutta ei tarkkailla sitä. Parakommunikaatio voidaan tässä mielessä siis nähdä kuvitelmana vastavuoroisesta sosiaalisesta kanssakäymisestä, vaikka katsoja ymmärtää, että tunne on pelkkä illuusio. (Schramm ja Hartmann 2008, 387.)

Parasosiaalinen prosessointi voi näkyä kasvavana kiinnostuksena mediapersoonaa kohtaan, intensiivisinä ajatuksina hänestä, kehollisina liikkeinä, kasvon ilmeinä ja jopa mediahahmolle puhumisena eli esimerkiksi elottomalle televisioruudulle vastaamisena. Parasosiaalinen prosessi voi syntyä, vaikka katsoja ei kokisi olevansa vastavuoroisessa kohtaamisessa esiintyjän kanssa. Parasosiaaliset prosessit tapahtuvat välittömästi, kun henkilö kohtaa mediapersoonan median välityksellä. Parasosiaalinen kanssakäyminen on Schrammin ja Hartmannin mukaan metakonsepti, joka koostuu useista kapeammista käsitteistä, kuten huomio, ymmärrys, arviointi, sosiaalinen vertailu, sympatia, empatia, tunteiden tarttuminen tai fyysinen aktiivisuus. Tiivistettynä se on siis käyttäjän kognitiivinen, affektiivinen ja käytöksellinen vastine esillä olevaan mediahahmoon. (Schramm ja Hartmann 2008, 387.)

Fyysinen reagoiminen mediatuotteeseen on näkyvä merkki siitä, että yksilön ja massamediatuotteen välillä on yhteys. Parasosiaalinen prosessointi voidaan nähdä merkinä siitä, millä tasolla henkilön kanssakäyminen mediahahmon kanssa todellisuudessa on. (Schramm Hartmann 2008, 388.)

Horton ja Wohl esittelivät mediatutkimukseen termin ”parasosiaalinen suhde” ensimmäisen kerran vuonna 1956.

Yksi uuden median (televisio, radio ja elokuvat) merkittävimmistä ominaisuuksista on se, että se luo illusion kasvokkain tapahtuvasta kanssakäymisestä esiintyjän kanssa. -
-- Aiomme kutsua tätä katsojan ja esiintyjän välillä näennäisesti kasvokkain tapahtuvaa ihmissuhdetta parasosiaaliseksi suhteeksi. (Horton & Wohl 1956.
Käännös: Klaudia Käkelä)

Horton ja Wohl kokivat, ettei parasosiaalinen kanssakäyminen voi olla normaalia kanssakäymistä, koska se ei ole vastavuoroista (Handelman 2003, 147-148). Handelmanin tulkinta Hortonin ja Wohlin määritelmästä on se, että sanalla ”para” halutaan ilmaista todellisuuden matkimista: vähemmän todellista ja vähemmän aitoa kanssakäymistä. Mediaesityksen kokija tai mediapersoonan eivät voi todellisuudessa toimia täsmälleen samalla tavalla, kuten kasvokkain käytävässä kanssakäymisessä, vaan kyseessä on medioitu kohtaaminen. (Handelman 2003, 138.) Isotalus kuvaa tilannetta ”kvasi-interaktioksi”. Radio ei ole interaktiivisuuden määritelmien mukaan täysin interaktiivista, vaan se on medioitua kvasi-interaktiota. Mediassa pyritään simuloimaan interaktiivisuutta. (Isotalus 1996, 38.)

Kanssakäymisen simuloiminen tapahtuu mediapersoonan osalta siten, että hän edistää suhdetta sisällyttämällä näkymättömän kokijan puheeseensa (Handelman 2003, 138-139). Yleisön jäsenen puolestaan uskotaan reagoivan mediapersoonaan asiaankuuluvasti ylläpitäen illuusiota kanssakäymisestä (Handelman 2003, 139).

Handelmanin mukaan kanssakäymistä ei voida jakaa todelliseen ja epätodelliseen, vaan käsitteelle voidaan nähdä olevan kokonainen kirjo erilaisia sosiaalisia versioita, jotka eivät noudata Hortonin ja Wohlin jäykkää näkemystä. Handelmanin mielestä ihmisen sisäinen kanssakäyminen (interior sociality) eli itsensä kanssa keskustelu voidaan myös mieltää interaktiiviseksi toiminnaksi ja kanssakäymiseksi. Näin ollen sosiaalisen kanssakäymisen variaatioita on huomattavasti enemmän ja parasosiaalisuus voidaan mieltää yhdeksi variaatioksi. Parasosiaalinen kanssakäyminen on jatkuvassa muutostilassa. Tämän muutostilan vaihtuvia elementtejä ovat sisäinen sosiaalisuus, ulkoinen sosiaalisuus (muu maailma) sekä parasosiaalisen suhteen osapuolet. (Handelman 2003, 140.)

Näin ollen voidaan ajatella, että Handelman luokittelee parasosiaalisen kanssakäymisen luonnolliseksi osaksi ihmisen ja ulkomaailman välistä suhdetta aivan samalla tavalla, kuin mitä kasvokkain tapahtuva kanssakäyminen on.

Parasosiaalinen suhde ei ole ääri-ilmiö. Se on tavanomainen asia, eikä se liity aina automaattisesti mediankäytön määrään, eikä katsojan tai kuuntelijan yksinäisyyteen. Mediaesiintyjään tykättyminen on yhtä tavallista, kuin uusien tuttavuuksien syntyminen. (Isotalus ja Valo 1995, 65.)

Parasosiaalinen kanssakäyminen on parakommunikointia, kun ihminen kokee yhteyden mediapersoonan ja itsensä välillä. Näiden tapahtumien seurauksena syntyy kestävä ja mediapersoonan läsnäolosta rippumaton parasosiaalinen suhde.

Tässä työssä ei perehdytä siihen, voiko negatiivinen parasosiaalinen kanssakäyminen johtaa parasosiaaliseen suhteeseen. Aiemmin julkaistun opinnäytetyöni tulosten mukaan radion kuuntelijat eivät yleensä halua jäädä kuulolle, jos tunteet juontajaa kohtaan ovat negatiivisia. Hartmann ja Schramm kuitenkin toteavat, että parakommunikaatiossa syntyvä affektiivinen vaste voi tarkoittaa myös mediahenkilöön kohdistuvia negatiivisia tunteita (Hartmann ja Schramm 2008, 388–389). Oma tulkintani kuitenkin on, että tämä koskee erityisesti televisiossa ja elokuvissa näkyviä mediahahmoja, eli kaikkia niitä ”pahiksia”, joita rakastetaan vihata.

En myöskään käsittele työssäni parasosiaalisen suhteen ”pimeää puolta”, eli sitä, kun radion kuuntelusta tulee pakkomielle. Haastattelemani juontajat kokivat vapaa-ajalla tapahtuvat kuuntelijoiden kohtaamiset miellyttävinä, eivätkä he puhuneet faniuden ääri-ilmiöistä. En usko, että fanaattista ihailua tai muuta elämää haittaavaa radion kuuntelua esiintyy radiojuontajia kohtaan Suomessa kovinkaan paljon.

Kaikissa edellä mainituissa viittauksissa parasosiaalisuuden luonteesta otetaan huomioon ainoastaan yleisön puoli suhteen ylläpitämisestä. Todellisuudessa suhteessa on kuitenkin kaksi osapuolta. Tutkielman analyysiosuus pureutuu suhteen toiseen osapuoleen, eli juontajaan.

3.2. Parasosiaalisen suhteen lainalaisuuksia

Horton ja Wohl esittelivät termin ”parasosiaalinen suhde” asiana, joka ei ole todellinen (Handelman 2003, 138). Todellisuus on kuitenkin suhteellinen käsite, sillä emme välttämättä tiedä esimerkiksi fyysisesti hyvin todellisesta ja lähellä olevasta naapurista juuri mitään. Fiktiivinen hahmo voi olla hyvin tuttu pieniäkin yksityiskohtia myöten.

David Giles toteaa artikkelissaan *Parasocial relationships*, että jokaisessa kulttuurissa on ”hahmoja, jotka täytyy tuntea”, ovat he sitten johtajia tai julkkiksia. Hahmot toimivat sosiaalisena liimana ventovieraiden ihmisten välillä. Koska käytämme yhä enemmän aikaa omissa oloissamme kuluttaen erilaisia mediasisältöjä, näistä hahmoista on tullut tärkeitä puheenaiheita silloin, kun kohtaamme muita ihmisiä. Koemme fiktiiviset hahmot aivan yhtä todellisina, kuin esimerkiksi naapurin sedän. (Giles 211, 442.) Radiopersonat toimivat sosiaalisena liimana, vaikka he eivät olekaan täysin fiktiivisiä.

Jokaisessa ihmisten välisessä kohtaamisessa pätevät sosiaaliset säännöt ja osapuolten odotetaan noudattavan näitä sääntöjä. Myös mediapersoonan ja yleisön välistä suhdetta ylläpitävät tietyt seremoniat ja lainalaisuudet.

Ervin Goffman ajattelee, että kasvokkain tapahtuvassa kohtaamisessa ihmiset pyrkivät päättämään tapaamisen siten, että suhteen nykyinen kehityssuunta ei muutu. Jos suhde on esimerkiksi

myönteinen, pyrkivät ihmiset päättämään tapaamisen hyvissä merkeissä. Tämän tavoitteen merkki ja seremonia on hyvästeleminen. Tapa, jolla ihmiset hyvästelevät kertoo siitä, mitä suhteelta voi odottaa seuraavalla tapaamiskerralla. Tervehtimisen rituaali puolestaan määrittelee sen, onko suhde muuttunut sitten edellisen tapaamisen. (Goffman 1967, 41.) Mediapersona pyrkii lisäksi toimimaan sosiaalisten odotusten mukaisesti, esimerkiksi esittelemällä itsensä ja puhumalla muutenkin ympäröivään kulttuuriin sopivalla tavalla. Lisäksi hän pyrkii tekemään töitä yleisön luottamuksen ja oman esiintyjäkuvansa eteen. (Goffman 1967, 42.)

Radiopersonan puheessa kuuluvat rituaalit, kuten tervehtiminen, hyvästeleminen ja esittäytyminen. Tästä voidaan vetää johtopäätös, että mediapersoona haluaa ylläpitää suhteen kaltaista tilaa yleisönsä kanssa noudattamalla sosiaalisia rituaaleja.

Sen lisäksi, että mediapersoona toimii tuttujen rituaalien mukaan, myös radio välineenä auttaa juontajaa pääsemään lähelle kuuntelijaa. Radio aktivoi yleisön osaksi mediakokemusta.

Marshall McLuhanin viileän ja kuuman median määritelmässä radio on viileä media, sillä se jättää paljon yleisön mielikuvituksen varaan. Televisio on puolestaan kuuma media, sillä se täyttää mielen valmiilla ärsykkeillä. Viileää mediaa seurattaessa yleisö on oleellinen ja aktiivinen osa kokemusta. (McLuhan 1969, 11.) Radion kiinnostavuus perustuu suurelta osin siihen, että se edellyttää ihmiseltä mielikuvituksen käyttämistä ja näin ollen esimerkiksi juontaja voi olla jokaisen ihmisen mielessä eri näköinen.

David Gilesin ”mahdollisen kohtaamisen jatkumo” kuvaa niitä odotuksia, joita ihmissuhteeseen ja siten myös parasosiaaliseen suhteeseen voidaan kohdistaa. Parasosiaalisen suhteen odotukset jäävät huomattavasti vaikeaselkoisemmiksi muun muassa fyysisen etäisyyden vuoksi.

Ensinnäkin, Gilesin jatkumolla on kolme tasoa: todellinen ihminen (julkkikset, uutisankkurit), kuvitteellinen ihminen (saippuaopperatähdet, elokuvien hahmot) ja kuvitteelliset ei-ihmiset (piirretty hahmo, eläin). Suhteissa, joita näihin hahmoihin syntyy ei ole juurikaan eroja. Ainoa ero, jonka Giles löysi, oli suhtautuminen hahmon kuolemaan. Todellisen ihmisen ei toivota kuolevan, vaikka hänestä ei pitäisikään (esimerkiksi Donald Trump). Fiktiivisen piirroshahmon taas voi toivoa kuolevan, jos hahmo on erityisen epämiellyttävä. Tämä viittaa siihen, että parasosiaalinen suhde on samalla viivalla muiden suhteiden kanssa. (Giles 2011, 453.)

Ihminen mielletään edelleen ihmiseksi, vaikka hän ei esiintyisi oman itsensä, vaan fiktiivisenä saippuaopperan hahmona. Hänen ei odoteta kärsivän, vaikka hahmo olisikin ikävä. Tulkitsen tämän ajatuksen niin, että parasosiaalinen suhde on tältä osin Gilesin jatkumolla hyvin todellinen ja

siihen liittyvät odotukset samankaltaisia, kuin fyysisesti läsnä oleviin ihmisiin liittyvät odotukset. Radiopersona sijoittuu Gilesin jatkumolla tasolle ”todellinen ihminen”.

Tasojen lisäksi jatkumolla on kaksi ääripäätä. Toisessa ääripäässä on kasvokkain tapahtuva kohtaaminen kahden ihmisen välillä eli interpersonaalinen suhde. Toiseen päähän mentäessä suhteen etenemisen ennakoiminen muuttuu yhä vaikeammaksi. Suhteen ennakoiminen on yleensä vaikeaa fyysinen etäisyyden takia. Etäisyys tekee intiimistä kohtaamisesta hyvin epätodennäköistä, tai kohtaaminen ei ole lainkaan mahdollista. (Giles 2011, 452.)

Verrattuna esimerkiksi kasvokkain syntyvään romanttiseen suhteeseen parasosiaalinen suhde on hyvin erilainen. Oikeiden, romanttisten treffien seurauksena ”todelliselta” eli ei-parasosiaaliselta suhteelta voidaan odottaa esimerkiksi lapsen saamista ja avioliittoa, koska suhteen osapuolet ovat samassa fyysisessä tilassa. Fyysisesti etäisen radiojuontajan kanssa suhde voi siis olla ainoastaan parasosiaalinen.

Gilesin jatkumo ja sen tasot kuvaavat minun mielestäni hyvin parasosiaalisuuden ristiriitaista puolta. Se on olemassa, mutta näkymätön. Se on tärkeä, mutta ei muiden nähtävissä. Siltä ei myöskään voi odottaa juuri minkäänlaisia näkyviä seurauksia toisin, kuin konkreettiselta ihmissuhteelta.

3.3. Tutkimuksen lähtökohdat

Parasosiaalisen kanssakäymisen käsitteen esitellyt artikkeli *Mass Communication and Para-Social Interaction - Observations on Intimacy at a Distance*. on osuvasti nimetty. Donald Hortonin ja R. Richard Wohlin julkaisun otsikko on vapaasti suomennettuna ”läheisyyttä matkan päästä” ja se tiivistää parasosiaalisen suhteen ytimen. Artikkelin toi mediatutkijoiden tietoisuuteen vuonna 1956 uuden ajatuksen siitä, että massamedian käyttäjien ja mediassa esiintyvien henkilöiden välille voi syntyä parasosiaalinen suhde, joka muistuttaa tavallista sosiaalista ihmissuhdetta.

Horton ja Wohl totesivat artikkelinsa lopuksi, että heidän mielestään psykologian tulisi tutkia kyseistä aihetta yksityiskohtaisesti ja selvittää, miten parasosiaalinen suhde asettuu perinteisen ihmissuhteen diskurssiin (Horton & Wohl 1956). Näin on sittemmin tapahtunut mediapsykologian kentällä. Vuoden 1956 jälkeen radion parasosiaalista suhdetta on tutkittu varsinkin Yhdysvalloissa, mutta aiheeseen perehtyneet tutkijat eivät ole tyytyväisiä siihen, miten pinnallista ja vähäistä aiheen käsittely on ollut.

David Giles pohti vuonna 2011 artikkelissaan *Parasocial Relationships* niitä syitä, miksi parasosiaalista suhdetta ei ole tutkittu riittävästi ja miten sitä kenties voisi tutkia. Parasosiaalisen

kanssakäymisen käsite on hänen mielestään alikehittynyt, sillä kukaan ei ole keskittynyt metodologiaan, jolla aihetta voisi kehittää ja tutkia. (Giles 2011, 446.)

Parasosiaalisuus on kieltämättä liukas tutkimusaihe, sillä sen mittaaminen on haastavaa. Suurin osa kuviteltavissa olevista parasosiaalisen suhteen tutkimusmetodeista vaatii valtavan määrän laadullista dataa. Tulokset on silti usein mahdotonta asettaa asteikolle luotettavasti (Giles 2011, 449.)

Lisäksi parasosiaalinen suhde tasapainottelee kahden erilaisen tutkimusalan, psykologian ja median välillä. Tämä aiheuttaa ongelmia, sillä tutkimus edellyttää molempien aihealueiden ymmärtämistä. Lisäksi näiden kahden alan tutkimusperinteet ovat kaukana toisistaan.

Gilesin mukaan psykologit eivät usein näe parasosiaalista suhdetta ihmissuhteena, koska se ei ole vastavuoroinen. Giles spekuloi, että tästä syystä harva psykologian tutkija on tarttunut aiheeseen. Monet mediatutkijat puolestaan kokevat aiheen vieraana, sillä usein kuvitellaan, että parasosiaalinen suhde on täysin yleisön oman mielikuvituksen tuotetta. Tämä ajatus patologisoi yleisön, eivätkä mediatutkijat ymmärrettävästi koe tätä mielekkääksi tavaksi käsitellä yleisöä. (Giles 2011, 446.) Viestintätieteiden tutkija on kiinnostunut nimenomaan itse tv-ohjelmasta, eikä halua tuhata aikaa sen psykologisiin vaikutuksiin (Giles 2011, 448).

Schiappa ja kumppanit ovat yhtä mieltä Gilesin kanssa, sillä heidän mielestään parasosiaalista suhdetta on käytetty määreenä tutkimuksissa paljon, mutta aiheen teoriaan ei ole kiinnitetty riittävästi huomiota. Ilmiön teorisointi on heidän mukaansa jäänyt innokkuuden jalkoihin, eikä ole pysähtytty pohtimaan, mistä siinä on todella kyse. (Schiappa & et al. 2005, 96.)

3.4. Parasosiaalisen suhteen mittaaminen

Parasosiaalisen suhteen tutkimiseksi on yritetty laatia erilaisia mittareita ja kaavoja. Muun muassa Philip Auter, Mark Levy sekä Holger Schramm ja Tilo Hartmann ovat pyrkineet luomaan omia asteikkojaan mitatakseen suhteen kehitystä ja syvyyttä. Tutkijat pyrkivät laajentamaan parasosiaalisen kanssakäymisen käsitettä. Samalla he laativat selkeitä yhteyksiä parasosiaalisen kanssakäymisen aikana tapahtuvien pitkäaikaisten psykologisten prosessien sekä affektiivisten prosessien välille.

Schrammin ja Hartmannin asteikko ei mielestäni kuitenkaan tuonut mitään kovin uutta tietoa parasosiaalisesta kanssakäymisestä, se vain vahvisti vanhoja käsityksiä. Kuten monet muut PSI-asteikot, tämäkin on suunniteltu ensisijaisesti tv-ohjelmien hahmojen kanssa syntyvän kanssakäymisen analysoimiseen.

Vuonna 2004 Hartmann, Schramm & Klimmt laativat parasosiaalisen kanssakäymisen mallin, jossa kanssakäyminen koostuu kognitiivisesta, affektiivisesta ja/tai käytökseen perustuvista vasteista. Nämä vasteet syntyvät välittömästi ja automaattisesti, kun mediapersoonan on kohdattu. Täten yleisö ei voi välttää parasosiaalista kanssakäymistä mediahenkilön kanssa. (Schramm ja Hartmann 2008, 388.)

Edellä mainitun tutkimuksen mukaan samat impulssit, jotka ovat tärkeässä roolissa interpersonallisessa kanssakäymisessä, näkyvät myös parasosiaalisen kanssakäymisen kehityksessä. Yleisön jäsenet esimerkiksi vastaavat mediapersoonan verbaalisiin viesteihin. He muovaavat omaa vastaustaan sen mukaan, miten läheiseksi he kokevat kyseisen mediapersoonan. Yleisön jäsenten reaktioon vaikuttaa muun muassa se, miten viehättäväksi he kokevat kyseisen mediapersoonan. (Hartmann ja Schramm 2008, 386.)

Hartmann, Schramm ja Klimmt esittivät, että parasosiaaliseen kanssakäymiseen voi vaikuttaa mediapersoonan ulkoinen viehättävyys, persoonan sisäinen viehättävyys ja hänen menestyksensä. Myös yleisön jäsenten omat ominaisuudet voivat vaikuttaa. Esimerkiksi yleisön jäsenen persoonallisuus ja tilannekohtaiset motivaattorit voivat olla merkittävässä osassa kanssakäymisen muodostumisessa. Intensiivinen parasosiaalinen prosessointi imaisee yleisön jäsenen mediaympäristöön ja ylläpitää tunnetta läsnäolosta. (Hartmann ja Schramm 2008, 388.)

Hartmannin, Schrammin ja Klimmtin parasosiaalisen kanssakäymisen malli tunnistaa kolme vastetta, jotka ovat havainnollis-kognitiivinen vaste, affektiivinen vaste ja käytöksellinen vaste. (em., 388–389.) Nämä kaikki kolme elementtiä eivät välttämättä esiinny samaan aikaan ja malli esittää kaiken kaikkiaan 12 erilaista parasosiaalista prosessia, jotka voivat tapahtua toisistaan erillisinä. (em., 390.)

Toinen kiinnostava mittari on Auterin ja Palmgreenin (2000) parasosiaalista kanssakäymistä kuvaava ”Audience-persona interaction scale”. Se keskittyy television tilannekomedioiden kontekstiin. Laadullisten haastattelujen ja avointen kysymysten avulla Auter ja Palmgreen saivat laajan käsityksen siitä, miten parasosiaalinen kanssakäyminen toimii. (Hartmann ja Schramm 2008, 391.)

Auterin ja Palmgreenin mittari käsittää neljä osaa. Ne ovat suosikkiahmoon samaistuminen (”Tuo mediapersoonan muistuttaa minua”), suosikkiahmosta kiinnostuminen (”Haluaisin tavata tuon näyttelijän”), ryhmässä samaistuminen/kanssakäyminen (Tunne siitä, että on osa perhettä tai kaveriryhmää. Mediapersoonan tuntuu yhdeltä kavereista) ja suosikkiahmon

ongelmanratkaisukyvyt ("Pidän siitä, miten hahmo selviää hankalista tilanteista"). (Hartmann ja Schramm 2008, 391.)

Suosituin parasosiaalisen kanssakäymisen mittari on Rubin et al. (1985) kehittämä "Parasocial interaction scale" eli parasosiaalisen kanssakäymisen luokittelu. Hartmann ja Schramm kuitenkin kritisoivat Rubinia yksipuolisuudesta. Heidän mukaansa on epäselvää, mistä luokittelu kertoo. Esimerkiksi Rubinin ja Levyn (1979) luokittelu mittaa lähinnä positiivista suhdetta, samoin kuin vuoden 1985 "Parasocial interaction scale". Rubinin luokittelu ei Hartmannin ja Schrammin mukaan myöskään huomioi käyttäjän välitöntä vastetta mediapersoonaa kohtaan. Puute on heidän mukaansa merkittävä, koska reaaliaikaisella kanssakäymisellä on suuri merkitys parasosiaalisessa suhteessa. (Hartmann ja Schramm 2008, 391.)

4. PRO GRADU -TUTKIELMAN AINEISTO JA MENETELMÄT

4.1. Johdatus aineistoon

Parasosiaalinen suhde on termi sille, miten ihmiset samaistuvat ja jopa kiintyvät ihmisiin tai hahmoihin, joita he eivät ole koskaan tavanneet, eivätkä todennäköisesti tule koskaan tapaamaan. Aihe voidaan liittää vahvasti sekä puheviestinnän että mediapsykologian tieteenalaan. Tässä tutkielmassa pyritään yhdistelemään molempia lähestymistapoja.

Aineistoni koostuu kahdesta osasta. Aineistoni ensimmäinen osa on kolmen radiojuontajan haastattelut ja toinen aineisto haastattelemieni juontajien radiolähetysten kuuntelu. Analysoin heidän käyttämiään keinoja parasosiaalisen suhteen ylläpitämisessä ja synnyttämisessä.

Samaistuminen ja mediasta nauttiminen helpottavat saman tuotteen äärelle palaamista. Tästä syystä parasosiaalisen suhteen tutkimisella voi olla myös taloudellista hyötyä, jos radiokanavat hyödyntävät tietoa parasosiaalisten suhteidensa syventämiseen. Ilman parasosiaalista suhdetta lähetysvirtaradio ei pysyisi hengissä.

Tästä syystä koen, että aiheeni on hyvin tärkeä ja jopa ajankohtainen. Toiveenani on saada myös kenties aikaan tieteellistä keskustelua ja jopa inspiroida varsinaisia median tutkijoita tarttumaan aiheeseen. Suomen mediatutkimuksen kenttä kaipaa selkeästi tähän aiheeseen perehtymistä ja sitä, että näitä näkymättömiä suhteita tutkitaan. Radion tekijät voivat ainoastaan hyötyä tuloksista ja mahdollisesti aiheen tutkiminen ja käytännön sovellukset voisivat nostaa alan osaamisen tasoa koko maassa.

4.2. Haastattelut

Tämän laadullisen tutkimuksen tavoitteena on ymmärtää radion parasosiaalista suhdetta haastatteluiden, lähetysten kuuntelemisen ja lähdekirjallisuuden pohjalta. Haastattelin radiojuontajia, sillä toivon oppivani ymmärtämään heitä ja sitä kautta parasosiaalisen suhteen syntyä ja olemusta.

Haastattelu on Hirsjärven ja Hurmeen mukaan hyvä tutkimusmetodi tämän tyyppisessä työssä, koska haastateltavalle annetaan mahdollisuus tuoda esille itseään koskevia asioita vapaasti.

Haastateltava on merkityksiä luova ja aktiivinen osapuoli. Lisäksi haluan sijoittaa haastateltavien puheen isompaan kontekstiin ja tiedän ennakkoon, että tutkimuksen aihe tuottaa vastauksia, jotka viittaavat monitahoisesti moniin suuntiin. Haastattelututkimus antaa minulle myös mahdollisuuden selventää vastauksiani ja saatavia tietoja, esimerkiksi perusteluiden ja lisäkysymysten kautta.

Toisaalta haastattelun suurin ongelma ovat virhelähteet, kuten haastateltavan taipumus antaa sosiaalisesti suotavia vastauksia. (em. 2009, 35.)

Tutkielman kannalta on ehdottoman tärkeää, että hankkimani aineisto kertoo parasosiaalisen suhteen toisen osapuolen tuntemuksista. Vain tätä kautta voin yrittää ymmärtää sitä, miten juontajat edesauttavat parasosiaalisen suhteen syntyä. Voin yrittää selittää miten tämä suhde syntyy ja millainen se on luonteeltaan.

Haastattelut toteutettiin haastateltavien työpaikalla tammikuussa 2017. Haastattelumateriaalia kertyi kolmelta haastateltavalta yhteensä vajaat kolme tuntia. Valitsin haastateltavat juontajat iän, sukupuolen, työkokemuksen ja radion oletetun kuuntelijaprofiilin perusteella siten, että näistä ominaisuuksista syntyisi mahdollisimman laaja kirjo. Haastateltavat ovat aiheeseen perehtyneitä informantteja, joten kyse on muutaman henkilön syvällisestä ja perinpohjaisesta haastattelusta. (Hirsjärvi ja Hurme 2009, 46). Hirsjärven ja Hurmeen mukaan kvalitatiivisessa tutkimuksessa puhutaan usein otoksen sijaan harkinnanvaraisesta näytteestä. Tässäkin työssä tilastollisen yleistyksen sijasta pyritään ymmärtämään tiettyä tapahtumaa syvällisemmin ja etsimään uusia teoreettisia näkökulmia. (em., 58-59.) Yhteen tapaukseen keskittyminen antaa mahdollisuuden tutkia yksityiskohtia (em., 59).

Mukana olevista radiokanavista Radio Nova on kuuntelijaprofiiltaan enemmän aikuisille suunnattu ”koko kansan radio”, kun taas YleX on selvästi nuorille suunnattu Yleisradion radiokanava.

Seuraavaksi esittelen haastattelemani juontajat lyhyesti.

Minna Kuukka ja Aki Linnanahde juontavat yhdessä Radio Novan aamulähetystä arki-aamuisin kello 6–10. Heillä on yhteensä vajaan 30 vuoden kokemus radiosta. Yhteistä aamuohjelmaa he ovat tehneet keväästä 2016 lähtien. Aki Linnanahden radioura alkoi vuoden 2001 tammikuussa, kun Linnanahde oli työharjoittelussa Ylen Aikaisella ja pääsi juontamaan radiolähetyksiä. Aikaisemmin hän on työskennellyt muun muassa Radio Rockissa. Radio Novan aamussa Linnanahde on ollut mukana toukokuusta 2016 lähtien. Minna Kuukka on työskennellyt radiossa 10 vuotta ja pysynyt koko tämän ajan radio Novalla. Novan aamuohjelmaa Kuukka on tehnyt jo peräti yhdeksän vuoden ajan.

Samuel Nyman juonsi joulukuussa 2016 päättynyttä YleX:n aamuohjelmaa arki-aamuisin kello 6.30–10 yhdessä Tommi Mannisen ja Ida Karimaan kanssa. Nyman oli haastatteluhetkellä toiminut radiojuontajana yhteensä kuusi vuotta. Nymanin ura radiojuontajana alkoi Radio NRJ:llä. YleX:n aamussa Samuel ehti vaikuttaa puolentoista vuoden ajan ja nyt hän työskentelee samaisen kanavan viikonloppuohjelman parissa.

Erilaisten haastateltavien kautta pyrin selvittämään ennen kaikkea, mikä näitä hyvin erilaisia juontajia yhdistää. Minua kiinnostaa erityisesti, mitkä juontajan ominaisuudet nousevat esiin tärkeinä parasosiaalisen suhteen kannalta. Myös heidän eronsa kiinnostavat, sillä niistä voi löytyä yksilöllisiä tekijöitä, jotka erottavat juontajat toisistaan.

Haastatteluissani hyödynsin tutkimushaastatteluista kerättyä tietoa ja omaa ammattitaitoani haastattelijana.

Haastattelukysymysten rakenne mukaillee Hirsjärven ja Hurmeen kuvailemaa haastattelutyyppeä ”puolistrukturoitu haastattelu”. Strukturoimaton haastattelu eli syvähaastattelu perustuu avoimiin kysymyksiin ja haastateltavien vastauksista riippuu, mihin suuntaan haastattelu etenee.

Haastattelussa pyritään siis lähelle tavallista keskustelutilannetta. (Hirsjärvi ja Hurme 2009, 45.) Puolistrukturoidussa haastattelussa kysymysrunko on aina sama, mutta kysymysten järjestystä voidaan muuttaa ja haastateltavat vastaavat omin sanoin (emt., 47).

Puolistrukturoitu eli mahdollisimman vapaa, mutta kuitenkin ohjattu keskustelu sopi mielestäni haastattelutilanteeseen siksi, että tässä pro gradussa halutaan kerätä juontajien todellisia kokemuksia ja ajatuksia. Juontajien jakamat kokemukset ja ajatukset ovat oleellisempia kuin se järjestys, jossa ne kerrotaan. Puolistrukturoidun haastattelun avulla halusin luoda rennon ilmapiirin, jossa omien ajatusten jakaminen tuntuu luontevalta. Kysymykset on jaettu löyhästi teemoihin. Teemojen kautta pyrittiin myös auttamaan haastateltavaa kysymysten ymmärtämisessä. Esitin jokaiselle juontajalle yhden kysymyksen etukäteen ennen haastattelutilannetta, sillä halusin heidän miettivän rauhassa. Kysymys kuului: ”Millaisessa tilanteessa suhde kuuntelijaan on tuntunut erityisen läheiseltä?”

Toteutin tätä työtä varten myös harjoitushaastattelun, johon valitsin Yle Tampereen aamujuontajan Jyrki Hakasen. Tarkoitus oli alun perin hyödyntää tätä harjoitushaastattelua myös lopullisessa analyysissä. Jouduin kuitenkin muuttamaan mieleni, sillä huomasin, että parijuontojen analysoiminen poikkeaa huomattavasti yksin juontavan radiopersonan analysoimisesta. Juontoparilla tai -kolmikolla on studiossa läsnä ihminen, joihin he voivat reagoida. Yhtä lailla he voivat reagoida muiden tarjoamiin ärsykkeisiin studiossa. Yksin juontavan ihmisen juonnot on lähes aina suunnattu suoraan kuuntelijalle, eikä tarinaa kerrota studiossa istuvalle, reagoivalle ihmiselle. On mahdollista, että yksinjuonnosta paljastuisi monikkojuontamiseen verrattuna kiinnostavia ja erilaisia näkökulmia parasosiaalisen suhteen ylläpitämisestä.

Tästä syystä koen, että näitä kahta hyvin erilaista juontotapaa ei olisi voitu asettaa tässä työssä rinnakkain. Toinen vaihtoehto olisi ollut se, että työtä varten olisi haastateltu lisää yksin juontavia radiopersoonia ja heitä olisi analysoitu omana joukkonaan.

4.3. Radiolähetykset

Lähetysmateriaalia kertyi kahdesta lähetyksestä ja viidestä arkipäivästä yhteensä 37,5 tuntia. Jokaisessa lähetyksessä on kuitenkin paljon musiikkia, joten itse juontomateriaalin määrä on edellä mainittua huomattavasti pienempi.

Juontomateriaalia peilataan tässä tutkielmassa paitsi lähdekirjallisuuteen, myös juontajien omiin kommentteihin haastattelutilanteessa. Tutkielman tavoitteena ei suinkaan ole löytää juonnoista ja haastatteluista ristiriitaisuuksia tai asettaa sanat ja teot vastakkain. Tavoitteena on tulkita sitä, millainen käsitys juontajilla on tietoisella tasolla parasosiaalisen suhteen luomisesta ja miten tämä näkemys toteutuu käytännössä. Lisäksi on mahdollista havaita niitä epätietoisesti tehtyjä valintoja, joilla suhteeseen pyritään vaikuttamaan juonnon aikana.

Kolme haastateltavaa on kuitenkin tähän tutkielmaan riittävä määrä. Käytyäni läpi kymmeniä tunteja juontomateriaalia, olen saanut riittävän kuvan siitä, miten erilaisilla kanavilla juontavat, erikäiset radiopersoonat tekevät työtään. Juontajia olisi voinut olla enemmänkin, mutta silloin työmäärä olisi moninkertaistunut ilman, että juontajien työtavoista olisi saatu merkittävästi uutta tietoa.

Analyysissäni keskityn erityisesti niihin juontoihin, jotka haastattelemani juontajat itse ”tuovat” lähetykseen, eli jotka he kokevat olennaisiksi, tärkeiksi tai kiinnostaviksi omia kuuntelijoitaan ajatellen. En analysoi esimerkiksi uutisia tai musiikkivalintoja, sillä ne eivät ole juontajien käsissä. Useat juontajat toivat haastattelussa esille sen, miten parasosiaalista suhdetta luodaan muun muassa aihevalinnoilla. Aihevalinta ilmentää juontajan persoonaa ja kiinnostuksen kohteita.

Alla ote Minna Kuukan haastattelusta aiheiden valintaan liittyen. ”Materiaalilla” tarkoitetaan tässä lähinnä juontajan oman pään ulkopuolelta tulevia juonnon aiheita, kuten uutisia ja muita sisältöjä.

Materiaalia on paljon mistä valita. On terveellistä ajatella niin, että mikä kiinnostaa itseä. Jos ei ole mitään kosketuspintaa, niin ei ehkä kannata valita semmoista. Se lisää myös aitoutta, kun kertoo asioista, jotka minuakin kiinnostaa. Tietty muihinkin (aiheisiin) välillä joutuu ja saa sivistää itseään. (Kuukka 2017.)

Tuon työssäni esiin myös joitakin sellaisia juontoja, joissa haastateltavat ovat pelkästään osallisina, eivätkä johda keskustelua tai tarinaa. Lisäksi osa juonnoista liittyy muihin lähetyksen osiin, kuten kilpailuihin tai haastatteluihin, jotka eivät ole varsinaisesti yhden juontajan oma idea.

Kategorioideni avulla voin tuoda työssäni esiin juontajien piirteiden kimppuuntumista. Isotalus puhuu teoksessaan (1996) toimittajan piirteiden kimppuuntumisesta ja esiintymistyylistä. Kimppuuntumista ovat ne piirteet, jotka esiintyvät säännöllisesti yhdessä ja samassa toimittajasuorituksessa. Säännöllisenä esiintymisenä pidetään sitä, että yli puolet piirteen havainnoinnista esiintyy yhdessä jonkin toisen piirteen kanssa. (em., 126.)

Esiintymistyyli puolestaan on esiintymisen piirteiden kimppuuntumista. Piirrekimput, jotka yhdistävät tietyt toimittajat ryhmäksi ja erottavat heidät muista toimittajista, muodostavat esiintymistyyliä. Isotalus erittelee minimalistisen ryhmän, jossa on erityisesti uutistoimittajille ominaisia piirteitä, kuten yleisikieli, luenta ja toimittajan asento. Normeja rikkova ryhmä on hajanaisempi, mutta se poikkeaa minimalistisesta ryhmästä selkeästi. Tämän ryhmän toimintaa leimaa interaktiivisuuden simulointi, affektiiviset ilmaukset, suurempi vaihtelu asennossa ja erilainen kielenkäyttö. (em., 134.) Isotalus huomauttaa, että hänen tutkimuksessaan löydettiin vain yksi esiintymistapa, jota voidaan kutsua toimittajien erityistyyliksi. Kyseessä on minimalistinen uutistyyli ja muiden lisätyylien erottelu osoittautui mahdottomaksi, sillä niiden ominaisuudet ovat liian hajallaan. (em., 135.)

Tyyllillisesti kaikki tätä työtä varten haastatellut toimittajat ovat kuitenkin Isotaluksen määritelmän mukaan ”normeja rikkovia”, sillä he käyttävät erilaisia keinoja, kuten interaktiivisuuden simulointia, affektiivisiä ilmauksia, asennon vaihtelua ja tietynlaista (vapaampaa) kielenkäyttöä.

Asennon vaihtelua on luonnollisesti radiota kuuntelemalla hankalaa tulkita, enkä tässä työssä pyri tekemään sitä juurikaan. Olen kuitenkin omassa juontotyössäni havainnut, että juontajat saattavat liikkua paljon esimerkiksi nauraessaan tai kun juontotilanne on jännittävät tai muulla tapaa erikoinen.

Tarkoituksena on maalata aihevalintoja ja sisältöjä erittelemällä kuva siitä, millaiset asiat juontajien mielestä kiinnostavat kuuntelijoita ja millaisilla sisällöillä sekä kerrontatavoilla juontajat itse edesauttavat suhteen syntyä kuuntelijaan. Samalla aihevalinnat luovat ja ylläpitävät juontajapersoonaa.

Tässä pro gradussa ei tehdä syväluotaavaa analyysia juontajien verbaalisesta viestinnästä puheviestinnän metodeilla. Olisi kiinnostavaa, jos joku puheviestinnän tutkija perehtyisi radion parasosiaaliseen suhteeseen vielä tulevaisuudessa.

4.4. Aineiston käsittely

Olen edennyt tutkimuksessani Alasuutarin (2011) tutkimusnäkemysten ohjaamana, koska työni on luonteeltaan kvalitatiivinen.

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa tutkimusyksiköiden suuri joukko ja tilastollinen argumentaatiotapa eivät ole tarpeen tai mahdollisia. Laadullinen analyysi koostuu kahdesta vaiheesta, havaintojen pelkistämisestä ja ”arvoituksen ratkaisemisesta”. (Alasuutari 2011, 39.) Arvoituksen ratkaisemisella Alasuutari tarkoittaa aineiston tulkintaa. Arvoituksen ratkaisemisessa käytetään pelkistämisen pohjalta muotoiltuja ja aineistossa päteviä havaintolauseita. Empiiristä aineistoa tai ”raakahavaintoja” ei sovi tässä vaiheessa unohtaa, vaan niiden avulla voidaan tehdä tulkintoja. (em., 46.)

Havaintojen pelkistämisessä voi Alasuutarin mukaan erottaa kaksi eri osaa. Ensimmäisessä osassa aineistoa tarkastellaan aina tietystä teoreettis-metodologisesta näkökulmasta ja lisäksi aineistoa tarkasteltaessa kiinnitetään huomiota siihen, mikä on teoreettisen viitekehyksen ja kulloisenkin kysymyksenasettelun kannalta ”olennaista”. (em., 40.)

Pelkistämisen toisen vaiheen ideana on jatkaa karsimista havaintojen yhdistämisellä. Erilliset raakahavainnot yhdistetään yhdeksi havainnoksi tai ainakin harvemmaksi havaintojen joukoksi. Tähän päästään etsimällä havaintojen yhteinen piirre tai nimittäjä tai muotoilemalla sääntö, joka tältä osin pätee poikkeuksetta koko aineistoon. Tämänkaltaisessa havaintojen yhdistämisessä lähtökohtana on siis ajatus siitä, että aineistossa ajatellaan olevan esimerkkejä tai näytteitä samasta ilmiöstä. (em., 40.)

Havaintojen pelkistäminen alkoi tässä työssä jo luodessani omia kategorioitani. Vertailin erilaisia kirjallisuudesta löytämiäni teorioita sekä mittareita ja yhdistin niitä omiin kokemuksiini juontajana.

Lisäksi hyödynsin pelkistämisessä omaa, immateriaalista aineistoani eli elämäkokemusta. Kokemukseni radiojuontajana ja innokas radion kuuntelu ovat antaneet minulle mielikuvia ja käsityksiä siitä, mihin radiojuonnoissa pyritään ja miten juonto rakennetaan.

Pelkistämiseksi voidaan ajatella kuuluvan myös aineistoni läpikäyminen. Kuuntelin jokaisen lähetyksen keskittyen erityisesti niihin juontoihin, joissa valitsemani juontajat toimivat ”pääroolissa” tai tekevät jotain muuta kiinnostavaa. Litteroin jokaisen lähetyksen suhteellisen kevyellä otteella siten, että litteroinnista kävi ilmi lähinnä se, mihin aikaan juontotallenteessa puhuttiin mitään. Sanatarkat litteroinnit tein vasta analyysivaiheessa. Litterointi oli siis analyysistä täysin erillinen työskentelyn osa-alue.

Litteroin myös haastattelut. Niiden kohdalla tein lähestulkoon sanatarkat litteroinnit heti ensimmäisellä kuuntelukerralla.

Luotuani kategoriat ja pelkistettyäni aineistoa etenin aineiston tulkintaan. Tulkinnessa yhdistin aineistot toisiinsa kategorioiden avulla, yksi kategoria kerrallaan. Kategoriaa työstäessäni poimin lähdekirjallisuudesta relevantteja kokonaisuuksia, jotka mielestäni kuvasivat kyseistä kategoriaa. Mielessäni syntyi usein heti yhteyksiä omaan aineistooni, erityisesti haastateltavien kanssa käymiini keskusteluihin. Lähes poikkeuksetta havaitsemani yhteneväisyydet olivat johdonmukaisia ja löydettävissä kaikkien haastateltavien litteroinneista. Laadullisessa analyysissä yksikin poikkeus kumoaa säännön ja osoittaa, että asiaa pitää miettiä uudelleen (Alasuutari 2011, 42). Kävin läpi haastattelujen litterointeja löytääkseni haluamani kohdat ja samalla etsin muita kyseiseen kohtaan sopivia kommentteja. Katkelmat lähetyksistä lisättiin yleensä loppuksi, sillä lähetysten litterointeja on huomattavasti enemmän. Niiden läpikäyminen ja sopivien kohtien löytämiseen meni enemmän aikaa.

Pyrin keskittymään yhdessä päivässä vain yhteen kategoriaan, mutta usein aineisto alkoi viedä mennessään ja sinkoilin kategoriasta toiseen.

5. ANALYYSI

5.1. Analyysin kategoriat

Kuten edellisessä luvussa totesin, analyysini on edennyt loogisesti Alasuutarin kuvailemaa kaavaa mukailleen. Teoreettis-metodologisen näkökulmani yksi olennainen kulmakivi on Hartmannin, Schrammin ja Klimmtin parasosiaalisen kanssakäymisen malli. Tämä malli valikoitui, koska pelkistämällä sitä entisestään kykenin luomaan omat kategoriani. Hyödynsin kategorioiden luomisessa löytämiäni teoreettisia viitekehyksiä, omia kokemuksiani sekä tutkielmaa varten kerättyä aineistoa.

Omien kategorioiden luominen ja parasosiaalisen suhteen elementtien määrittelemisen osoittautui yllättävän vaikeaksi tehtäväksi. Isotalus ja Valo huomauttavat vuoden 1995 artikkelissaan, että parasosiaalisen (tai interpersonaalisen) suhteen osatekijöitä on hankala määritellä yksiselitteisesti (Isotalus ja Valo 1995, 64). Isotalus ja Valo esittelivät artikkelissaan viisi ulottuvuutta, joilla he luonnehtivat kuuntelijan parasosiaalista suhdetta. Ulottuvuudet ovat kuviteltu ystävyys, esiintyjän seuraan hakeutuminen, empatia, suhteen todellisuus ja kompetenssi. Vaikka en perusta omia kategorioitani näiden ulottuvuuksien varaan, ne toimivat inspiraation lähteenä. (em., 66–67.)

Seuraavaksi esittelen, millainen on Hartmannin, Schrammin ja Klimmtin parasosiaalisen kanssakäymisen malli, joka toimii oman analyysini pohjana ja miten loin sen pohjalta omat kategoriani.

Parasosiaalinen kanssakäyminen on käyttäjän kognitiivinen, affektiivinen ja käytöksellinen vastaus parhaillaan esillä olevaan mediahahmoon. (Schramm & Hartmann 2008, 387.)

1. Havainnollis-kognitiivinen vaste koostuu muun muassa yleisön jäsenen tekemästä mediapersoonan arvioinnista, yleisön muistojen ja omien kokemusten esiin nousemisesta sekä mediapersoonan ja oman itsensä vertailusta.
2. Affektiivinen vaste tarkoittaa mediahenkilöön kohdistuvia positiivisia tai negatiivisia tunteita, sekä mediapersoonan aiheuttamia tunteita.
3. Käytöksellinen vaste tarkoittaa yleisön nonverbaalista käytöstä, kuten eleitä ja verbaalista käytöstä, kuten mediapersoonalle puhumista. Lisäksi yleisön jäsen voi ilmaista paraverbaalista käytöstä, eli mutinaa tai muutoksia hengityksessä. Tämä kattaa myös aiotun toiminnan, kuten halun sanoa jotain mediapersoonalle. (Hartmann ja Schramm 2008, 388–389.)

Katsoessani mallia, mietin, millaisilla konkreettisilla tavoilla nämä vasteet voidaan herättää kuulijassa. Näiden pohdintojen perusteella tutkielmaa varten laadittiin neljän kohdan lista, joiden avulla aineiston analyysiä tehtiin. Nämä kategoriat ovat seuraavat:

1. Luotettavuus
2. Samaistuttavuus
3. Jatkuvuus
4. Keskustelun simulointi

Kategorioilla on erilaisia tehtäviä parasosiaalisen suhteen elinkaareissa. Tiedonvälityksen ja samaistumisen rooli on luoda edellytyksiä suhteen syntymiselle. Jatkuvuus ja keskustelun simulointi puolestaan tuntuvat liittyvän suhteen ylläpitoon. Tämä rajanveto ei kuitenkaan ole ehdoton, vaan tilanteesta ja myös kuuntelijasta riippuen erilaiset juontokeinot voivat toimia eri tehtävissä. Tämän työn analyysissä en tee jatkuvaa erottelua sen suhteen, mitä tehtävää kukin kategoria edustaa.

Havainnollis-kognitiivinen vaste edellyttää muun muassa mediapersoonan arviointia, jota puolestaan tehdään usein juontajan kompetenssin eli ammattitaidon kautta. Ajankohtaisen tiedon välittämistä luotettavasti voidaan pitää yhtenä toimittajan perustehtävistä ja se toimii usein myös hänen ammattitaitonsa mittarina. Viimeistään syksyn 2016 Yle-kohu todisti, että luotettavuus on erottamaton osa toimittajuutta. Tästä ajatuksesta syntyi kategoria yksi, luotettavuus, sillä uskon, että mediapersoonan arvioinnin vaste voidaan herättää kuuntelijassa erityisesti silloin, kun hänen ammattitaitonsa luotetaan. Epäluotettava ja epäammattimainen juontaja saisi todennäköisesti osakseen vain pilkkaa, eikä hänen seuraamisensa kiinnostaisi yleisöä.

Havainnollis-kognitiivinen vaste peräänkuuluttaa myös yleisön muistojen ja omien kokemusten esiin nousemista (sekä mediapersoonan ja oman itsensä vertailua) ja affektiivinen vaste puolestaan persoonan herättämiä positiivisia tunteita. Koska juontajan omat kokemukset sekä positiivinen tunnelataus ruokkivat tarkasti juuri yhtä parasosiaaliselle suhteelle äärimmäisen tärkeää ominaisuutta, toiseksi kategoriaksi nimesin samaistuttavuuden. Kuuntelija vertaa juontajaa itseensä samalla, kun hän samaistuu juontajaan, eli kokee heidät tavalla tai toisella samankaltaisiksi. Tässä työssä ei käsitellä juontajien mahdollisesti aikaansaamia vahvoja negatiivisia tunteita, sillä ne karkottavat usein kuuntelijan radion ääreltä. Käsitelen ainoastaan kuuntelijaa houkuttavia juontoelementtejä.

Jatkuvuuden kategoria ei liity yhtä vahvasti Hartmannin, Schrammin ja Klimmtin parasosiaalisen kanssakäymisen mallin, kuin muut kategoriat. Lisäsin se mukaan siksi, että sen on tarkoitus kuvata

esimerkiksi niitä lähetysteknisiä elementtejä, joita juontajat tiedostaen ja tiedostamattaan hyödyntävät muiden keinojen ohella. Tällaiseksi elementiksi voidaan nähdä esimerkiksi se, että lähetys alkaa ja päättyy joka päivä samaan kellonaikaan. Ilman tätä rakennetta, lähetys menisi todennäköisesti monelta kuuntelijalta ohi, eikä parasosiaalisia suhteita pääsisi syntymään.

Keskustelun simuloinnin kategoria syntyi Hartmannin, Schrammin ja Klimmtin parasosiaalisen kanssakäymisen mallin kohdasta kolme, eli käyttäytymisen vaste. Tähän vasteeseen kuuluu yleisön puolella nonverbaalinen käytös, mediapersoonalle puhuminen ja lisäksi aiottu toiminta, kuten halu sanoa jotain mediapersoonalle. Juontajat simuloivat keskustelua paitsi kuvittelemansa kuuntelijan kanssa, myös samassa tilassa olevan juontajaparin tai parien kanssa. Juontajien käytöksen pitäisi herättää myös kuuntelijassa tunne siitä, että hän on ”osa porukkaa”.

Luomani kategoriat ja analyysilukuni tekevät näkyväksi sen, millaisia keinoja juontajilla on käytössään, kun he pyrkivät saamaan kuuntelijat kiintymään itseensä. Samalla parasosiaalisuuden luonne paljastuu: millainen suhde juontajalla on omiin kuuntelijoihinsa.

Kategorioiden ilmentymät voivat olla läsnä juonnossa samanaikaisesti tai yksitellen, eivätkä ne yleensä sulje toisiaan pois.

Juontajien vaikutustapojen kohdetta eli kuuntelijaa ei tässä työssä kuulla muuten, kuin lähdekirjallisuuden kautta. Isotaluksen (1996) mukaan katsojat eivät välttämättä osaa muodostaa sanoiksi niitä piirteitä, joista heidän vaikutelmansa esiintyjästä syntyy. Tutkimuksessa on löydetty sellaisia ulottuvuuksia, kuin persoonallisuus, ammattitaitoisuus, sosiaalinen käyttäytyminen, luotettavuus, attraktiivisuus, itseluottamus, kompetenssi, emotionaalisuus, ironia ja jännittyneisyys. (em., 44.)

Näistä Isotalus johti viisi dimensiota, jotka ovat ammattitaitoisuus, empaattisuus, luotettavuus, varmuus ja attraktiivisuus. (Isotalus 1996, 44-45.) Nämä dimensiot ovat suurin esikuva omille kategorioilleni. Isotalus listaa myös suosittuja hyvän televisioesiintyjän luonnehdintoja, jotka ovat: rentoutunut, innostunut ja luonnollinen. Aito, luotettava, selkeä, luonteva ja persoonallinen. Hyvä kieli ja puhetekniikka sekä keskustelunomainen puhetapa. Lisäksi tv-esiintyjän pitää välttää esiintymisen maneereja. (em., 45.)

5.2. Radiopersoonan luominen

Radiopersoonana on tämän työn keskeisimpiä termejä, mutta sille on vaikeaa löytää selkeää määritelmää. Termi onkin kenties riittävän yksiselitteinen, eikä se tarvitse akateemista jargonia ympärilleen. Radiopersoonana on se osa juontajasta, joka on äänessä lähetyksen aikana.

Radiopersoonana ei ole yhtä kuin juontaja itse, sillä persoonana on lähetystä varten hiottu kokonaisuus juontajasta. Kuten samaistuttavuuden kategoriasta kertovassa luvussa 5.4. kerroin, juontajat muun muassa jättävät tiettyjä asioita kertomatta lähetyksessä.

Tässä luvussa käyn läpi sitä tapaa, millä radiopersoonaa luodaan. Radiopersoonan rakentumiseen vaikuttavat muun muassa juontojen aiheet ja puhetapa. Kerron myös siitä, millaisia näkemyksiä haastattelemillani juontajilla on radiopersoonastaan.

Radiojuontajan työtehtävän olennainen osa on julkisuudessa esiintyminen ja siksi siihen liittyy usein julkisen identiteetin luominen. Identiteettiä on ylläpidettävä aktiivisesti. (Brand ja Scannell 1991, 203 ja 204.) Brand ja Scannell tutkivat brittiläisen pitkän linjan radiopersoonan Tony Blackburnin juontoja 1980-luvulla kymmenen viikon ajalta. Blackburnin juontotyylillä kuvaa hyvin se, että tutkijat totesivat muun muassa, että Blackburnin lähetykset ovat kuin brittiläisen juorulehti *Sunin* radioversio. (em., 209.) Oli miehen tyylistä mitä mieltä tahansa, Tony Blackburnia voi pitää yhtenä nykymuotoisen radiojuontamisen pioneereista. Hän on itsekin tituleerannut itseään ”Eläväksi legendaksi”. Brand ja Scannell tuovat oman analyysinsä lisäksi tekstiinsä otteita Blackburnin omaelämäkerrasta. Tämän konkarijuontajan tarina on kiinnostava ja haluan referoida sitä työhöni esimerkkinä siitä, miten radiopersoonaa kehitetty ja millaiset elementit ovat sille elintärkeitä.

Blackburn oli 1960-luvun piraattiradioiden aikaan yksi innovatiivisimmista tiskijukista. Nuori mies juonsi omaa ohjelmaansa piraattilaiva Carolinella. Näin hän kuvaa uransa alkumetrejä omaelämäkerrassaan:

”Carolinella aloin kertoa vitsejä, jotta minulla olisi jotain sanottavaa musiikin lomassa. Sitten tajusin, että vitsini saivat minut erottumaan joukosta. Niiden ansiosta yleisö tuli tietoiseksi läsnäolostani. --- Minua voi rakastaa tai vihata, mutta yleisö ei ikinä suhtautuisi minuun välinpitämättömästi. Vitsini olivat minun tapani tehdä itsestäni unohtumattoman.” (Blackburn 1985. Käännös: Klaudia Käkelä.)

Kun piraattiradioista tuli laittomia, Blackburn päätyi vuonna 1967 BBC:n ensimmäiselle pop-musiikkia soittavalle kanavalle, BBC:n Radio 1:lle. Blackburn siis siirtyi suoraan piraattiradioiden seuraajan leipiin ja oli ensimmäisten juontajien joukossa kehittämässä omalle ohjelmalleen kohdennetut jinglet eli äänitunnukset. Esikoisensa syntymän aikaan Blackburn alkoi tuoda lähetykseen lisää persoonallisuutta henkilökohtaisten tarinoiden muodossa. Esiintyjäpersoonaan lisättiin niiden myötä osa todellista ja arkisempaa Tonya. Nämä kaksi roolia erottava raja alkoi rapistua toden teolla, kun avioeron jälkeen Blackburn jakoi myös tähän henkilökohtaiseen tilanteeseen liittyvän tuskan kuuntelijoidensa kanssa. (Brand ja Scannell 1991, 205.) Blackburn oli

siis ensimmäisiä radiojuontajia, jonka ansiosta henkilökohtaisten tarinoiden jakaminen alkoi yleistyä ja samaistumisen kokemusten tarjoamisesta tuli olennainen osa radiojuontamista.

Samaistumispuheen tarjoaminen ei kuitenkaan alkanut ilman kasvukipuja.

BBC:n ja Blackburnin välille syntyi välirikko, kun hän alkoi jakaa kärkkäitä poliittisia mielipiteitään radiossa. Hän otti kantaa muun muassa rasismiin, Englannin avioliittolakiin ja liikuntavammaisten kohteluun. Blackburn poistettiin kommenttiansa vuoksi aamulähetyksestä, eli radion prime timesta, ja häntä siirrettiin vuosien ajan ohjelmasta toiseen. Hänelle annettiin jokaisessa uudessa ohjelmassa aina vähemmän ja vähemmän tilaa kertoa omia ajatuksiaan. Vuonna 1984, 17 vuoden jälkeen, Blackburn siirtyi BBC:n Radio Londonille ja sai jälleen oman ohjelman. (em., 206.) Brand ja Scannell avaavat tekstissään kyseisen show'n rakennetta. Lähetys on todella samanlainen, kuin nykyiset suosituimmat radio-ohjelmat. Lähetys oli tyyliltään kevyt ja humoristinen. Se sisälsi kuuntelijoiden osallistamista puheluosuuksilla, ajankohtaisten uutisten puimista, paljon musiikkia ja ennen kaikkea radiopersoona hallitsi kokonaisuuden kiistämättömänä kuninkaana.

Brand ja Scannell analysoivat tarkemmin myös Blackburnin lähetyksen elementtejä ja niitä linjavetoja, joita hänen lähetyksistään ja elämäkerrastaan voidaan löytää. Tästä syystä Brandin ja Scannellin teksti muistuttaa paljon omaa pro gradu -työtäni, sillä aineistona hyödynnetään kohdejuontajan omaa kertomusta (omaelämäkerta) ja lähetysten analyysiä.

Brandin ja Scannellin mukaan Blackburn haluaa lähetyksensä olevan ”hauskaa radiota”. (em., 208.) Yksi radiopersoonan tärkeimmistä työkaluista on omienkin havaintojeni mukaan huumori. Molemmat tätä pro gradu -tutkielmaa varten analysoidut lähetykset pyrkivät viihdyttämään ja olemaan hauskoja. Viihdyttävyys tuntuu olevan erottamaton osa formaattiradiota.

Brand ja Scannell kiinnittivät huomiota erityisesti rivoihin juttuihin, sillä ne ovat jokaisen Blackburnin lähetyksen kantava teema (em., 209). Nykyään alatyyliset vitsit eivät ole yhtä suosittuja, sillä esimerkiksi naisia halventava puhetyyli ei sovi 2010-luvulle. Mitä haastattelemiini radiopersooniin tulee, harva juontaja haluaa antaa itsestään ”sikamaista” kuvaa, vaikka itsensä naurunalaiseksi saattaminen onkin tavallista. Myös Blackburninkin vitsit kääntyvät usein juontajaa itseään solvaavaksi (em., 210).

Lähes jokaisesta radiota käsittelevästä teoksesta löytyy liuta hyviä syitä sille, miksi radiopersoonat ovat olennainen osa viihdyttävää radiolähetystä. Usein halutaan kiinnittää huomiota myös siihen, miten radiojuontajan viestintä eroaa muusta viestinnästä.

Valon mukaan radiopuhe on yleisökeskeistä, persoonallista, epämuodollista ja tyyliltään keskustelevaa. Radiotoimittajalta edellytetään samankaltaista puheviestintäosaamista kuin kasvokkain tapahtuvassa viestinnässä. (Valo 1994, 80.) Myös tätä pro gradua varten haastatellut juontajat kertoivat, että kuuntelijaa on lähestyttävä tasa-arvoisesta asemasta. Ylhäältä alas tapahtuva julistaminen on saattanut toimia radiolähetysten alkuaikoina, mutta nykyaikainen radiopersoona pyrkii ystävystymään kuuntelijan kanssa.

Samuel Nyman luonnehti haastattelussaan koko YleX:ää kanavana, joka on kaikkien kaveri.

Bileissä YleX on se tyyppi, joka hengailee keittiössä ja viihdyttää ihmisiä hyvillä ja fiksuilla jutuilla, mutta ei tee numeroa itsesään. Sellainen kaikkien kaveri. (Nyman 2017.)

Luonnollisesti tällainen ”toverillinen” imago edellyttää myös radiopersoonilta tuttavallista ja riittävän arkista puhetapaa. Radiopersoona tasapainotteleekin julkisen puheen lainalaisuuksien ja tuttavallisen keskustelun välimaastossa.

Hutchbyn mukaan radiopuhe on eräänlainen välimuoto arkisen puheen ja institutionaalisen puheen välillä. Arkipuhe on interaktiivista, kahden aktiivisen osallistujan välistä vuoropuhelua.

Institutionaalinen puhe määritellään puheeksi, joka kuullaan ikään kuin ”sivusta” eli jossa vastaanottava osapuoli ei ole aktiivinen. Institutionaalinen puhe tavallaan kaadetaan kuulijansa päälle. Radiopuhe jää näiden kahden määritelmän välimaastoon, sillä se on arkista puhetta, joka kuitenkin on olemassa julkisessa tilassa. (Hutchby 1991, 119-120.)

Julkisessa tilassa puhumiseen liittyy mielestäni ajatus ennalta harjoitellusta sisällöstä ja tämän puhettavan vastapari on improvisaatio. Radiopersoonan puheessa on oltava läsnä nämä molemmat elementit, jotta juontopuhe on ammattimaista, mutta rentoa.

Marko Ala-Fossin väitöskirjaa varten haastateltujen toimittajien konsensus on, että ihmisten kiinnostus pitää herättää viihdearvolla. Myös huolellinen valmistautuminen, suunnittelu, sekä tilanteeseen eläytyminen ja flown seuraaminen ovat lähetyksessä tärkeitä. Lisäksi kanssakäyminen ja intiimiys ovat olennaisia. Hyvästä aamujuontajasta tulee seuralainen aamupalapöytään. (em., 300.) Kiinnostus ja viihdearvo saadaan siis aikaan yhdistelemällä erilaisia ammattitaidon elementtejä.

Haastattelemi juontajat pohtivat paljon sitä, miltä he kuulostavat ja millaisen kuvan he antavat itsestään. Suunnan tälle pohdinnalle antavat radiokanavan tyyli ja lähetyksen kuuntelijaprofiili. Jokaiselle kanavalle on laadittu ”tyypillisen kuuntelijan” malli. Tämä kuvitteellinen, usein hyvin tarkastikin kuvailtu hahmo on työkalu, jonka on tarkoitus helpottaa muun muassa juontajien

päätöksiä sisällön suhteen. Haastattelemistani juontajista Aki Linnanahde totesi, että kuuntelijaprofiileista huolimatta vain yhdelle kuuntelijatyypille juontamisessa ei ole mitään järkeä.

Meitä kuuntelee iso massa, joten lähetystä ei saa tehdä liian kapealle yleisölle, Nova on kaiken kansan kanava, kuuntelijoissa on paljon myös parikymppisiä, maalla asuvia ja vanhempia ihmisiä. (Sisällöllisiä) valintoja tehdään lisäksi sen mukaan, mikä meitä kiinnostaa, mutta ei pelkästään. Mua kiinnostaa lätkä tosi paljon, mutta en voi puhua siitä aamutolkulla. (Linnanahde 2017.)

Radiopersoonaan kohdistuu siis paljon odotuksia myös ulkopuolelta. Tästä syystä kysyin kaikilta haastateltaviltani, millaisilla adjektiiveilla he itse kuvailisivat hyvää juontajaa. Huumorin lisäksi yleistieto tai ”kiinnostus maailmaa kohtaan” nousivat esiin jokaisen juontajan puheessa. Yleistieto liittyy mielestäni vahvasti juontajan kompetenssiin, jota käsittelen luvussa 5.3. Luottamuksen kategoria.

Samuel Nyman kertoi hyvän juontajan ominaisuuksiksi ”läsnäoleva”, ”kiinnostunut maailmasta” ja ”iloinen”. Nyman tasapainottelee omien standardiensa ylläpitämiseksi varsin onnistuneesti.

Juontajan pitää kuunnella sinua, jotta vuorovaikutus syntyy, se läsnäolevuus on tärkeää. Pitää myös olla kiinnostunut maailmasta. Lisäksi iloisuus, koska vaikka on paska päivä, niin kun tulee töihin, se ei saa kuulua lähetyksessä. Tunteet voi näyttää radiossa, mutta se pitää tulla myös positiivisen tunteen kautta. Ei voi olla joka päivä iloinen, mutta iloa ja huumoria pitää löytyä. (Nyman 2017.)

Minna Kuukkan listaamat hyvän juontajan ominaisuudet poikkesivat Nymanin vastaavista. Niissä oli silti havaittavissa samankaltaisia painotuksia, kuten huumori ja kiinnostus maailman tapahtumia kohtaan.

Lämpö on juontamisessa tärkeää, ja sitten radiominän pitää olla lähellä aitoa minää. Pitää antaa itsestään paljon. Myös yleistieto, meidän täytyy olla kartalla. Seurataan, että missä mennään, mistä puhutaan ja miksi. Jos on ihan pihalla, niin se vaikeuttaa tätä. Huumorintajua pitää olla. Ja itse en ole tarpeeksi hyvä tässä, mutta musiikkitietämyskin kuuluu sivistykseen. Koen, että haluisin petrata siinä. (Kuukka 2017.)

Aki Linnanahde listasi juontajaparinsa tavoin yhdeksi hyvän juontajan ominaisuudeksi yleistiedon.

Riittävä yleissivistys. Kaupallinen radio on ampunut vähän itseään jalkaan siinä, että (yleissivistystä) ei ole arvostettu tarpeeksi. Wikipediaa selaamalla lähetyksen aikana voi yrittää feikata, mutta se ei ole sama asia. Kiinnostus ympäristöstä: havainnoi asioita ja seuraa, lukee kirjoja, lehtiä ja nettiä. Kaikella tapaa kiinnostunut maailmasta. Joku juontaja on hauska ja sen pitää mennä sillä, toinen menee jollain muulla. Hyvä ääni ei ole minusta tärkeä. Joskus sitä on korostettu koulutuksessa, mutta studiotekniikka korjaa paljon ja suosittu radioäännet eivät aina ole niitä parhaita. Puhevikakaan ei aina poissulje radiouraa. (Linnanahde 2017.)

Kiinnittämällä huomiota siihen, miltä lähetys kuulostaa ja ottamalla huomioon kuuntelijaprofiilin, radiopersoonaa pyrkii maksimoimaan yleisön tunnereaktion. Emilia Tonteri huomauttaa, että

radiopersonaa ei luoda, vaan se on jatkuvan työn lopputulos. Yleisö on lopullinen tuomari, sillä jos kuulijat eivät kiinny radiopersonaan, radiopersonaa ei ole. (Tonteri 2006, 12.) Parasosiaalinen suhde on loppupeleissä kuuntelijan käsissä.

Haastattelemani juontajat korostavat myös, ettei juontaja voi radiopersonan hiomisesta huolimatta milloinkaan olla valheellinen. Juontajat itse asiassa vierastivat termiä radiopersona. Uskoakseni tämä johtuu siitä, että termi ”persoona” voidaan yhdistää rooliin tai esitykseen, eli johonkin keinotekoiseen ja fiktiiviseen.

Juontajat ovat silti samaa mieltä siitä, että asiat voidaan kertoa monella tavalla olematta valheellinen.

Nyansseja on, voin siis kertoa tarinan ja jättää pois pienen siivun ilman, että sillä on mitään merkitystä. (Linnanahde 2017.)

Fiktiivisyys ja näytteleminen eivät haastattelemieni juontajien mielestä toimi radiossa, sillä juontajan täytyy kyetä olemaan oma itsensä. Samuel Nyman huomauttaa, että juontajan on oltava lähetyksessä rehellisesti tietämätön.

Mulle tapahtuneet asiat ovat samaistuttavia kaikille. Siitä jää kiinni, jos esittää tietävänsä jostain jotain. En voi esittää olevani Make, 38, rekan nupissa, koska silloin tietämättömyys paistaa läpi. Silti myös tietämättömyys voi olla myös hauskaa ja voin kääntää sen itselle nauramiseksi eli sitten se pitää myöntää. (Nyman 2017.)

Tietämättömyys on tavallisesti juontajan kompetenssia haavoittava asia ja kompetenssi puolestaan on toimittajalle äärimmäisen tärkeä ominaisuus myös haastattelemieni juontajien mielestä. Yllä olevasta kommentista on kuitenkin pääteltävissä, että aitous menee Nymanin mielestä jopa kompetenssin esiintuomisen ohi. Toisaalta voidaan ajatella, että radiopersonan rakentamisessa kaikki lähtee aitoudesta, sillä ilman sitä muut ominaisuudet voivat menettää täysin pohjansa. Usko radiopersonan kompetenssiin tai arkisiin tarinoihin murenee ilman aitouden tuomaa uskottavuutta.

Vaikka radiopersona tekee työtä kuuntelijan reaktioiden eteen, olemme myös tottuneet reagoimaan mediassa näkyviin hahmoihin tietyllä tavalla. Gilesin mukaan parasosiaalinen suhde syntyy narratiivisessa kontekstissa, jossa inhimillinen reaktio hahmoon on loogisin valinta. Eläydymme radiopersonan elämän tapahtumiin, koska meille on annettu vahva narratiivi siitä, että tarina on todellinen ja koskettava. (Giles 2011, 454.)

Mediapsykologi Anu Mustosen mukaan jäsentelemme saamamme aistimukset automaattisesti niin, että niistä syntyy laajoja kokonaisuuksia ja mieluisia hahmoja. Samalla tiedostamatta täydennämme ärsykkeiden pieniä puutteita ja virheitä. (Mustonen 2001, 21.) Radiojuontajan antama tieto,

esimerkiksi viikonlopun menoista tai omasta kodista, auttavat siis kuuntelijaa luomaan suhdetta juontajaan.

Noora Palola tuo opinnäytetyössään esiin, että radiopersonaa rakennetaan pitkälti korostamisen kautta. Juontajapersoonissa korostetaan valmiiksi olemassa olevia luonteenpiirteitä. Pohtija pysyy pohtijana ja humoristi humoristina, mutta paridynamiikan vuoksi juonnossa saatetaan tarvita tiettyä näkemysten tai ominaisuuksien polarisointia. (Palola 2012, 25.) Kuuntelijoiden välillä on eroja siinä, millaisiin hahmoihin he tuntevat vetoa ja kenen kohtaloihin he eläytyvät (Mustonen 2001, 59). Tästä syystä juontajien välisten erojen ja roolitusten hakeminen on tärkeää.

Haastattelemani juontajat ovat sitä mieltä, että tiettyjen asioiden korostamisella on suuri merkitys paitsi radiopersonan rakentamiselle pitkällä tähtäimellä, myös yksittäisille juonnoille.

Aki Linnanahde kertoo, että vaikka aitoudesta ei voi tinkiä, asioiden rajaaminen ja korostaminen on hyväksyttävää.

Ehkä jotain asioita persoonasta korostan eri lailla. Kuitenkin Minnan kanssa me annetaan palaa just sillä tavalla kuin mitä me ollaan. Kirjoilen kyllä enemmän arjessa. Muuten rajaan lähinnä tiettyjä aihepiirejä, mutta persoonan pitää olla aidosti se, mitä on. (Linnanahde 2017.)

Samuel Nymanin korostamat ominaisuudet ovat hölmöily ja narrimaisuus. Toisaalta hän toimi myös kontrastina Tommi Mannisen rempseydelle ja antoi itsestään lähetykseen hiukan varovaisemman kuvan.

Mun ei tarte korostaa viikonlopun toilailuja. Joskus mietittiin (tuottajan kanssa), että vähemmän sitä toilailua ja enemmän fiksumuuta Samuelia. Joskus tuli vähäteltyä sitä fiksumuuta puolta, enkä edes itse tajunnut tätä, ennen kuin tuottaja huomautti. (Nyman 2017.)

Nyman oli vahvasti sitä mieltä, että kertomiensa tarinoiden kautta hän rakensi myös radiopersonaa pitkällä tähtäimellä.

On olemassa pitkäkestoisia tarinoita, joista tietää, että se luo tietyn tyylin ja profiilin itselle pitkällä aikavälillä. Esimerkiksi kun olen huono salibandyssä, niin se on tietoinen valinta, että annan itsestä semmoisen kuvan. (Nyman 2017.)

Palolan opinnäytetyössään esiin tuomaan korostamisen teemaan liittyvät myös erilaiset roolitukset, joita lähetyksessä tehdään. Näistä rooleista puhutaan tässä työssä luvussa 5.5. Jatkuvuuden kategoria.

Palolan kysyi opinnäytetyössään radioalan tekijöiltä, miten radiopersonaa koulitaan lähetyksiä varten: ”Haastattelemani tuottajat puhuivat olemassa olevien ominaisuuksien voimistamisesta

juontajapersoonassa. He korostivat sitä, etteivät voi liimata juontajapersoonaan sellaista ominaisuutta, jota hänessä ei jo aikaisemmin ole. Kuitenkin tiettyjä ominaisuuksia voi vahvistaa.” (Palola 2012, 25.) Tätä pro gradu -työtä varten haastatellut juontajat puhuivat lähes täsmälleen samoista asioista.

En välttämättä joka ikinen aamu ole aivan semmoisella fiiliksellä, jota haluaa välittää (lähetykseen). En usko tekopirteyteen, mutta studioon mennessä menee tietty moodi päälle, johon alkaa uskoa. Uskon positiivisuuteen, jota mulla ei muuten olisi aamukuudelta tiistaiamuna marraskuussa. Tietysti, jos on todella huono päivä, niin sitäkin voi käyttää. (Kuukka 2017.)

Tonteri huomauttaa, että tavallisen rivitoimittajan voi korvata toisella ilman, että yleisö kiinnittää asiaan juurikaan huomiota (Tonteri 2006, 42).

Rivitoimittajan ja radiopersoonan välinen suurin ero piilee siinä, että kuuntelija alkaa ajan myötä tutustua radiopersoonana ihmisenä. Kun kysyin Minna Kuukalta, miten hän luo suhdetta kuuntelijaan, hän alkoi heti puhua ajan merkityksestä.

Mulla on aika mun puolella. Tiedän, että siellä on ihmisiä, jotka ovat kuunnelleet mua pidempään. (Kuukka 2017.)

Myös Kuukan juontopari Aki Linannahde tunnistaa ilmiön.

Mitä enemmän aikaa kuluu, sitä enemmän ihminen kiintyy ja oppii tuntemaan minut. (Linnanahde 2017.)

Mitä enemmän kuuntelijat viettävät aikaa juontajan parissa, sitä vahvemmaksi ja todellisemmaksi radiopersoonana muuttuu. Samuel Nyman kertoi haastattelussaan, että hänen mielestään yksi onnistuneen juonnon mittari on se, miten hyvin se jää ihmisten mieleen.

”He (kuuntelijat) täydentävät sitä (tarinaa) omassa päässään. --- Jos perjantaina olen kertonut lähetyksessä vaikka, että on menossa varpajaisiin, niin sunnuntaina joku kuuntelija saattaa kysellä, että miten ne varpajaiset meni. --- Se on hyvä indikaattori siitä, että tarina meni maaliin.” (Nyman 2017.)

Nymanin mielestä kuuntelijasuhde lujittuu ja juontajien kertomat tarinat syventyvät, kun samaan aihepiiriin on palattu useassa lähetyksessä.

Lähetyksessä kerrotaan paljon tarinoita, mutta yks juttu voi olla sellainen, että siihen palataan uudelleen ja se on osa sitä persoonaa. Esimerkiksi Hätösen (YleX:n iltapäiväjuontaja) kodin remontti ja mun huono salibändy-menestys on sellaisia. Ihmiset herää sen tarinan alkaessa, että ahaa, tämä tarina jatkuu. Juontaja profiloituu tietynlaiseksi tarinan kautta. (Nyman 2017.)

Radiopersoonan rakentuminen on monen tekijän summa. Kaikkien erilaisten elementtien lisäksi tarvitaan ”sitä jotain”, mitä on vaikeaa määritellä. Jos tälle ominaisuudelle olisi olemassa toimiva kaava, kaikki juontajat käyttäisivät sitä. (Tonteri 2006, 50.) Radiopersoonaa liikkuu jossain todellisen ja fiktiivisen rajalla. Juontaja ei ”luo” radiopersoonaa, vaan se on jo valmiiksi olemassa

hänessä itsessään, mutta samalla juontajan täytyy keskittyä tiettyihin puoliin itsessään luodakseen kiinnostavia sisältöjä. Usein nämä sisällöt liittyvät tavalla tai toisella juontajan omaan elämään ja siitä saataviin narratiiveihin.

5.3. Luottamuksen kategoria

Tämän kategorian muotoileminen on haastavaa, sillä kategorian ytimessä on useita toisiaan tukevia käsitteitä. Nämä ovat luottamus, kompetenssi ja tiedonvälitys. Luotettavuus ilmenee usein radiolähetyksen juontopuheessa siten, että juontajat antavat itsestään mielikuvan ”aitona tyyppinä”. Epäaitoutta vältellään viimeiseen asti, koska se on luotaantyöntävä ominaisuus missä tahansa ihmissuhteessa. Parasosiaalisen suhteen, tai minkä tahansa suhteen, luominen on lähes mahdotonta, jos toiseen osapuoleen ei voi luottaa.

Kategoriassa käsitellään myös radiopersonan kompetenssia ilmentäviä juontosisältöjä ja -tekniikoita. Kompetenssi tarkoittaa sitä, kuinka älykkääksi ja ammattitaitoiseksi mediaesiintyjä koetaan (Isotalus & Valo 1995, 67). Radiopersonan ja kuuntelijan välisessä suhteessa kyse ei kuitenkaan ole pelkästään kompetenssista, sillä kuten Isotalus ja Valo huomauttavat, tunnepitoinen suhde mediaesiintyjään ei synny pelkästään siksi, että tämä arvioitaisiin työssään hyväksi tai ammattitaitoiseksi (Isotalus & Valo 1995, 68).

Kompetenssi ilmenee toimittajan työssä yleensä siten, että hän toimittaa yleisölleen relevanttia ja totuudenmukaista tietoa. Tästä syystä tiedonvälityksen on oltava läsnä tässä kategoriassa kompetenssin rinnalla. Tuon luvussa esiin niitä tapoja, joilla juontajat välittävät ajankohtaista tietoa kuuntelijoille. Tiedonhankintaa tehdään uutisten ja somen lisäksi suorilla kuuntelijakontakteilla. Kuuntelija tuo lähetykseen arvokasta tietoa, kuten esimerkiksi liikennetietoja.

Kuuntelijakontaktit tarjoavat tietoa ja sen lisäksi ne rakentavat juontajasta saatua luotettavuuden vaikutelmaa. Keskustellessaan kuuntelijan kanssa juontaja kykenee näyttämään asiantuntemuksensa toimittajana ja hän hallitsee keskustelua. Keskustellessaan toimittajan roolissa kuuntelijan kanssa, juontaja antaa itsestään luotettavan kuvan. (Rubin & Step 2000, 650.)

Luottamus (trust) on osa vetovoimaa (attraction) tai lojaaliutta (loyalty). Puheradio ylläpitää maailmankuvaa, jota tuetaan, tulkitaan ja myös haastetaan juontajan sekä muiden kuuntelijoiden toimesta. Parasosiaalinen kanssakäyminen edesauttaa tätä jatkuvaa työtä maailmankuvan kanssa, sillä kuuntelijat kääntävät radion päälle ylläpitääkseen suhdetta. (Rubin & Step 2000, 649.)

Vetovoimalle tärkeää on vastaanottavaisuus (responsiveness). Positiivinen vastaanotto lähettää toiselle henkilölle viestin, että hän on tärkeä. (Rubin & Step 2000, 638.)

Kaikki haastateltavani ovat vahvasti sitä mieltä, että lähetyksessä on oltava mahdollisimman aito ja juontajien luotettavia. Tämä käsittää myös sen ajatuksen, että mielipiteiden ja asenteiden on oltava aitoja. Radiolähetyksen ydin ovat juontajien reaktiot erilaisiin asioihin: he reagoivat esimerkiksi toistensa tarinoihin, päivän uutisiin, studioon tuleviin puheluihin ja ulkona vallitsevaan säähän.

Aki Linnanahteen kohdalla suoraselkäisen journalistin malli on ollut läsnä jo lapsuudessa, sillä hänen molemmat vanhempansa ovat toimittajia.

Juontaminen perustuu rehellisyyteen. Jos (juontaja) on falski, ja kuuntelijat oppii tuntemaan sinut, niin siitä jää kiinni. Jos yrittää antaa itsestään tietynlaisen kuvan, niin kuuntelijat huomaa sen. (Linnanahde 2017.)

Minna Kuukka korosti, että ”radiominän pitää olla lähellä aitoa minää”, joka tuo myös esiin vahvan pyrkimyksen aitouteen radiopersonan rakentamisesta huolimatta.

Myös luotettavuus ja tiedonvälityksen ajankohtaisuus nousivat usein esiin haastattelemieni juontajien puheissa.

Näin Aki Linnanahde kuvailee sitä, miltä hän ja Minna Kuukka haluavat lähetyksensä kuulostavan.

Hyväntuulista aamufiilistä, informatiivista ja ajankohtaista. Hyvää reagointia ja ajankohtaisuutta. Haluan, että meiltä kuunnellaan ensimmäisenä. (Linnanahde 2017.)

Samuel Nymanin näkemys YleX:n lähetyksestä oli hyvin samankaltainen.

Meillä oli rento ote ja tartuimme hetkeen. Ihmiset kuulee aamulla (lähetyksestä) ensimmäistä kertaa asioita, joten käsitelimme paljon ajankohtaisia juttuja. --- Esimerkiksi terrori-iskusta kerrotaan lähetyksessä, mutta se ei saa olla vaikeaa kuunneltavaa. Sellaisessa tilanteessa pitää olla fiksusti uutisen päällä ja omalla otteella, vaikka huumoria ei voikaan (terrori-iskusta) veistää. (Nyman 2017.)

Juontajien kertomukset toteutuivat näkemykseni mukaan hyvin itse lähetyksessä. Ajankohtaisuus ilmenee käytännössä hyvin eri tavoilla näissä kahdessa lähetyksessä, sillä niiden kuuntelijaprofiilit ovat hyvin erilaisia.

Kaikki juontajat kuitenkin kertoivat esimerkiksi säätietoja ja käsitelivät juontopuheessaan päivän tärkeimpiä tai puhuttavimpia uutisia. Aamulähetyksen tavoite on olla ”hyväntuulinen” ja ”rento”, kuten haastateltavat kuvailivat. Tästä syystä aiheiden käsittely hoidetaan yleensä vitsailun tai jopa kilpailun siivittämänä. Luottamuksen kategorian merkitys on itsestään selvä kaikille osapuolille, vaikka kuuntelijat eivät ehkä mieti asiaa aktiivisesti.

Radioalan ammattilaiset joutuvat usein arvottamaan tietoa päivittäisessä työssään, kun he valitsevat kuuntelijoille sisältöjä. Tiedon jakaminen ja ”sosiaalinen arvo” oli monen Ala-Fossin amerikkalaisen toimittajahaastateltavan mielestä peruste koko kanavan olemassaololle (Ala-Fossi

2005, 338). Suomalaisilla tärkein tekijä oli myös ”sosiaalinen arvo”, mutta tiedonvälityksen lisäksi esiin nousi intiimiys ja koskettavuus. (em., 342). Suurin osa haastateltavista liitti kanavan arvon ja tavoitteet kuuntelijoiden elämään, ei esimerkiksi kanavan taloudelliseen menestykseen (em., 348).

YleX:n aamulähetyksessä oli kisailu, jossa kaikki kolme juontajaa valitsivat lähetyksen alussa yhden ”aamun tärkeimmän” uutisen. Kuuntelijat saivat lähetyksen aikana äänestää, mikä heistä todella on aamun tärkein uutinen ja lähetyksen lopuksi kuuntelijoiden luoma uutisten tärkeysjärjestys paljastettiin. Tämä kisailu toimi paitsi uutistietoa välittävänä sisältönä, se avasi samalla juontajien ajatusmaailmoja ja loi heidän välilleen viihdyttävää nokittelua.

Analysoimallani YleX:n ja Radio Novan ajanjaksolla esiintyi enimmäkseen ”kevyiden” uutisten käsittelyä. Maailmalla ei tapahtunut Suomen uutiskynnyksen ylittäviä katastrofeja tai terroritekoja. Toisinaan juontajat myös vakavoituivat jonkin aiheen äärellä, mutta yleisesti tunnelma oli hilpeä ja kevyt.

Nyman rakensi ja osallistui usein sellaisiin juontokokonaisuuksiin, joiden alkulähteenä oli jokin huvittava tai kiinnostava uutinen. Torstaina 20. lokakuuta Samuel Nyman kuitenkin teki vakavamman haastattelun syksyllä 2016 maailmaa ihmetyttäneestä ilmiöstä, jossa ihmiset pukeutuivat pelleiksi ja pelottelivat lapsia kadulla. Nymanin haastattelussa oli ammattipelle, joka toimii Turun Sirkus ry:n toiminnanjohtajana. Haastattelun teemana oli se, miten pelleammattilaiset suhtautuvat ahdistavaan ilmiöön. En referoi pitkähköä haastattelua tähän työhön, mutta sen sävy oli hyvin asiallinen ja poikkesi siksi Nymanin yleisemmin viljelemästä hupiukko-olemuksesta.

Juontokokonaisuus haastatteluineen tarjoaa uutta näkökulmaa kuuntelijoille ja lisäksi se tuo esiin Nymanin kompetenssin toimittajana.

Nyman perustelee kaiken sisällön valintaa sillä, että aiheiden on oltava hänen mielestään kiinnostavia yleisölle. Kun kysyin, miten hän pyrkii luomaan parasosiaalista suhdetta, hän toi esiin muun muassa sen, ettei juontaja voi puhua pelkästään itsestään, vaan lähetykseen on tuotava muitakin sisältöjä. Vastauksesta on havaittavissa, että hassuttelevimmatkin radiojuontajat pyrkivät tarjoamaan kuuntelijoilleen ajankohtaista tietoa maailmasta.

(Rakennan suhdetta) kertomalla tarinoita, joiden uskon kiinnostavan. Haluan olla kuuntelijoiden kaveri, mutta he voivat myös olla eri mieltä mun kanssa ja kaikkien kaveri ei voi olla. Olemalla oma itsensä löytää ne ihmiset, joiden kaveri voi olla. (Juontaja) ei saa olla minäkeskeinen tai puhua vain itseä kiinnostavista asioista ja pitää olla auki maailmaan. Kun on avoinna ihmisille, niiltä myös saa jotain ja pitää olla myös itse helposti lähestyttävä. (Nyman 2017.)

Nymanin kommentista voi päätellä, että parasosiaalisen suhteen ylläpitäminen on juontajan mielessä liitetty vahvasti myös tiedon välittämiseen ja tarinoiden kertomiseen.

Erilaisiin aihepiireihin perehtyminen koettiin tärkeäksi tehtäväksi myös Radio Novalla. Näin tilannetta kuvaa Minna Kuukka.

Monissa jutuissa yrittää ajatella kuuntelijaa. Ehkä kaikki eivät ole lukeneet kaikkien asioiden taustoja, ja siinä yrittää viedä itsensä sen ihmisen kenkiin, että miten se asia kerrotaan mahdollisimman maanläheisesti. (Kuukka 2017.)

Radio Novan lähetyksissä kuuntelemallani viikolla uutiset ovat hiukan suuremmassa roolissa, kuin kuuntelemissani YleX:n lähetyksissä. Myös Radio Novalla sisällöt valitaan paljolti sen mukaan, minkä uskotaan kiinnostavan kuuntelijaa. Novan aamulähetykseen valitut aiheet toteuttivat hyvin ”kaiken kansan kanava” -ajatusta, joka molemmilla juontajilla on Novasta.

Ajankohtaisuus voi kuuntelemieni lähetysten perusteella tarkoittaa paitsi säästä puhumista, myös journalistista osaamista sekä herkkyyttä vaativaa, luotettavaa tiedottamista.

Parasosiaalisen suhteen rakentaminen toimii myös epävarmuuden vähentämisen kautta.

Epävarmuuden vähentämisen teoria sitoo affektiivisuuden kognitiivisiin prosesseihin. Läheisyyden ja varmuuden välillä on positiivinen yhteys, eli kun intiimiyden tunne kasvaa, myös varmuus ja luottamus suhteeseen sekä sen toiseen osapuoleen kasvaa. Lisäksi epävarmuuden väheneminen saa aikaan tunteen, että osapuolten mielipiteet ovat samankaltaisia. Kun parasosiaalinen kanssakäyminen syvenee, kuuntelijat uskovat, että heidän asenteensa ovat samankaltaisia juontajan asenteiden kanssa. Kuuntelijat yrittävät myös itse vähentää epävarmuutta ja he tekevät tämän kuuntelemalla ohjelmaa ja yrittämällä kysellä juontajalta hänen mielipiteitään. (Rubin & Step 2000, 649.) Yleisö kuuntelee radiota vähentääkseen juontajaan liittyvää epävarmuutta ja sitä kautta ylläpitääkseen parasosiaalista suhdetta. (Rubin & Step 2000, 649.)

Nykyteknologian avulla epävarmuuden vähentäminen on helpottunut huomattavasti, sillä suuri osa radiojuontajista jakaa yksityiselämänsä yksityiskohtia myös sosiaalisessa mediassa. Molemmissa kuuntelemissani lähetyksissä viitattiin useita kertoja juontajien sosiaalisen median profiileihin, varsinkin Instagramin kuvavirtaan. Esimerkiksi Radio Novan kuunteluvuikolla viitattiin useampana eri päivänä Minna Kuukan Instagram-tililtä löytyvään kuvaan piparkakkutalosta, jonka Kuukka oli leiponut. Kuva ylläpitää Kuukan imagoa ”pulantuoksuksena” äitinä, joka on yksi olennainen elementti hänen radiopersoonassaan.

Sami Tenkasen Yle Puheelle toimittamassa Kaupallinen radio 30 vuotta -sarjan jaksossa Uusi sukupolvi – Kun radio ei ole enää ”vain” radio puidaan paljon sosiaalisen median ja perinteisen radion rajapintaa. Kyseisessä jaksossa Tenkanen haastattelee silloista Loop-radiokanavan ohjelmapäällikköä Kristiina Komulaista sekä tuohon aikaan Bassoradion ohjelmapäällikkönä toiminutta Roberto Rodriguezia. Keskustelussa käy ilmi se, että haastateltavat kokevat somen

olevan paikka, jossa yleisö viettää aikaansa ja tästä syystä on perusteltua, että myös radio tarjoaa kuuntelijoilleen sisältöjä siellä. Radio tulee niin lähelle ihmistä, että sen on oltava läsnä myös somen kaltaisella, tärkeällä elämän osa-alueella. Tenkanen muun muassa huomauttaa, että kanavaan tai juontajaan sitoutuneella kuuntelijalla on tarve kuluttaa radiota monella tavalla. Some voi olla yksi näistä radion ulkopuolisista sitoutumisen tavoista. (Tenkanen 2015.)

Parasosiaalisuuden näkökulmasta Tenkasen ajatus tarkoittaa sitä, että sosiaalinen media voi entisestään ruokkia vahvan parasosiaalisen suhteen omaavan kuuntelijan tunteita juontajaa kohtaan. Radiojuontajan keinot ruokkia suhdetta eivät siis rajoitu nykyään enää ainoastaan radiolähetyksen sisältöihin. Sosiaalisen median sisällöt kumpuavat eletystä elämästä, joten ne tukevat epävarmuuden vähentämistä ja aitoutta.

Kysyin haastateltaviltani heidän sosiaalisen median käytöstään. Aki Linnanahde näkee somessa paljon potentiaalia.

Some täydentää radion tarinaa kuvilla, se on tukimedia ja hyvin tärkeä. En ikinä ottaisi kodista yksityiskohtaista kuvaa, mutta radiossa voin kuvailla sitä. Twitteristä saa paljon nopeaa informaatiota, Facebook on suosittu ja kertoo mistä ihmiset puhuu. (Linnanahde 2017.)

Minna Kuukan suhtautuminen someen oli hiukan varauksellista, mutta hän ei myöskään kiellä sen arvoa radiojuontajan työssä.

Nykyään se on työtä tukeva väline ja sen haluaa tuovan lisäarvoa – jotain, mitä lähetyksessä ei ole. Somea pitää itsellekin perusteella, et miksi sen perään huudellaan. (Kuukka 2017.)

Samuel Nyman näkee sosiaalisen median ehdottomasti hyödyllisenä nimenomaan juontomateriaalin keräämisen suhteen. Nyman käyttää somemateriaalia kuitenkin lähetyksen ehdoilla, kuten radioammattilaisen kuuluukin,

(Somesta) on suuri hyöty, se on iso apu. Hyöty näkyy lyhyissä musaspiikeissä esimerkiksi. Usein voin saada somesta uutta tietoa muusikoiden tilien kautta. Vaikkapa Zara Larsson Suomen Lapissa on kiva pieni lisä introon tai outroon. Hakemalla en hae somesta asiaa. Joskus esiin nousee joku someilmiö, josta voin puhua, mutta se on yksi nopea tietolähde ja lähetyksen täytyy olla sellaisessa kohdassa, että sitä voi hyödyntää. (Nyman 2017.)

Tutkimusten mukaan kasvokkain tapahtuvat suhteet ja parasosiaalinen suhde kehittyvät samojen periaatteiden mukaisesti, mutta radioyleisöllä on epävarmuuden vähentämiseksi (yleensä) vain passiivinen keino eli esiintyjän käyttäytymisen seuraaminen (Isotalus 1996, 42).

Sosiaalinen media tekee seuraamisesta hiukan aktiivisempaa ja uskon, että se voi edesauttaa parasosiaalisen suhteen kehittymistä. Luonnollisesti muutkin mediat, kuten aikakauslehtien

haastattelut ja televisioesiintymiset voiva edesauttaa suhdetta. En käsittele näitä medioita tässä työssä, koska niiden sisällöntuotanto ei ole radiopersoonan omissa käsissä.

Luottamukseen ja tiedonvälitykseen liittyy siis paljon erilaisia ulottuvuuksia perinteisten uutisten läpikäymisestä sosiaalisen median tarinoiden seuraamiseen. Näiden lisäksi kuuntelijoiden puheluita ja viestejä vastaanotetaan radiostudiossa jatkuvasti. YleX:n kuuntelujaksolla, joka sijoittuu syksyyn 2016, juontajat hyödynsivät lähetyksikkunaa eli ”shoutboxia”. Tämän työn valmistumisaikaan YleX:n studiossa on käytössä WhatsApp-palvelu ja lähetyksikkuna on suljettu. Radio Novan kuuntelujakso on reilun vuoden tuoreempi ja kanava käyttää viestimiseen tekstiviestiä sekä ”lähetä viesti studioon” -painiketta, joka löytyy kanavan verkkosivuilta.

Radio Novan aamulähetykset hyödyntää kuuntelijoiden viestejä hyvin paljon, varsinkin liikenteen tilannetietojen yhteydessä. Yhden tunnin aikana juontajilla saattaa olla useita eri juontoja, joissa mainitaan kuuntelijan ottaneen yhteyttä tekstiviestillä. Toisinaan viestin aihe saa aikaan kokonaisen juontokokonaisuuden, toisinaan se vain täydentää kokonaisuutta ja tuo kuuntelijan osalliseksi lähetyksen rakentamista. Novan aamulähetyksessä päästetään aina tilanteen vaatiessa lähetykseen kuuntelija, joka on soittanut tiedottaakseen liikenteen ongelmista tai täydentääkseen aiempia tiedotteita. Tämä on konkreettista kuuntelijan palvelemista, mutta samalla se palvelee lähetyksen tarkoituksella tuomalla kuuntelijat ääneen ja jopa asiantuntijan asemaan lähetyksessä. YleX:llä ei ole vastaavaa tarvetta tiedottaa liikenteestä, sillä tämä tehtävä on Yleisradiossa annettu Radio Suomelle.

Kun kuuntelija puhuu puhelimessa juontajien kanssa, hän on suorassa yhteydessä juontajaan. Kyse ei siis ole parasosiaalisesta kanssakäymisestä, mutta tapahtuma voi rakentaa parasosiaalista suhdetta pitkällä tähtäimellä. Puhelu palvelee luottamuksen ja keskustelun simuloinnin kategorioita parasosiaalisessa suhteessa. Keskustelun simuloinnin kategoriaa käsitellään luvussa 5.6.

YleX:n aamulähetyksessä kuuntelija saatetaan ottaa mukaan esimerkiksi toivomalla kuuntelijoiden sääkuvia tai ”tunnelmia” somen kautta. Kuuntelujaksolla kuuntelijoita kannustettiin jatkuvasti olemaan aktiivisia lähetyksikkunassa.

Uutisten, somen ja kuuntelijoiden kontaktoinnin lisäksi juontajien mielipiteet ja asenteet ovat olennainen osa lähetyksen sisältöjä. Asenteet ja tunteet kulkevat käsi kädessä. Sosiologi Herbert Blumerin mukaan tunteet ovat erottamaton osa ihmisen asenteita. Niitä ei voi liimata päälle, vaan tunteet ovat keskeisiä asenteen muodostumiselle. Tunteen tehtävä asenteen muodostumisessa on olennainen. Juuri affektiivinen, tunneperäinen elementti varmistaa, että mielipide pysyy voimissaan. Muuttaakseen ihmisen asenteen, on muutettava hänen tunteensa kyseistä asiaa kohtaan. (Blumer

1936, 517.) Oma näkemykseni on, että tämä tunneperäinen mielipiteiden esiintuominen herättää myös kuuntelijassa tunteita ja saa aikaan samaistumispintoja. Näin ollen mielipiteet ovat tärkeä osa parasosiaalisen, affektiivisen suhteen ylläpitämistä.

Kaikki haastattelemani juontajat olivat sitä mieltä, että omia mielipiteitä on kerrottava radiossa. Ne tuovat radioon tarttumapintaa. Näin aiheesta kertoo Aki Linnanahde.

En usko radioon, jossa juontaja on liian objektiivinen. Pitää uskaltaa olla jotain mieltä. Mielipiteestä syntyy keskustelu ja mielipiteitä täytyy myös kunnioittaa. (Linnanahde 2017.)

Ilman mielipiteitä ja asenteiden esiintuomista lähetys jäisi liian etäiseksi kuuntelijalle.

Keskustelu, jossa molemmat vain nyökyttelevät päätään ei ole kiinnostavaa. Mielipiteet aiheuttavat keskustelua. Jos suinkin löytyy tapa ja näkökulma, jolla voidaan olla eri mieltä, jotta se keskustelu löytyy, se tehdään. (Linnanahde 2017.)

On kuitenkin selvää, että juontamisen aitous kärsii, jos rooleja ja mielipiteitä aletaan jakaa juontajan itsensä ulkopuolelta. Haastatellut juontajat kokevat, että asenteet tulevat luonnostaan, eivät etukäteen käsikirjoitetun suunnitelman mukaisesti ja lähetyksen ehdoilla. Juontajien rooleja käsitellään tarkemmin tässä työssä luvussa 5.5.

Parhaat spiikit tulee niin, että henkilöt ovat täysin eri mieltä asioista. Ikinä ei kuitenkaan olla jaettu rooleja tarkoituksella, että 'ole sinä tätä mieltä'. Oman juontoparin mielipiteen tuntee etukäteen, jolloin väittely ja mielipiteet eroavat luonnostaan toisistaan. (Nyman 2017.)

Aiemmin esiintuomani Blumerin näkemys mielipiteiden muuttamisen vaikeudesta näkyy myös juontajien kokemuksissa. Juontajat ajattelevat, että lähetyksen aitous ja tunnelataus kärsisivät, jos juontajat yrittäisivät muuttaa mielipidettään vain lähetyksen tähden. Näin ollen voidaan todeta, että aitous ja mielipiteet kulkevat käsi kädessä radiolähetyksen affektiivisuuden synnyssä.

5.4. Samaistuttavuuden kategoria

Samaistuttavuuden käsitteeseen törmää parasosiaalisen suhteen tutkimuksessa yleensä hyvin nopeasti, sillä se on yksi olennaisimmista termeistä. Samaistuttavuus rakentuu muun muassa itsestä kertomisen kautta. Puhumalla omasta elämästään toimittaja helpottaa kuuntelijan samaistumista itseensä (Tonteri 2006, 43).

Tässä luvussa puin siis lähinnä sitä, miten ja miksi juontajat puhuvat itsestään. Tähän liittyen kerron tutkimushaastatteluissa esiin nostamastani avoimuusprosentista ja siitä, mistä juontajat eivät puhu lähetyksessä. Lisäksi avaan tarinoiden merkitystä radiopuheelle, Erving Goffmanin kehittämästä ”kasvojen” käsitteestä ja huumorin merkityksestä.

Samaistumisessa on kyse sijaiskokemuksista eli siitä, että ihmiset rakentavat omaa identiteettiään ja peilaavat median tapahtumia omaan elämäänsä oppiakseen käyttäytymismalleja ja ongelmanratkaisutapoja. Samaistuessaan ihminen ottaa osaa ja eläytyy toisen ihmisen elämään. Median ja ihmisen välinen suhde voi siis muistuttaa hyvinkin paljon tavallista ihmissuhdetta. Samaistuminen on myös avain mediasta nauttimiseen. (Mustonen 2001, 123-125.)

Tämän vahvistivat myös haastattelemi juontajat. Heidän mielestään omien tarinoiden jakaminen on tärkeää radiossa ja tämä ajatus näkyi myös lähetyksissä.

Ne kuvittelee tuntevansa meidät, niin siihen kuuluu se, että myös itse kertoo asioita, jotta se suhde voi syntyä. (Kuukka 2017)

Sekä Radio Novan, että YleX:n lähetyksissä omien tarinoiden jakamisella oli suuri painoarvo, vaikka muuten lähetyksen sisällöt ja tekotavat olivat usein hyvinkin kaukana toisistaan. ”Kuviteltu tunteminen” onkin parasosiaalisen suhteen ydin. Ennen internetin ja sosiaalisen median yleistymistä yleisön piti kuvitella juontajan ominaisuudet ulkonäköä myöten.

(Me) tarjottiin myös omia tarinoita omasta elämästä. Tarinoita, joihin voi samaistua. Että pitääkö jauheliha paistaa, kun alkaa tekemään jauhelihakeittoa. (Nyman 2017.)

Radiolegenda Tony Blackburn toteaa elämäkerrassaan, että ”jos meitä kielletään puhumasta meitä ympäröivästä elämästä, mitä jää jäljelle?” (Brand ja Scannell 1991, 208). Tämä on hyvä huomio, sillä jokainen juontaja tuntee oman elämänsä paremmin, kuin minkään muun aihepiirin.

Kaikissa kuuntelemisissäni lähetyksissä hyödynnetään paljon arkisia tilanteita ja useat juonnot alkavat niin, että juontaja alkaa kertoa tarinaa omasta arjestaan. Paitsi, että tarina on tuttu ja toimiva formaatti, nämä tarinat tarjoavat paljon tietoa juontajasta itsestään. Juontaja voi muutamassa minuutissa kertoa muun muassa sen, kuinka monta lasta tai lemmikkiä hänellä on, millaisessa rakennuksessa hän asuu, onko hänellä puoliso tai mitä hän harrastaa. Arkiset ja jokapäiväiset tarinat auttavat kuuntelijaa asettamaan itsensä juontajan asemaan.

Alla oleva esimerkki Radio Novan aamusta marraskuun 29. päivältä. Minna Kuukka kannustaa Linnanahdetta kertomaan työmatkastaan, joka oli pohjustuksesta päätellen hyvin tapahtumarikas.

A: Lähdetään nyt siitä, sehän on ihan mun perus, että kun olen ajanut ensimmäisen kilometrin autolla, niin tajuan, että kännykkä jäi kotiin. Käyn sen hakemassa, hipsuttelen siellä ja koira haukkuu yläkerrassa. Isännän kännykkä on siellä, tässä ei ole mitään ihmeellistä.

M: Ja suurin osa perheestä on varmaan herännyt siihen kuitenkin.

A: No vaimo ainakin, luulisin. No siitä lähdän sitten ajamaan uudemman kerran töihin päin ja täällä pääkaupunkiseudulla satoi aamulla räntää aika kovasti. En ihan ehtinyt Lahden väylälle, kun meni tuulilasin pyyhkijät pois pelistä. Yritän siitä vivusta tempoa eri suuntiin, mutta ei. Takapyyhkijä toimii kuitenkin hienosti.

M: No se on tietysti ajamisen kannalta vähemmän oleellinen.

A: On se aika hankala ajaa räntäsateessa, sieltä tuli aika paljon vesiräntää. No ei siinä muuta, kuin moottoritielle liittyessä häävilkut päälle ja auto seis. Lyhyt mietintä, että mitä tässä nyt pitäisi tehdä. Päädyin siihen, että ajoin hissun kissun viittä kymppiä tihrustaen, vähän kuin vanha nainen ajaa tissit ratissa kiinni, tiedätkö?

M: Taas mennään näihin henkilöihin, noh...

A: Voi se olla vanha mieskin, olet ihan oikeassa, eli henkilö.

M: Mutta penkki edessä kuitenkin.

A: Ja nenä ihan kiinni siinä tuulilasisissa. Niin just näin mä ajoin viittä kymppiä köröttelin ensimmäiselle huoltoasemalle, joka tuli vastaan. Joka ei tietenkään ollut auki. No siihen sitten auto ja taksi alle ja kumijalalla tänne.

Tarinasta voi päätellä paljon. Muun muassa sen, että Aki Linnanahde asuu asunnossa tai talossa, jossa on ainakin kaksi kerrosta. Hänellä on koira ja vaimon lisäksi vähintään yksi perheenjäsen, joka asuu hänen kanssaan. Hän ei asu Helsingissä, sillä työmatka kulkee Lahden väylän kautta ja Radio Novan studion voi olettaa sijaitsevan pääkaupungissa.

Minna Kuukka korostaa, että tarinat kannustavat myös kuuntelijoita olemaan avoimia ja tuomaan omaa sisältöään lähetykseen.

Jos haluan kuuntelijan kertovan omia tarinoitaan, niin vaihtokauppana kerron ensin oman. (Kuukka 2017.)

Itsekin radioläheteiksiä juontaneena tiedän, että tämä ei ole aina itsestäänselvyys. Kuuntelijoiden tarinat ovat arvokasta sisältöä, mutta lähetykseen soittamisen tai viestien lähettämisen kynnyks voi joskus olla hyvin korkea.

Tiedon jakaminen omasta elämästä ja samaistumisen tunteiden yllyttäminen on hyvin hallittu ja tietoinen tapa edesauttaa parasosiaalisen suhteen syntyä ja olemassaoloa. Jokainen kerrottu asia on tarkkaan harkittu, koska juontajat tiedostavat, että liiallisella tiedon jakamisella voi olla myös ikäviä seurauksia. On olemassa asioita, joista lähetyksessä ei syystä tai toisesta voi tai saa puhuta.

Juontajan ei esimerkiksi kannata kertoa liian kaukana normaalista arjesta olevia tarinoita.

Kuohuviinintäyteiset ensi-illat ja muut toimittajan elämään toisinaan kuuluvat asiat on yleensä hyvä jättää taka-alalle, sillä ne eivät ole kovin samaistuttavia tavalliselle ihmiselle.

En halua kertoa, et menen ilmaiseksi keikalle. Kuuntelijat eivät samaistu siihen, koska ei ne pääse sinne. Pitää pyrkiä olemaan samanlainen ihminen ja samalla tasolla kuin kuuntelija. Ei saa korostaa olevansa VIP. (Nyman 2017.)

Kaikki haastattelemani juontajat suojelevat erityisesti läheisiään. He eivät esimerkiksi yleensä halua nimetä perheenjäseniään tai jaa heistä erityisen yksityiskohtaista tietoa. Poikkeuksia löytyy, mutta niistä on yleensä aina sovittu erikseen puheenaiheena olevan henkilön kanssa.

Pyysin jokaiselta juontajalta ”avoimuusprosentin”, eli arvion siitä, miten paljon he antavat itsestään lähetyksessä, jos sata prosenttia on täysi avoimuus. Kyse on luonnollisesti täysin subjektiivisesta määreestä ja jokainen juontaja voi käsittää sen omalla tavallaan. Se kertoo kuitenkin jotain kyseisen henkilön ajatuksista hänen omaan avoimuuteensa liittyen. Samalla prosentti kertoo siitä, mitä yleisö ei koskaan kuule.

Kuukan avoimuusprosentti on hänen mielestään 70-80.

En usko sosiaalipornoon, eli vaikeammat ja herkät tunnepuolen asiat jätän pois. Puhun lapsistani ja mitä niiden kanssa tapahtuu, eli käytännön kautta. Puhun läheisistäni joskus nimelläkin, eli siinä ei ole tiukkaa rajausta. (Kuukka 2017.)

Kuukan kanssa samaa lähetystä tekevä Aki Linnanahde kertoo avoimuusprosenttinsa olevan ajoittain jopa 90.

Nykyään annan itsestäni lähetyksessä hirveän paljon enemmän, kuin annoin nuorempana. Yleensä en puhu niistä läheisistä ihmisistä, jotka eivät halua, että heistä puhutaan. 12-vuotias tyttäreni taas haluaisi, että hänestä puhutaan paljon. Ajattelen sen niin, että mun työ on julkinen, mutta heidän työnsä ei. (Linnanahde 2017.)

Linnanahde intoutui pohtimana syvällisemmin myös sitä, miten paljon yksityiselämä voi vaikuttaa esimerkiksi mielipiteiden kautta juontosisältöihin.

Se, mitä ihminen ajattelee, muokkautuu myös läheisten ihmisten kautta. Jos mietin ihan hypoteettisen tilanteen, niin jos mun läheiselle vaikka tapahtuisi liikenneonnettomuus, niin se saattaa vaikuttaa mun suhtautumiseeni rattijuoppoja kohtaan. En kuitenkaan voisi kertoa lähetyksessä yksityiskohtaisesti sitä koko tarinaa. (Linnanahde 2017.)

Samuel Nyman kertoo avoimuusprosenttikseen 75 ja hänen mukaansa loput 25 prosenttia eivät edes kiinnostaisi ketään. Nyman tunnustaa avoimen asenteensa johtaneen joskus jopa tilanteisiin, jossa hänen ystäviään on hirvittänyt hänen puolestaan.

Mitä enemmän kertoo, sitä luotettavamman kuvan antaa. On asioita, joista ei voi puhua ja joskus olen saanut kaverilta viestin, että ”oliko toi liikaa?”. Yleensä asiat joista ei puhuta on juttuja, joita juontajaparin kanssa käydään etukäteen läpi, että mitä haluaa kertoa. Esimerkiksi parisuhdestatuksesta ei aina haluta puhua ja silloin siitä ei voi lähetyksessä juontoparilta kysyä. (Nyman 2017.)

Juontopareilla voi siis Nymanin puheiden perusteella olla hyvinkin erilaiset avoimuusprosentit. Jotkut juontajat rajaavat esimerkiksi seurustelu- tai aviokumppanin täysin pois hyväksytyjen puheenaiheiden listalta.

Olen puhunut joskus lähetyksessä (romanttisista) säästöistä ja jotkut juontoparit taas sanoo, ettei heidän viikonlopusta saa puhua yhtään mitään. Sinkkuuden tai seurustelun voi halutessaan myös häivyttää (lähetyksestä). Niillä läheisillä ei ole sitä puolustuksen puhevuoroa, joten en halua puhua heistä liikaa. Olen puhunut perheestäni, mutta se on silloin sopinut lähetykseen ja ollut pinnallista. Perheasioista en halua puhua julkisessa työssä, mutta kavereista voin puhua anonyymisti ja itsestä puhun tosi avoimesti. (Nyman 2017.)

Nyman vetää siis muiden kahden juontajan tavoin tiukan rajan perheen yksityisyydelle, vaikka henkilökohtaiset asiat ovat muuten suhteellisen ”vapaata riistaa” lähetyksessä.

Yksityiselämän suojeleminen on yksi syy rajata juontopuheiden sisältöä. Toinen syy on liiallisen minäkeskeisyyden kitkeminen. Juontajat tasapainottelevat joka päivä veteen piirretyllä viivalla, jonka toisella puolella on liiallinen etäisyys ja toisella ällöttävä itsekeskeisyys.

On asioita, joita en tuo lähetykseen ja joskus sitä miettii, tuonko liikaa. Sekin voi ärsyttää ihmisiä, että miksi ne puhuu omasta elämästään. (Kuukka 2017.)

Parasosiaalinen suhde kehittyy asteittain, eli muuttuu ajan myötä entistä intiimimmäksi. Juontajan kertomien asioiden intiimiys on sidoksissa suhteen intiimiyteen ja suhteen kehitykseen. Itsestä kertominen on samalla osa interaktion simuloimista, koska se lisää välittömyyden vaikutelmaa. Välittömyys muodostuu verbaalisen ja nonverbaalisen viestinnän piirteistä, jotka kertovat esimerkiksi läheisyydestä sekä sitoutuneisuuden intensiteetistä. Jotta intiimiyden ja välittömyyden taso voisi lisääntyä eli suhde voisi kehittyä, tarvitsemme tietoa toisen ihmisen käytöksen tulkitsemiseen. Tällaista tietoa on esimerkiksi sosiologinen informaatio (rooli toimittajana) ja psykologinen informaatio (itsestään kertominen). (Isotalus 1996, 48-49.)

Radiojuontaminen on enimmäkseen tarinoiden kertomista. Tarina voi olla kantaaottava, hauska tai vaikkapa koskettava. Yleensä ne kuitenkin liittyvät joko ajankohtaiseen uutiseen, juontajan omaan elämään tai molempiin. Tarinat ovat hyvä tapa edesauttaa samaistumisen kokemuksia. Juontajat nostavat tarinoita uutismediasta tai omasta elämästään. Myös uutisesta on siis mahdollista rakentaa tarina. Tämä tapahtuu usein jatkamalla uutisen tarinaa omasta elämästä kumpuavalla kertomuksella. Kaikki haastatteleman juontajat hyödyntävät usein narratiivista otetta.

Kuten Giles toteaa, parasosiaalinen suhde syntyy narratiivisessa kontekstissa, jossa inhimillinen reaktio hahmoon on loogisin valinta. Eläydymme radiopersonan elämän tapahtumiin, koska meille on annettu vahva narratiivi siitä, että tarina on todellinen ja koskettava. (Giles 2011, 454.) Näin ollen kuuntelijoilla ei ole syytä kyseenalaistaa juontajan kertoman tarinan todenperäisyyttä. Lisäksi kuuntelijat pyrkivät luonnostaan löytämään samaistumispintaa juontajan kertomuksista.

Esimerkiksi lokakuun 17. päivän juonossa Samuel Nyman kertoi tarinan ystävän valmistujaisista. Kyseessä oli inhimillinen kertomus arkisesta tilanteesta, jossa on huumoria ja samaistumispiintaa.

S: Sit on tää, joka on juhliissa kaikkein vaikeinta ja ymmärrän, miksi ammattikuvaajat ottaa kauheasti rahaa. Se on valokuvaaminen. Sain selkeästi sellaisen valokuvaajan roolin. Kun yhdessä vaiheessa olin menossa vessaan ja siinä eteisessä oli tyttönelikko, joka oli että ”hei, voitko räpsäistä meistä kuvan”. Ja mä en tiennyt, että miten vaikeaa on ottaa naisista valokuvia! Olin, että tämä on ihan ok ja olen sinut tässä kuvaajan roolissa. Mutta joka kuvan jälkeen piti katsoa, että oliko hyvä kuva. Sitten mulle sanottiin, että et voi rajata noin, kun näyttää siltä, et meillä ei ole jalkoja ja otin sitten uutta kuvaa ja tuli lisää ohjeita. Varmaan 20 kuvaa olin ottanut ja mietin, että ei tästä tule mitään, niin sanoin heille, että nyt on kamala pissahätä ja he sanoivat, että tää kuva on ok.

Siellä vessassa ollessa sitten kuulin, että seuraava joutuu uhriksi. Tytöt sanoivat, että äskeinen otti niin huonoja kuvia, että voitko räpsäistä pari kuvaa. Tajusin, että olin epäonnistunut tässä tehtävässä. Mietin siellä vessassa, että miten mä tulen täältä nyt ulos, kun he ovat siinä aulassa ja mä olen ottanut epäonnistuneita kuvia. Tulen sieltä vessasta sitten ja kysyin, että löytykö sieltä hyvää kuvaa ja he tarttuivat siihen, että jos voisit vielä pari ottaa.

Mietin, että ei ole mahdollista, mä olen ollut täällä eteisessä nyt 25 minuuttia ja eikun uudelleen kamera laulamaan mutta siitä ei tule mitään. Sitten he sanoivat, että voitko ottaa sellaisen kuvan, jossa me kaikki näytetään kauniilta ja laihoilta. Mä katsoin heitä sieltä kameran takaa ja sanoin, että mä en ehkä ikävä kyllä pysty siihen.

Tarinan konnotaatiot on helppo ymmärtää. Tarinassa Nymanin osaaminen kuvaajana joutui törmäyskurssille kuvistaan tarkkojen naisten kanssa. Nyman pyrkii tietoisesti tuomaan esiin nolon tilanteen, jossa hän on epäonnistunut. Epäonnistuneisuus herättää paitsi sympatiaa, myös samaistumista. Kuuntelija saattaa ajatella, ettei hänkään vastaavanlaisessa tilanteessa osaisi miellyttää vaativia juhlavieraita.

Tarinan tarkoitus on myös saada yleisö nauramaan paitsi tarinassa esiintyville naisille, että juontajalle itselleen. Kommellukset ja merkityksettömät epäonnistumiset koetaan usein koomisina. Lisäksi Nyman kuvailee naisten ärtymystä hänen kuvaajantaitojaan kohtaan, mikä luo meilikuvan toilailevasta kuvaajasta ja puhisevista naisista. Naiset asetetaan naurunalaiseksi esittämällä heidät turhantarkkoina ja vaativina kuvattavina.

Nyman itse kuvaili haastattelussa itseään aamutiimin narriksi. Hän on päätenyt korostamaan tätä ominaisuutta itsessään, jotta olisi samaistuttavampi radiopersoona.

”Myönnän rehellisesti, kun en tiedä jotain --- ja se on osa mun persoonaa: ’noniin, siellä se Samuel taas mokailee’.”
(Nyman 2017.)

Toisinaan juontaja on siis valmis ”tuhoamaan kasvonsa” kuulijan viihtymisen vuoksi. Erving Goffman on perehtynyt kasvovoihin ja niiden menetykseen.

Goffmanin mukaan jokaisessa kohtaamisessa ihmiset seuraavat tiettyä *linjaa* eli kaavaa, jossa verbaalit ja nonverbaalit toiminnot ovat ennalta määriteltyjen normien mukaisia. Linjat koskevat erityisesti mielipiteitä, joita kautta syntyy kuva siitä, miten henkilö näkee muut keskusteuun osallistuvat henkilöt ja itsensä. Koska muut ihmiset olettavat aina henkilön ottaneen tietyn linjan tietien tahtoen ja harkitusti, otettu linja vaikuttaa siihen, millaisen mielikuvan muut ihmiset muodostavat henkilöstä. (Goffman 1967, 5.)

Kun tietty linja on esitelty, henkilö itse muiden osallistujien kanssa toimii kyseisen linjan mukaisesti. Hän on näin ollen ”jumissa” valitsemassaan linjassa. Linjan muuttaminen saa aikaan hämmennystä, sillä osallistujat ovat varautuneet toimimaan tavalla, joka on nyt epäsopeva tilanteeseen nähden. (Goffman 1967, 11-12.)

Goffman esittää ”kasvot” positiivisena määreenä, jonka ihminen hankkii itselleen sen jälkeen, kun muut keskustelukumppanit ovat havainneet hänen valinneen tietyn linjan keskustelussa (Goffman 1967, 5). Sekä oma että muiden kasvot ovat aina yhden ja saman tilanteen luomia rakenteita. Kasvot pysyvät niin sanotusti ehjinä, kun hänestä syntyy kuva, joka on yhdenmukainen hänen valitsemansa linjan kanssa. Kasvojen säilyttämisen tai menettämisen arvioijina toimivat aina muut kanssakäymisen osallistujat. (Goffman 1967, 6.) Muut osallistujat eivät yleensä ole tietoisia kasvoja sekä linjaa määrittävistä tekijöistä ennen kuin henkilö rikkoo ennalta määrättyjä normeja. Kasvot säilyttääkseen henkilö kiinnittää senhetkisessä tilanteessa vallitsevien kasvojensa lisäksi huomiota myös muissa yhteyksissä tunnettuihin kasvoihinsa. Muuten hän on vaarassa menettää ne. (Goffman 1967, 7.)

Henkilöt, jotka tietien tahtoen itse toimivat siten, että menettävät kasvonsa koetaan häpeämättöminä. (Goffman 1967, 11.) Haastattelemieni radiojuontajien puheista käy selvästi ilmi, että itseironia sekä omien kasvojen osittainen ”turmeleminen” on tärkeä osa radion viihdyttävyyttä ja huumoria. Yleensä juontopuheessa, kuten missä tahansa suorituksessa, mokia vältellään. Niitä voidaan kuitenkin myös ylistää (Ala-Fossi 2005, 276).

Haastatteleman radiopersonat eivät ujostele kasvojensa turmelemista. Varsinkin Aki Linnanahde ja Samuel Nyman mainitsivat haastattelussa, että itselle nauraminen on tärkeää.

”Kaikenlaisia noloja juttuja kerron, en nolostele itsessäni mitään, enkä piilottele. Olen itseironinen ja kerron itsestäni paljon.” (Aki Linnanahde 2017.)

”Olen oma hölmö itseni, sillä joskus olen ihan pihalla. Se on osa minun persoonaani --- Tykkään olla altavastajana ja hölmönä jossain asiassa. Silloin Tommi ja Ida voi sanoa, että mitä helvettiä. --- Itselleen pitää pystyä nauramaan.” (Samuel Nyman 2017.)

Goffmanin kasvojen teoriasta löytyy selitys sille, miksi juontaja ei saa pelleillä liikaa, mutta samalla liiallinen vakavuus on yhtä lailla vaarallista. Jos ihminen ilmaisee itseään liioitellun välinpitämättömästi, ihmisistä tuntuu, etteivät he tiedä, miten suhtautua kyseiseen henkilöön. Jos henkilö on liian herkkänahkainen, hänestä tulee rasite, sillä hänen tunteensa pitää ottaa jatkuvasti huomioon. (Goffman 1967, 40.) Huumori siis ikään kuin helpottaa sosiaalista tilannetta, koska vitsailevan ja itseironisen henkilön tunteita ei tarvitse varoa jatkuvasti. Liiallinen huumori puolestaan etäännyttää yleisön eikä samaistumista voi syntyä.

”Mokailu” ja kasvojen turmeleminen on harkittua, vaikka komiikan nimissä sen täytyy usein vaikuttaa tahattomalta. Radiopersonan kasvojen menetys ei kuitenkaan ole pysyvää. Juontaja asettaa itsensä tulilinjalle, mutta samalla hän ikään kuin iskee silmää kuuntelijalle. Osapuolet tietävät, ettei nolaus ollut täydellinen, eikä kuuntelijan tai juontoparin tarvitse kiirehtiä ”pelastamaan” juontajan kasvoja. Radiojuontajat selvästi kokevat, että omien virheiden ja osaamattomuuden esiintuominen saavat aikaan aidomman ja samaistuttavamman vaikutelman.

Samankaltaisuus on usein tärkeää vetovoiman syntymiselle. Ihmiset kokevat, että samankaltaiset henkilöt ovat maailmankuvaa vahvistavia (reinforcing) sekä palkitsevia. Tämä johtaa vetovoimaan ja tykkäämiseen. Sama pätee erityisesti asenteiden kohdalla, sillä samankaltaisen ajatusmaailman jakavat henkilöt koetaan tyydyttävänä ja pidettynä seurana. Myös statuksen ja arvojen samankaltaisuus ruokkii tykkäämistä. (Rubin 100, 638.)

Samaistumisen tunteen luominen on ehdottomasti yksi juontajan tärkeimmistä tehtävistä, sillä sitä kautta syntyy myös affektiivisuus.

Isotalus ja Valo toteavat, että esiintyjän huumoria pidetään tärkeänä sekä radion kuuntelijoiden että television katselijoiden keskuudessa. Television yleisölle huumori oli viidenneksi yleisin perustelu, radion kuuntelijoille se oli jo neljäs. (1995, 69–70.) Oma näkemykseni on, että huumori luo samaistuttavuutta, sekä vähentää epävarmuutta. Ihmisen huumorintaju kertoo paljon hänestä itsestään.

Huumori on todella tärkeä. Olen humoristisesti virittäytynyt ihminen ja se on elämässäkin tärkeää. Nauru on tarttuvaa, jos repeilee aidosti. (Linnanahde 2017)

Samuel Nymanin rooli kolmen hengen aamutiimissä mahdollisti erityisen hyvin itseironian viljelyn.

Huumori on tosi tärkeää. Se, miksi ihmiset tykkää persoonista on kyky nauraa itselleen. Kaikesta voi melkein saada huumoria, mutta sitä pitää viljellä sopivasti. Itselleen pitää pystyä nauramaan. (Nyman 2017.)

Haastattelutilanteessa huomasin, että omasta huumorista on juontajien mielestä hiukan vaikeaa puhua, vaikka kaikkien mielestä se on tärkeää ja humoristiseen otteeseen pyritään molemmissa lähetyksissä. Kun kysyin juontajilta ”Miten tärkeää huumori on sinulle?”, juontajat vastasivat niukkasanaisesti, vaikka jokaisella juontajalla on humoristinen ote ja lähes jatkuva ”pilke silmäkulmassa” lähetyksen aikana. Suurin osa juonnoista päättyy jonkinlaiseen ”punchlineen” eli vitsin loppuhuipennukseen.

Juontajat kuitenkin puhuivat usein ”viihdyttävyydestä” ja muista elementeistä, jotka voidaan ainakin osittain tulkita myös huumoria edesauttaviksi asioiksi. Oman huumorin analysoiminen on ymmärrettävästi haastavaa, joten ei ole yllättävää, että sen kuvaileminen sanoin tuottaa vaikeuksia.

5.5. Jatkuvuuden kategoria

Jatkuvuuden kategoria on osa tätä pro gradu -työtä, koska jatkuvuus on olennainen osa kaikkia mediatuotteita. Se on käsite, joka ilmenee eri tavoin eri medioissa. Esimerkiksi elokuvilla ja populaarimusiikilla on tietyt jatkuvuuden kaavat (kuten kesto ja kerronnan tapa), joita niiden täytyy noudattaa ollakseen yleisön mielestä tunnistettavia. Radiossakin ohjelmakokonaisuus saa painoarvonsa ja identiteettinsä vasta ajan myötä, toiston kautta (Brand ja Scannell 1991, 202).

Parasosiaalisen suhteen kehittyminen on osaltaan riippuvaista jatkuvuudesta, sillä elävä ja kehittyvä suhde edellyttää jatkuvaa altistumista mediapersoonalle. Myös haastatteleman juontajat nostivat esiin ajan merkityksen. Juontajat havaitsivat jatkuvuuden vaikutukset konkreettisesti, kun kuuntelijat muistavat kuukausia tai jopa vuosia sitten kerrottuja juontosisältöjä.

Kuten Isotalus asian ilmaisee: saadakseen mahdollisimman suuren yleisö, viestimien on pystyttävä ennakoimaan yleisön reaktioita. Median välineet ovat yleisöorientoituneita, eivät välineorientoituneita. Ohjelmien tekijät ja esiintyjät suosivat erilaisia rutiineja tietoisesti vahvistaakseen identiteettiään ja tullakseen yleisölle tutuksi. (Isotalus 1996, 17.) Vaikka suuristakin muutoksista voi toipua, radiossa muutos on usein tuhoisaa (Ala-Fossi 2005, 275). Radio on yksi vanhimmista medioista, joten sillä on valmiiksi paljon tuttuja jatkuvuuden ja tunnistettavuuden takaavia elementtejä.

Tässä luvussa puin muun muassa radiolähetysten pysyviä ja ennakoitavia elementtejä. Myös laadun takaaminen ja juontajien kertomat tarinat ovat yksi tapa edesauttaa jatkuvuutta. Lisäksi luvussa voidaan radiolähetyksen rituaaleja Hutchbyn näkökulmasta.

Rutiinien luominen on jatkuvuuden pohja. Rutiineilla on kaksi ilmenemistapaa: rakenne ja sisältö, jotka molemmat esiintyvät samassa tv-jaksossa tai radio-ohjelmassa. Rakenteesta ja sisällöstä on

puolestaan mahdollista kehittää formaatti, joka voidaan toistaa samanlaisena uudelleen ja uudelleen, jolloin syntyy mielikuva tuttuudesta ja jatkuvuudesta. Rutiinien luominen on kaiken ohjelmakehityksen ydin. Yksi ohjelman jakso on vain lyhyt aikansa tuote, joka katoaa sitä mukaa, kun se lähetetään mediavälineestä. (Brand ja Scannell 1991, 202.) Vasta kun formaatti, kuten uutiset tai tilannekomedia, on saanut toistuvan muotonsa, ohjelma on saanut riittävästi painoarvoa jatkuakseen. (em., 203.)

Pelkkä jatkuvuus ja ennustettavuus eivät kuitenkaan riitä, jos yleisön halutaan kiinnostuvan sisällöstä. Tähän tarvitaan lisäksi yllättävyyttä ja ”sopivaa jatkuvuuden rikkomista”. Barnard (2000, 188) kokee, että toimittajat huolehtivat jopa liikaa kuuntelijan mielenkiinnon jatkuvasta ylläpitämisestä. Toisinaan se näkyy esimerkiksi keinotekoisena uuden ja tutun vuorotteluna.

Radiossa on siis yhtä aikaa kyse jatkuvuudesta ja tuoreudesta, eli nimenomaan kiinnostavuudesta (Ala-Fossi 2005, 274). Tasapaino näiden kahden välillä luodaan osittain jo esimerkiksi musiikilla, kun soitetaan tuttuja kappaleita ja uutta musiikkia rinta rinnan. (Ala-Fossi 2005, 275.)

Musiikin lisäksi lähetysaika vie kuitenkin myös toimituksellinen sisältö, jonka täytyy olla tasalaatuista ja kanavan tyyliin sopivaa täyttääkseen jatkuvuuden vaatimukset.

Laadun ja pysyvyyden tausta on lähetykseen valmistautuminen, jotta yllätyksiä ja poikkeamia ei pääse syntymään. Jotta laadullinen jatkuvuus saadaan aikaan, tavoitteena on ammatillisesti hyvä lähetys. Samalla vastataan myös yleisön toiveisiin siitä, miltä lähetyksen pitää kuulostaa. (Ala-Fossi 2005, 275.)

Radio Novan ja YleX:n aamulähetyksissä tunnistettavuuden takaavat muun muassa tutut juontajat, äänitunnukset ja kilpailut. Myös ne aihepiirit, joista juontajat puhuvat, edesauttavat jatkuvuutta. Tuoreutta lähetykseen tuo uusi musiikki, joka päivä vaihtuva juontopuhe sekä muut yllätykset. Näin syntyy hyvin tasapainossa pysyvä, kiinnostava lähetys.

Jatkuvuutta voidaan tuoda lähetykseen myös puheen rituaaleilla, joita käsitellään myös luvussa 3.2. Parasosiaalisen suhteen lainalaisuuksia. esittelen Goffmanin (1967) tervehtimisen ja hyvästelemisen rituaalit, jotka ovat läsnä jokaisessa radiolähetyksessä. Goffmanin mukaan mediapersoona pyrkii toimimaan sosiaalisten odotusten mukaisesti tervehtimisen ja hyvästelemisen lisäksi puhumalla muutenkin kulttuuriin sopivalla tavalla. Lisäksi juontaja pyrkii tekemään töitä yleisön luottamuksen ja oman esiintyjäkuvansa eteen. (Goffman 1967, 42.)

Toistuvuus edesauttaa yleisön luottamuksen saamista. Toistuvuuden mielikuvan saa aikaan esimerkiksi seuraavaan radiolähetykseen viittaamalla. Näin katsojalle vahvistetaan, että toimittaja

tulee säännöllisesti hänen seurakseen. (Isotalus 1996, 76.) Lisäksi radiossa on tapana usein kertoa lähetyksen alussa sekä sen edetessä, mihin asti kuuntelijan seuraama ohjelma kestää. Juontajat lupaavat siis jatkuvuutta esimerkiksi kertomalla kuudelta aamulla, että lähetys kestää kymmeneen.

Haastattelemieni juontajien jokainen lähetys alkaa juontajien tervehdyksellä ja loppuu hyvästeihin. Toisinaan tulevaan lähetykseen (tai kyseisen lähetyksen keston) viittaamisen saattaa tehdä vain yksi juontajista, mutta jokainen juontaja osallistuu silti tähänkin rituaaliin useita kertoja viikon aikana.

Esimerkiksi lokakuun 20. päivän lähetys alkoi YleX:llä tyypilliseen tapaan:

S: Hyvää huomenta toivottelee YleX aamu! Torstaiaamuhan se on, oikein mukavaa sellaista vaan kaikille. Samuel, Tommi ja Ida ovat täällä paikan päällä sun seurana kymppiin saakka.

T: Maittavaa lokakuun päivää! Tänään pitäisi saada auringostakin nauttia niin etelässä kuin pohjoisessakin.

Hutchby kirjoittaa Goffmania mukaillen omassa artikkelissaan *The Organization of Talk in Talk Radio* tervehdysten ja hyvästien rituaaleista. Hän pureutuu aiheeseen puheviestinnän metodien ja tarkan radiolähetyksen litteroinnin avulla. Hutchby kutsuu juontajan tai kuuntelijoiden esittäytymistä puheradiossa *tunnistautumiseksi*, joka on hänen mukaansa tärkeää kaikille sosiaalisille eläimille. Hutchby toteaa, että kuuntelijoiden puheluita sisältävät keskustelut alkavat radiossa kuuntelijan tunnistautumisella. Kuuntelijan mahdollisimman minimalistinen esittely tapahtuu aivan keskustelun alussa ja yleensä sen tekee juontaja. Juontaja tarjoaa lähetykseen päässeelle kuuntelijalle siis ”äänellisen allekirjoituksen”, jonka on tarkoitus toimia tunnistamisen välineenä. (Hutchby 1991, 120.)

Kun esittelyt on tehty ja kuuntelijasta on tehty osa lähetystä, soittaja pääsee itse asiaan, eli ”tuottamaan uutista” ja oikeuttamaan puhelun. Hutchbyn mukaan soittajat haluavat aluksi selittää, miksi he soittivat. Soittajat aloittavat joko viittaamalla lähetyksessä jo esiteltyyn aiheeseen tai esittelemällä uuden aiheen. (em., 124.)

Marraskuun 28. päivän lähetyksessä oli puhelu Jukalta. Puhelu liittyy uutiseen, jonka mukaan Britannian prinssi Harry kosi Meghan Marklea kanan paistamisen yhteydessä Kensington Cottagesissa. Aki Linnanahde kyseenalaisti lähetyksessä ”kananpaistotarinan” todenperäisyyden.

Linnanahde ottaa Jukan lähetykseen toteamalla vain ”Jukka”, jonka jälkeen Jukka tulee ääneen ilman sen tarkempaa tunnistautumista. Puhelun oikeuttava puheenvuoro on kuitenkin pitkä ja perusteellinen.

J: Kuuntelin vaan keskustelua. Katselin aamulla uutisia ja jotenkin alleviivaan tuota Akin juttua. Mietin vaan, että paistelikohan se mitään kanoja, kun se kerto haastattelussa, että se mökillä paisteli kanoja siellä ja kosiskeli. Jos niiden palatsi on mökki, niin pitääköhän se kanan paistokaan paikkaansa.

Juontajat yhtyvät Jukan juttuun aiheen esittelyn jälkeen. Jukkaa ei varsinaisesti tervehditä, mutta hyvästelyn (Moikka) hän saa molemmilta juontajilta.

Koska juontaja toimii henkilönä, joka tekee päätöksen ottaa kuuntelijan ääneen, juontaja myös päättää sen, milloin kuuntelija poistuu lähetyksestä. Juontaja ei tee tätä välttämättä suoraan, vaan hän ikään kuin luo kuuntelijan poistumiselle hedelmällisen ympäristön. Kuuntelija voi valita, hyväksyykö hän tämän puhelun lopettamiseen johtavan tien vai ei. Hutchbyn mukaan puheradiossa ei yleensä tarjota perinteisiä hyvästelysanoja, kuten ”Hei, hei” tai ”Kuulemiin”. Sen sijaan Hutchbyn artikkelissa tarjotaan esimerkki, jossa juontaja ikään kuin ”lähettää” kuuntelijan langoilta toteamalla: ”Kiitos, Margaret”. Hän siis tarjoaa eräänlaisen tunnustuksen kuuntelijan panoksesta lähetykseen. (Hutchby 1991, 132.)

YleX:n ja Novan lähetyksissä tervehdykset ovat arkipäivää. Kuten Jukan esimerkistä näkee, toisinaan tervehdys kuitenkin jätetään tekemättä.

Jatkuvuuden eräänä ilmentymänä voidaan nähdä myös tarinoiden kertominen. Jonkinasteinen tarinallisuus on läsnä käytännössä kaikissa mediatuotteissa. Radiossa tämä konkretisoituu, kun juontajat kertovat todellisia, usein arkisia tarinoita elämästään. Jokainen juontaja kertoo yleensä jokaisessa lähetyksessä useita erilaisia ja erityyppisiä tarinoita. Tarinoita käsitellään tarkemmin luvussa 5.4. Tarinankerronnan taito auttaa juontajaa työssään ja usein tarinat on hyvä miettiä etukäteen.

Myös juontoparien roolittaminen on tapa luoda pysyvyyttä ja jatkuvuutta. Roolit antavat kuuntelijalle tietynlaisen kaavan siitä, miten juontajat yleensä reagoivat eri tilanteisiin. Kun reaktioita on helpompi ennustaa, myös vuorovaikutustilanne on miellyttävämpi.

Myös yksi Suomen menestyneimmistä radiojuontajista, Henkka Hyppönen, peräänkuuluttaa roolien tärkeyttä Sami Tenkasen radiosarjassa Kaupallinen radio 30 vuotta. Hyppönen kertoo, että vaikka juontajilla on oltava yhtenevä arvopohja, heidän on oltava persoonina sellaisia, että he lähestyvät asioita eri näkökulmista. Juontajilla on oltava erilaisia ja heille on annettava erilaiset rooli, jotta heidän ”kahnauksestaan” syntyy jotain kiinnostavaa. (Tenkanen 2015.)

Radiojuontaminen ei ole näyttelemistä, mutta näillä kahdella ammattikunnalla on paljon yhteistä: molempien tehtävä on esiintyä yleisölle ja herättää tunteita. Tässä piilee näyttelemisen ja

radiojuontamisen roolien olennaisin ero. Radiopersonan rajat ovat juontajan rajoja, sillä teatterissa esitetään, radiossa esiinnyttään. Radiossa annettu ”rooli” ei saa poiketa liikaa esiintyjän todellisesta luonteesta ja mielipiteistä.

Yleensä roolien tarkoitus on tuoda esiin juontajien eroavaisuuksia. Aki Linnanahde kertoi haastattelussaan siitä, miten ihmisten samankaltaisuudet ja eroavaisuudet hyödyttävät lähetystä.

”Kaikissa juontopareissani on ollut samankaltaisuutta. Liian erilaiset ihmiset eivät toimi. --- Silti ei saa olla liian samanlainen ja juontajien erilaisia nyansseja korostetaan.” (Linnanahde 2017.)

Tommi Manninen esiintyy YleX:n aamulähetyksessä rempseänä lapinpoikana, joka usein tarjoaa vitsien punchlineit eli loppukaneetit. Ida on ikään kuin poikien toppuuttelija ja järjen ääni, kun taas Samuelin rooliksi jää hassu sekoilija.

Lokakuun 20. päivän lähetyksessä Samuel Nyman aloittaa keskustelun uutisesta, jossa kerrotaan pelottelevista pelleistä. Pellejä liikkui ympäri Suomea syksyllä 2016. Tommi Manninen vie keskustelun juhlissa esiintyviin pelleihin.

Kuten Samuel Nyman on itsekin todennut, hän on aamutiimin ”pelle”, ja tämä tehdään juonnoissa toisinaan hyvinkin selväksi.

T: Missä on Suomen kulttuurista lastenkutsujen pellet? Olen aina kadehtien katsonut jenkkien sarjoissa ja leffoissa, kun siellä pelle tulee tekemään sirkustemppeja ja ilmapalloeläimiä.

S: Just näin, aivan. Siis yksilläkään synttäreillä missä minä olen ollu, eikä kenenkään tuttavien synttäreillä ole ollu pelleä, joka olisi taitellut ilmapallosta esimerkiksi koiran.

I: Niin, ainut pelle joka on ollut paikalla olet sinä.

Aki Linnanahde kertoi haastattelussa roolien muotoutumisesta Radio Novan lähetyksessä.

”Nyansseja korostetaan. Jos Minna on superperheenäiti, kodinhengetär, niin minusta viedään pois sitä ja häivytetään --- kun olen luolamiesmäisempi, edustan sitä miestä ja naiskuuntelija ehkä samaistuu siihen, että ’tommonen minunkin mies on’.” (Linnanahde 2017.)

Minna Kuukka korostaa sitä, että roolien hakeminen tukee ennen kaikkea jokaiselle juonnolle tarvittavaa draaman kaarta. Kyse on vain hienosäädöstä ja oman persoonan korostamisesta.

Se (roolittaminen) on ryhdittävä tekijä, mutta koko lähetys ei perustu siihen. Lopputuloksesta tietää tulevan parempi, kun miettii, että sun kannattaa olla tätä mieltä ja mun tätä. Se kantti pitää löytää, että mikä draamallisesti toimii parhaiten (lähetyksessä). (Kuukka 2017.)

Radio Novalla Minna Kuukalla ja Aki Linnanahdeella on omat roolinsa. Roolit noudattavat usein perinteisiä sukupuolirooleja, sillä kuuntelemallani viikolla puhuttiin esimerkiksi paljon Kuukan leipomasta piparkakkutalosta ja Linnanahde otti useaan kertaan puheeksi urheilun.

Aki Linnanahde kertoi haastattelussaan, että perinteisiä rooleja tuodaan esiin korostamalla ja toisaalta myös vähättelemällä juontajien olemassa olevia ominaisuuksia.

Mies-/nais-asetelma on kuitenkin aina kiinnostava, vaikka se onkin perinteinen. Joskus nämä roolit menee oikeassa elämässä eri tavalla, kuten esimerkiksi, että Minnaa ei pelota kuumailmapallossa ja minua pelottaa. Sitä ei kuitenkaan haluta tuoda niin vahvasti esiin. (Linnanahde 2017.)

Toisaalta Novan lähetyksessä halutaan joskus vitsailla perinteisten sukupuoliroolien kustannuksella. Esimerkiksi marraskuun 29. päivänä Aki Linnanahde oli joutunut jättämään autonsa huoltoasemalle matkallaan töihin, sillä auton pyyhkijät lakkasivat toimimasta.

Alla ote Linnanahdeen tarinaa seuranneesta keskustelusta.

M: Mikähän siellä oli sitten. Sä et avannu siellä konepeltiä ja ruvennu.... (Minna nauraa)

A: No en, sitä mä en huomannu.

M. Miksi et korjannu sitä? (molemmat nauraa)

A: Nii, miksi en nostanut konepeltiä ja korjannu...

M: Olisit soittanut mulle, niin mä olisin neuvonut, että miten se korjataan.

A: No ei tullut toikaan mieleen. Tiedätkö, kun se tulee nii nopeasti se tilanne?

M: Niin, ymmärrän, että siinä hätäpäissään tekee hätiköityjä ratkaisuja.

A: Mutta tossa taksikuskin kanssa kaksi vanhaa rasvanäppiä (Minna nauraa), niin mietittiin, että sulake varmaan mennyt.

Yllä näkyvässä esimerkissä juonnon huumori syntyy siitä, että Minna Kuukka kehottaa Linnanahdetta korjaamaan autonsa itse ja antaa mielikuvan, että hänestä olisi apua kyseisessä tilanteessa. Juontajien äänensävyt ja naureskelu kuitenkin viittaa siihen, että todellisuudessa he ovat molemmat yhtä taitamattomia autojen korjaamisessa. Autojen korjaaminen on perinteisesti nähty ”miesten työnä”, mutta tässä juonnossa juontajat vetävät maton myös miehen rooliin laitettun Linnanahdeen alta. Roolien olemassaolo ikään kuin tehdään näkyväksi ja samalla ne saatetaan naurunalaiseksi.

5.6.Keskustelun simuloinnin kategoria

Keskustelun simuloimisen kategoria näkyy radiolähetyksessä paitsi juontajien kanssakäymisessä kuuntelijoiden kanssa, myös juontajien keskinäisessä keskustelussa. Molemmat edesauttavat parasosiaalista suhdetta.

Tässä luvussa käsittelen siis sitä, miten juontajat puhuttelevat lähetyksessä kuuntelijoita ja toisiaan. Luvun loppupuolella pureudun hetkeksi myös siihen, millaisissa tilanteissa parasosiaalinen suhde tuntuu juontajasta erityisen vahvalta. Juontajille suhde on vahvimmillaan silloin, kun he tuntevat saavansa yhteyden kuuntelijoihin. Yhteys syntyy yleensä suorassa vuorovaikutustilanteessa, ei parasosiaalisen suhteen kautta.

Rubinin mukaan (puhe)radion kuuntelu vastaa usein yleisön jäsenten erilaisiin tarpeisiin. Radiojuontajat muun muassa käyttävät puhelinkeskusteluissa positiivisen kannustavaa puhetyyliä, jolloin juontajat voivat luoda vaikutelman vastaanottavaisesta keskustelukumppanista. Tällainen vastavuoroisuus on muihin sähköisiin medioihin verrattuna täysin uniikkia. Radio tulee nimittäin samalla vahvistaneeksi kuulijan käsitystä itsestään (self-concept). (Rubin & Step 2000, 637.)

Radio Novan aamulähetyksissä kannustavaa puhetyyliä käytetään erityisen paljon. YleX:n kaltaisilla nuorisokanavilla juontaja saattaa toisinaan jopa ”kettuilla” kevyesti kuuntelijalle tai vitsailla hänen kustannuksellaan. Novalla en törmännyt tähän kuuntelujaksoni aikana. Päinvastoin, Novan aamussa suhtautuminen kuuntelijoihin oli hyvin suojeleva.

Esimerkiksi keskiviikkona marraskuun 29. päivän lähetyksessä kilpailussa nimeltään ”Kolmen kysymyksen sarja” kilpailijan Jannen piti nimetä kolme Anssi Kelan kappaletta. Janne ei kuitenkaan osannut ulkoa kappaleiden oikeita nimiä, vaikka tiesi niiden sanat. Lopulta Janne selvitti juontajien avustuksella kaksi ensimmäistä kappaletta ja viimeisenkin kohdalla hän saa apua Minnalta ja Akilta.

J: Miks näitä piti olla kolme, mä oisin kaks tienny.

A: (Laulaen ”Milla”-kappaleen melodiaa) Janne hei sun täytyy muuttuu, sun elämältä suunta puuttuu...

J: Milla!

(Äänimerkki vahvistaa oikean vastauksen.)

M: Kun kuuli, että sulla on se tieto, ja piti vain vähän tuupata, niin se meni just näin. Oikein!

Kilpailuiden yleismaailmallisiin (tässä tapauksessa kirjoittamattomiin) sääntöihin liittyy yleensä muun muassa se, ettei kilpailijaa auteta suorituksen aikana. Juontajat toimivat kuitenkin positiivisesti ja kannustavasti sen sijaan, että he olisivat noudattaneet kilpailuihin liittyviä oletuksia. Uskon, että juontajien toiminnan taustalla on ajatus siitä, että radiolähetysten positiivisen vireen

kannalta on mielekästä saada aamun ensimmäiseen kilpailuun voittaja. Pieni fuskaus antaa juontajista positiivisemmän kuvan, kuin jos he toimisivat aina orjallisesti kirjoittamattomien sääntöjen mukaan. Lisäksi positiivinen asenne kannustaa kuuntelijoita soittamaan kilpailuihin myös jatkossa, mikä on tärkeää lähetyksen sujuvuuden kannalta.

Yleisö haluaa alitajuisesti mukautua heille annettuun rooliin ja toimia ohjelman odottamalla tavalla. (Handelman 2003, 141-142.) Kuuntelemisssani lähetyksissä yleisölle annettiin ainakin kolme eri roolia: passiivinen kuuntelija, tiedonantaja ja kilpailuun osallistuja. Havaintojeni mukaan tarjolla olevat tiedonantajan ja kilpailuun osallistujan roolit tuodaan esiin kertomalla toistuvasti studion puhelinnumero sekä puhumalla muista yhteydenottotavoista. Kun kuuntelija soittaa tai lähettää viestin juontajille, kuuntelija palkitaan suhtautumalla häneen ja hänen sanomaansa positiivisesti. Roolit auttavat kuuntelijaa kokemaan itsensä merkitykselliseksi parasosiaalisessa suhteessa. Lopulta parasosiaalisesta suhteesta voi tulla kuuntelijalle yhtä tärkeä, kuin ”todellisen” elämän suhteet (em., 142).

Juontaja voi Handelmanin mukaan simuloida keskustelua myös yksin.

Mediapersona edistää suhdetta sisällyttämällä näkymättömän kokijan puheeseensa ja simuloi näin heidän käymäänsä keskustelua (Handelman 2003, 138-139). Juontaja voi ”sisällyttää kokijan” myös silloin, kun hänellä on studiossa jo valmiiksi juontajapari.

Näin käy esimerkiksi silloin, kun juontajat tervehtivät ja osoittavat puheensa kuuntelijoille ilman, että kuuntelijat ovat mukana lähetyksessä esimerkiksi puhelimen kautta. Sekä Novan että YleX:n aamulähetyksissä toivotetaan esimerkiksi hyvää huomenta useita kertoja päivässä. Toivotukset ovat kohdennettua puhetta, jolla on oltava vastaanottaja. Niiden kautta on helppo sisällyttää kuuntelija mukaan puheeseen. Toivotukset ovat yksi tapa ylläpitää interaktiivisuuden vaikutelmaa, vaikka todellisuudessa interaktiivisuutta ei ole.

Isotalus huomauttaa, että televisio (ja radio) eivät ole koskaan täysin interaktiivista, vaan kyse on medioidusta kvasi-interaktiosta (Isotalus 1996, 38). Molemmilla osapuolilla ei ole yhtäläistä mahdollisuutta kertoa näkemyksiään ja kokemuksiaan toiselle osapuolelle. Kanssakäymisessä ei ole tasa-arvoa, sillä mediaesiintyjä ja yleisö eivät kykene kommunikoimaan jatkuvasti henkilökohtaisella tasolla. (Schiappa, Allen & Gregg 2007, 302). Montgomery (1986) on analysoinut juontajien interpersonaalisen viestinnän jäljittelyä, jotka ovat suora osoittaminen, reagoitua vaativat ilmaukset ja ekspressiiviset ilmaukset (Isotalus 1996, 38-39).

Reagointia vaativat ilmaukset, kuten kysymysten esittäminen ja ekspressiiviset ilmaukset, kuten huudahdukset sekä nauraminen olivat YleX:llä ja Radio Novalla hyvin yleisiä. Juontajien keskinäinen keskustelu on hyvin rentoa ja muistuttaa tavallista kaverusten jutustelua. Tämä auttaa myös kuuntelijaa ”asettumaan” osaksi kaveriporukkaa ja edesauttaa parasosiaalisen suhteen syntyä.

Isotaluksen (1996) tv-juontajilla toteuttamassa tutkimuksessa niinkin yksinkertainen asia, kuin tervehtiminen oli televisiotoimittajan yleisin verbaalinen interaktion simulointikeino (Isotalus 1996, 74). Radiolähetyksessä poikkeaa mielestäni televisiosta kuitenkin yhdellä tärkeällä tavalla. Radiolähetyksessä on yleensä aina suora. Ihmiset ovat siis samassa aikatilassa ja tervehtiminen on vähemmän kuviteltua. Se vastaanotetaan välittömästi.

Tiistaina 28. marraskuuta Novan aamussa Aki Linnanahde ottaa kuuntelijan mukaan lähetykseen hausalla kysymyksellä.

A: Onko se Paula sinullakin kello 9:31?

P: Kyllä se on, juurikin näin.

A: Olemme siis samalla aikavyöhykkeellä.

M: Kellot on synkronoitu.

Toisinaan esittelyvaihe, jossa ei siis vielä puida puhelun syytä, saattaa kestää suhteellisen pitkään. Juontajat saattavat esimerkiksi alkaa vitsailla ja jutella kuuntelijan kanssa. Itse koen, että tämän pitkitetyn jutustelun syynä on ottaa kuuntelija ikään kuin hetkeksi osaksi lähetystä ja jopa juontotiimiä. Varsinkin lähetykseen usein soittavien kuuntelijoiden kanssa keskustelu voi olla hyvinkin tuttavallista.

Tuttavuuden taustalla on luonnollisesti kulunut aika ja myös se, miten hyvin kuuntelija tuntee juontajan. Parasosiaalisen suhteen ylläpitämisessä tuttavallisuus on tärkeää, sillä mielestäni se korostaa ja uudistaa syntyneen suhteen luonnetta. Pitkän linjan radiojuontaja Tony Blackburn loi lähetyksiinsä aivan omanlaisen tuttavallisuuden ja jopa tarkan kurin sille, miten häntä lähestytään lähetyksessä.

Blackburn toimi ohjelmassaan hyvin vahvana ja kuuluvana auktoriteettina. Hän loi tietyn käyttäytymismallin, johon soittajan piti osata mukautua miellyttääkseen juontajaa ja saadakseen oikeuden olla osa lähetystä. Kuuntelijoiden on pidettävä mielessä Blackburnin mieltymykset ja leikittävä mukana. Soittajat, jotka tuntevat säännöt saattavat aloittaa puhelun esimerkiksi tervehtimällä Blackburnia termillä ”Johtaja”. Tällainen niin sanottu uhrilahja takaa pääsyn

ohjelmaan. Blackburn oli lisäksi säälimätön niitä kohtaan, jotka eivät osaa tuottaa oikeaa jargonia ja sellaiset kuuntelijat yleensä poistettiin linjoilta kursailematta. (Brand ja Scannell 1991, 213.)

Brand ja Scannell tarjoavat esimerkin Blackburnin juonnosta, jossa kuuntelija yrittää olla nenäkäs, eikä suostu kutsumaan juontajaa ”kaikkein parhaimmaksi”. Kuuntelija pudotetaan linjoilta lähes välittömästi ja tilalle otetaan uusi, joka ymmärtää jutun juonen ja puhelu jatkuu ”uhrilahjan” jälkeen normaalisti. (em., 214.)

Haastattelemi juontajat eivät edusta Blackburnin kaltaista itsevaltiastyyppeä. Juontajalegendan esimerkki kanssakäymisestä on kuitenkin kiinnostava ja se tuo esiin vallan, joka juontajilla on lähetyksessään ja kanssakäymisen simuloinnissa.

Aki Linnanahde kokee tuttavallisuuden ja kuuntelijoiden kanssa keskustelemisen tärkeäksi. Nämä ajatukset konkretisoituvat lähetyksessä hyvin. Radio Novan aamulähetyksessä kuuntelijoiden ääni oli kuuntelujaksolla läsnä huomattavasti useammin, kuin YleX:llä.

Yleisökontaktia on aika paljon. Puhelin soi paljon ja biisien aikana ollaan paljon puhelimessa, tulee kymmeniä tekstareita per aamu. Lisäksi tietysti ollaan yhteydessä ihmisiin somen kautta. (Linnanahde 2017.)

Marshall McLuhan näkee radion interaktiivisuuden niin, että radion kaltaista viileää mediaa seuratessaan yleisö on olennainen ja aktiivinen osa kokemusta (McLuhan 1969, 11). Kuten normaalissakin kasvokkain tapahtuvassa ihmissuhteessa, radion parasosiaalisessa suhteessa ihminen itse ylläpitää ja luo tilannetta omassa päässään aktiivisesti. Huomattavasti enemmän, kuin esimerkiksi televisiota katsoessaan. Näin juontajan pyrkimykset keskustelun simulointiin helpottuvat huomattavasti.

Kuten antamissani juontoesimerkeissäkin voidaan nähdä, juontajat haluavat ruokkia aktiivisen osallistumisen tunnetta. Schramm ja Hartmann toteavat, parakommunikoinnissa on kyse yleisön subjektiivisesta tunteesta, että hän on yhteydessä mediapersoonaan, koska mediahahmot näyttävät muovaavan käytöstään yleisön vastausten mukaan (Schramm ja Hartmann 2008, 387).

Haastattelemi juontajat kertoivat, että puhetyylin lisäksi puheenaiheilla on suuri merkitys siihen, miten yleisö viihtyy kanavan äärellä ja miten yhteys yleisöön luodaan.

Tärkeitä ovat ne oman elämän asiat ja aihepiiri, josta kuuntelija pääsee ajattelemaan, että ”meillä on just noin” tai ”ei meillä noin mene”. Myös suora kontaktointi, kuten tekstarit ja puhelin on tärkeitä. Vuorovaikutus on tosi tärkeää, me halutaan saada taajuudelle muitakin ääniä, ettei jupista vaan keskenään. (Kuukka 2017)

Aki Linnanahde kertoi myöhemmin haastattelussa, että uskoo juuri vuorovaikutteisuuden olevan radion suurin vahvuus.

Radio ei kuole, sitä kuunnellaan todella paljon ja se perustuu siihen, että on vuorovaikutteisuutta. Samaa ei ole televisiossa, siellä esiinnyttäin. Radiossa ei esiinnyttä. Radiossa kukaan ei vain katso, kun toinen esiintyy. Radio on mielen teatteria. (Linnanahde 2017.)

Samuel Nyman puhui myös ylistävään sävyyn radion vuorovaikutteisuudesta. Hän mainitsi myös, että iloitsee siitä, jos kuuntelijat lähestyvät häntä radiolähetysten ulkopuolella kasvotusten tai somessa.

Meillä ollaan läheisessä kontaktissa (kuuntelijoihin), koska on paljon välineitä: shoutbox, watshapp, puhelin ja some. Juontajat ovat lähellä ihmisiä ja monissa tapahtumissa ollaan oikeasti tapahtumissa läsnä, kuten kesän festareilla. Me halutaan vastata viesteihin ja rakastan sitä, kun pääsen kasvotusten juttelemaan kuuntelijoille. Haluan pitää sitä yllä, vaikka jokaista ei voi tavata. Haluan silti jättää hyvän fiiliksen ja jakaa sitä muille. (Nyman 2017.)

Hutchby on käynyt läpi ja tutkinut radiolähetystä hiukan samaan tapaan, kuin tässä työssä. Hutchbyn artikkelissa tarjotaan esimerkki todellisesta juontotilanteesta, jossa juontaja tietää etukäteen sekä lähetukseen soittavan kuuntelijan nimen, että tämän sijainnin. Nämä tiedot kerrotaan lähetyksessä juuri sillä tarkoituksella, että kuuntelija tunnistetaan lähetyksessä niiden kautta. (Hutchby 1991, 120.) Kyseisessä, vuonna 1991 julkaistussa tekstissä, puhutaan vielä ”studiovaihteesta”, jollaisia ei nykyradioissa enää ole. Toisinaan juontajat seuloivat puheluita itse musiikkikappaleiden aikana ja ottavat kuuntelijan lähetukseen kappaleen loputtua.

On silti jännittävää huomata, että tämä ”äänellinen allekirjoitus”, josta Hutchby kirjoittaa, on 2010-luvulla edelleen voimissaan. Joskin hiukan eri muodossa. Sekä Radio Novan, että YleX:n juontajat tuovat kuuntelijat lähetukseen etunimellä, joskin kuuntelija saa toisinaan itse esitellä itsensä suorassa lähetyksessä puhelun aluksi. Usein kuuntelijalta kysytään ennen ”itse asiaan” menemistä esimerkiksi hänen senhetkistä sijaintiaan tai esimerkiksi sitä, mitä kuuntelija sillä hetkellä tekee.

Radiossa on kuuntelijan ja juontajan välisen suhteen lisäksi olemassa juontajien välinen suhde. Myös juontajien välinen kanssakäyminen on merkittävässä roolissa parasosiaalisen suhteen luomisessa. Toimittajien välinen suhde edesauttaa kuuntelijan parasosiaalisen suhteen syntyä, sillä se on osa lähetyskokemusta siinä missä kuuntelijoiden kanssa käydyt keskustelutkin.

Keskustelun simulointina voidaan pitää myös sitä, että toiselle toimittajalle puhutaan tuttavallisesti. Näin toimittajat vaikuttavat läheisemmiltä myös katsojalle. Isotalus huomauttaa, että toimittajien keskinäinen viestintä voi ohjata katsojien suhtautumista heihin. (em., 97.)

Isotaluksen (1996) mukaan toimittajien välisiä suhteita on kahdenlaisia: tasavertaisia ja ei-tasavertaisia (em., 94). Ei-tasavertaisille juontajille ominaista on juontoparin puhuttelu koko nimellä

ja puheenvuoron luovuttaminen niin, että siihen kiinnitetään erikseen huomiota (vrt. keskinäinen jutustelu). Toimittajat puhuvat myös enemmän katsojille kuin keskenään. (em., 97.)

Tasavertaisille toimittajille ominaisia piirteitä ovat muun muassa etunimellä puhuttelu, katsekontakti ja keskinäinen jutustelu. (em., 96-97.)

Näillä kriteereillä kaikki haastatteleman juontajat ovat ehdottomasti tasavertaisia juontopariensa kanssa. Juontajien väliset suhteet ovat lämpimät ja toverilliset, heidän välillään on usein myös piikittelevää huumoria.

Tasa-arvoiset toimittajat voivat kuitenkin myös keskeyttää toisiaan välillä. Lisäksi juontajat voivat verbaalisesti ohjata toistensa toimintaa. Nämä tilanteet kertovat kuitenkin vain tilapäisestä dominoinnista. Dominointia voi tehdä paitsi käskyttämällä, päälle puhumalla, sekä puhumalla itse paljon enemmän, kuin juontopari. (em., 96.) Dominointi ilmenee YleX:llä usein niin, että juontajat kiirehtivät puhumaan toistensa päälle.

Toisaalta innokkuus ja osittainen toisten päälle puhuminen sopivat nuorisokanavan tyyliin. Isotaluksen mukaan esiintyjän kiihtyneisyys viehättää erityisesti nuoria katsojia ja esimerkiksi tv-visailun juontajalta odotetaan spontaania puhetta sekä reagointia (Isotalus 1996, 46). Innokkuutta ei siis voi pitää YleX:n tiimin heikkoutena.

Radio Novan juontajien juonnot soljuvat tasaisemmin, Kuukka ja Linnanahde puhuvat vähemmän toistensa päälle ja juontotyyli on rauhallisempi. Myös puheen rytmi ja äänentaso pysyvät tasaisempina lähetyksestä toiseen. Tasa-arvoisuudesta huolimatta leikkimielinen kiittailu ja toisen juontajan dominointi ovat yleisiä molemmilla kanavilla.

Esimerkiksi Radio Novalla 27. marraskuuta Novan juontajat puivat sitä, mitä he antaisivat lahjaksi 100 vuotta täyttävälle Suomelle. Aki ehdottaa, että Novan aamulähetys olisi heidän lahjansa, mutta Minna ei suostu ajatukseen.

M: Ei! Toi on just sellainen, että kun on lähdössä juhliin ja vasta lähtiessä tajuaa, ettei ole mitään vietävää ja nappaa kotihyllystä maljakon kainaloon. Ei se noin voi mennä.

A: No miten sitten?

M: No kun luin Bottaksen lahjasta (F1-kuski omisti voittonsa Suomelle), niin mietin, että mitä me annetaan.

A: Mietitään, tässä on hyvää aikaa. Yli viikko.

M: No ei ole hyvää aikaa.

A: Eli paineen kautta, että ei ole aikaa?

M: Paniikin kautta mun mielestä.

A: Askartele Minna pipari! Tee Suomi 100 -piparkakkutalo ja laita mun nimi mukaan, että se on multa myös.

Esimerkissä on paitsi aamulähetyksille tyypillistä kevyttä läpänheittoa, myös juontoparin dominointia, jota Minna Kuukka harrastaa tyrmätessään juontoparin kommentit yksi toisensa jälkeen. Ensin hän tyrmää idean lahjasta ja sitten sen, että heillä olisi aikaa miettiä lahjaa. Lisäksi juontajat puhuvat välillä osittain toistensa päälle, vaikka se ei ylläolevasta litteroinnista välity.

Vaikka positiivissävytteisen puheen merkityksestä puhutaan tässä työssä paljon, myös tällaisella juontoparin haastamisella on paikkansa ja aikansa. Tuomalla esiin kärkkään näkökulman ja haastamalla juontoparinsa, radiopersoona voi luoda kiinnostavampia sisältöjä ja herättää kuuntelijassa tunteita.

Minna Kuukka pohti haastattelussaan sitä, missä menee ”hedelmällisen provosoinnin” ja vastarannan kiiskin raja.

Joskus on hedelmällisempää provosoida ja seisoa oman asian takana. Joskus se johtaa keskusteluun, jossa ei pääse kunnan lopputulokseen. Se ei ole hyvää radiota. (Kuukka 2017)

Kysyin Aki Linnanahdeelta, mitä mieltä hän on siitä, jos juontaa pyrkii tietoisesti hakemaan itsestään ärsyttävyyttä lähetystä varten.

En usko siihen, että sitä pitää opetella, koska muuten se voi olla falskia. Se ei saa olla teennäistä. Ärsyttävyyden voi tiedostaa, mutta ei sitä voi lähteä hakemaan. (Linnanahde 2017.)

Juontajien haastattelussa kävi muutenkin ilmi se, että vastakkainasettelu toimii lähtökohtaisesti lähetyksessä. Kuitenkin, kuten kaikki muukin, vastakkainasettelun on tapahduttava juontajien olemassa olevista lähtökohdista.

Televisiossa toimittajien yleinen tapa olla vuorovaikutuksessa toiseen toimittajaan on katsoa häntä (em., 96). Tämä on todennäköisesti yleistä myös radiossa, sillä varsinkin tasavertaisten juontajien kanssakäyminen studiossa on usein hyvin luonnollista. Radiossa katsekontaktia ei kuitenkaan näy yleisölle asti.

Isotaluksen mukaan toimittajat simuloivat kanssakäymistä myös käyttämällä affektiivisia ilmauksia. Nämä ilmaukset voivat kohdistua joko juontopariin tai kuuntelijaan. Affektiivisia ilmauksia ovat toimittajien tunnetilojen, asenteiden, mielipiteiden, kokemusten ja yksityiselämään liittyvien asioiden ilmaisu. Mielipiteitä voidaan ilmaista lähetyksessä esimerkiksi mieltymyksistä kertomalla ja tunnetiloja ilmaistaan naurahduksilla tai huudahduksilla. Affektiivisia ilmauksia ovat myös ne

puheenvuorot, joissa toimittaja kommentoi toista henkilöä tai antaa tälle palautetta. Yleensä palautteet ovat vain verbaalisia äännähdyksiä (kuten: joo, niin, hyi) sekä sanan tai kahden toteamuksia. (em., 100.)

Affektiivisten ilmausten kautta toimiminen on hyvin yleistä radiossa, sillä ne ovat usein osa myös tavallista kasvokkain tapahtuvaa kanssakäymistilannetta. Esimerkiksi, kun juontajat ottavat lähetykseen kuuntelijan puhelun, kuuntelijan kanssa keskustellaan ja hänen sanomisiinsa yhdytään verbaalisilla äännähdyksillä.

Tunnetilojen, asenteiden, mielipiteiden, kokemusten ja yksityiselämään liittyvien asioiden ilmaisua on puolestaan puitu tässä työssä paljon ja olen todennut, että henkilökohtaisten tarinoiden jakaminen on olennainen osa juontotyötä. Affektiiviset ilmaukset eivät ole neutraaleja. Kertoessaan itsestään, toimittaja korostaa omaa persoonaansa. Niillä on välittömyyttä viestivä funktio, joka on interaktion simuloinnin muoto. (em., 101.)

Tunteet voi näyttää radiossa, mutta se pitää tulla positiivisen tunteen kautta. Vaikka kukaan ei voi olla joka päivä iloinen, niin jotain iloa ja huumoria pitää löytyä. (Nyman 2017.)

Kun radiolähetystä luotsaa kaksi tai useampi juontaja, juontajien välinen suhde on kaiken kanssakäymisen ja sen simuloimisen ytimessä. Juontajat rakentavat suhdettaan ajan kuluessa ja he oppivat tuntemaan toisensa hyvin. Tämä läheisyys kuuluu lähetyksessä ja se on äärimmäisen tärkeää.

Tätä juontajaparin tuntemusta puin myös haastattelemieni juontajien kanssa. Puhuimme aiheesta lähinnä juontojen rakentamisen ja roolittamisen näkökulmasta. Jokainen juontaja toi kuitenkin ilmi sen, miten tärkeää toisen ihmisen eleiden ja ajatusten tunteminen parijuontamisessa on.

Aki Linnanahde kokee, että juontoparia voi verrata parisuhteeseen. Vertaus on varmasti osuva, sillä juontaminen edellyttää äärimmäisen tiivistä yhteistyötä. Juontaminen eroaa monesta muusta kollegiaalisesta suhteesta siinä, että juontajien tehtävä on jakaa toisilleen omia ajatuksiaan ja tarinoitaan usean tunnin ajan.

Mun kaikissa pareissa on ollut samankaltaisuutta. Liian erilaiset ihmiset eivät toimi ja tässä on paljon samaa, kuin parisuhteessa. Oppii tuntemaan ihmisen ja lukemaan sitä. (Linnanahde 2017.)

Tätä työtä varten tehtyjen haastatteluiden lopuksi kysyin jokaiselta juontajalta kysymyksen, jonka kerroin kaikille jo etukäteen, jotta he ehtisivät pureskella sitä hiukan.

Kysymys kuului: millaisessa tilanteessa olet kokenut parasosiaalisen suhteen erityisen vahvana?

Juontajien vastauksissa kuuluu se, miten paljon he arvostavat vuorovaikutteisuutta. Tästä ”epätodellisesta” suhteesta tulee vastausten perusteella juontajalle aito ja konkreettinen, kun seinä kuuntelijan ja juontajan välillä rikkoutuu hetkeksi. Keskustelun simulointi vaihtuu oikeaan keskusteluun.

Kun kuuntelija oppii yhdistämään asioita ja ne tuntee sinut ihmisenä. Kun aikaa kuluu, se palkitsee, kun huomaa, että ihmiset tuntee sinut. (Linnanahde 2017.)

Mulle syntyy myös itselleni suhteita, kun kuuntelen soittajien juttuja puhelimessa ja olen aidosti kiinnostunut. Tämä suhde voi siis olla molemminpuolinen. Joku tuttu kuuntelija saattaa soittaa ja mä kysyn häneltä, että ”Mitenkäs taloprojekti etenee?” ja saatetaan jutella siinä tovi. (Linnanahde 2017.)

Kuten juontajien puheista voi päätellä, lähetyksen menneisyys ei ”kuole”. Se on hyvin läpäisevällä tavalla läsnä ja uudentamassa ohjelman identiteettiä nykyhetkessä. Ohjelman identiteetti ei myöskään ole täysin juontajan käsissä, vaan kuuntelijat ovat yhtä lailla osa ohjelmaa. (Brand ja Scannell 1991, 222.) Tämä kuolemattomuus pätee myös parasosiaaliseen suhteeseen.

Minna Kuukka kuvailee, että hänelle tärkeimpiä ovat tilanteet, joissa hän saa jakaa lähetyksessä esimerkiksi kuuntelijan elämää piristävän palkinnon. Parasosiaalinen suhde tulee Kuukan mielestä iholle samalla, kun kuuntelijan auttaminen tulee näkyväksi.

Kun konkreettisesti tekee jonkun aamusta paremman, kun siitä ei jää kahta kysymystä. Tule tunne, että tän takia tätä tehdään. Se on huima fiilis. Se palkitsee. (Kuukka 2017)

Samuel Nyman sai kokea yleisön rakkauden konkreettisesti, kun YleX:n vanha aamuohjelma tuli tiensä päähän joulukuussa 2016. Juontajat pyysivät kuuntelijoita kertomaan lähetyksen loppumetreillä hyviä muistoja aamuohjelmaan liittyen ja vastauksia tuli ylitsevuotava määrä.

Ekan päivän jälkeen saimme 58 sähköpostia. Niitä lukiessa tuli tippa linssiin, koska sitä ei joka päivä tajunnut, miten tärkeä on ihmisille. Meidän jutuista syntyy kaveriporukoissa legendaläppiä, kuten ”hyvää morjensta”, esimerkiksi. Vikat viikot aamussa oli huikeita. Ylipäättään se, kun saa kuuntelijalta itselleen jotain. Se vuorovaikutus on tärkeää. (Nyman 2017.)

Tietyn lähetykskokoonpanon eläköityminen on erityistilanne, mutta samalla se antaa konkreettisen kuvan siitä, miten tärkeä asia radio-ohjelma sen kuuntelijoille on. Mediapersona voi yleensä ainoastaan esittää olevansa tietoinen yleisön reaktioista. Juontaja ennakoi yleisön käytöstä, mutta ei tarkkaile sitä. (Schramm Hartmann 2008, 387.) Yleensä kasvokkain tapahtuvaan keskusteluun osallistuvien oletetaan myös näkyvästi ilmaisevan, että he seuraavat kulloinkin äänessä olevan henkilön kertomusta (Goffman 1967, 35). Radiossa tämä toteutuu vain kuuntelijapalautteen muodossa. Joissain tilanteissa yleisön reaktiot eivät todellakaan jää huomiotta ja juontajille nämä

hetket ovat erityisen tärkeitä. Radiostudiossa käytävän keskustelun rituaalit ovat siis paljolti samoja, kuin tavallisessa ihmisten kanssakäymisessä (Goffman 1967, 35).

6. LOPPUPÄÄTELMÄT

Tässä kappaleessa teen päätelmiä ja yhteenvetoja pro graduni tuloksista. Aluksi käyn läpi sitä, miten radiojuontajat ylläpitävät parasosiaalista suhdetta tajuamatta sitä aina itsekään (jatkuvuuden ja keskustelun simuloinnin kategoriat). He hyödyntävät radion työkaluja ja pyrkivät tekemään työnsä mahdollisimman hyvin. Tämän pyrkimyksen myötä syntyvät edellytykset parasosiaaliselle suhteelle (luottamuksen ja samaistumisen kategoriat). Lisäksi käyn läpi luomieni kategorioiden esiintuomat olennaisimmat havainnot ja peilaan tietojani käsittelemääni kirjallisuuteen. Lopuksi pohdin oman työni onnistumisia ja kompastuskiviä sekä parasosiaalisen suhteen tutkimuksen tulevaisuutta.

Tämän tutkielman myötä minulle selvisi se, että juontajien suhde omaan radiopersoonsa ja parasosiaalisen suhteen luomiseen on ristiriitainen. Toisaalta juontajan tehtävä on olla aito, mutta toisaalta kaikki esiintyminen vaatii aina hiukan valmistautumista ja näkökulmien sekä roolien hakemista.

Tiesin, etteivät radiojuontajat ajattele päivittäisessä työssään aktiivisesti sitä, miten he saavat optimaaliset parasosiaalisen suhteen syntymisen edellytykset lähetykseensä. Radiojuontajat tekevät työtään hyvin yksinkertaisista lähtökohdista.

Kukaan juontajista ei esimerkiksi mielellään käyttänyt termiä ”radiopersoona”, sillä se todennäköisesti kalskahtaa heidän korviinsa epäaidolta tai keksityltä roolihahmolta. Kaikki juontajat kuitenkin tiedostavat, etteivät he kykene olemaan radiossa täsmälleen samanlaisia kuin esimerkiksi ollessaan kanssakäymisessä oman perheenjäsentensä kanssa. Lisäksi jokainen juontaja kertoo harkittujen näkökulmien ja tilannekohtaisten roolien hakemisen olevan tärkeitä työkaluja kiinnostavien juontokokonaisuuksien luomisessa.

Jokaisella juontajalla on vahva tarve ”palvella kuuntelijaa” ja tämä ilmenee käytännössä eri tavoin. Lopputuloksena on kuuntelijaa miellyttävä ja kiinnostava juonto, jossa parasosiaalisen suhteen syntyä ja syventymistä edesauttavat kategoriat kasautuvat toinen toistensa päälle.

Yllä mainitusta ”välinpitämättömydestä” huolimatta, tässä tutkielmassa on tuotu esiin paljon sellaisia tilanteita ja asioita, joissa radiopersoona toimii aktiivisesti parasosiaalisen suhteen kehittämiseksi. Se, että juontaja ei tiedosta asiaa aktiivisesti ei tee suhteen ylläpitämisen keinoista sen vähäpätöisempiä tai huonompia.

Seuraavaksi käyn läpi tärkeimpiä aineiston perusteella tekemiäni havaintoja.

Radiojuontajien mielestä aitouden mielikuvan ylläpitäminen on juontamisen ytimessä. Parasosiaalista suhdetta ylläpidetään paljolti epäaitoutta välttelemällä. Aitouden eteen ollaan valmiita tekemään paljon, jopa haavoittamaan omia ”kasvoja” ja kompetenssin vaikutelmaa. Toinen tärkeä elementti on kuuntelijoiden huomioon ottaminen. Vaikka juontajien lähetykseen tuomat aiheet pyörivät paljon radiopersoonien omien napojen ympärillä, juontajat pyrkivät aina välttämään juontajakeskeistä ja sisäänpäin lämpiävää ilmaisua. Tiedonvälitys on yksi konkreettinen keino, jolla juontaja kykenee ikään kuin ”avaamaan” lähetyksen paremmin kuuntelijan suuntaan. Uutisista ja liikenteestä puhumalla juontaja on hyödyksi kuuntelijalle, jolloin kuuntelijalle ei synny tunnetta, että juontaja tekee lähetystä itselleen. Parasosiaalisen suhteen juontaja-osapuoli asemoi siis itsensä ikään kuin niin, että hän on aina ottamassa kuuntelijaa avosylin vastaan ja mukaan ”porukkaan”. Hän asettuu kuuntelijan käytettäväksi.

Juontajat ylläpitävät suhdetta kuuntelijoihin kertomalla tarinoita itsestään, aivan kuten perinteisessä ystävyysuhteessa ikään. Avautumisen taustalla on samaistumisen tunteen edesauttaminen, joka puolestaan sitouttaa kuuntelijaa juuri kyseiseen juontajaan. Kun kuuntelija samaistuu toistuvasti radiojuontajaan, kyseessä on parakommunikointi. Ajan myötä samaistumisen tunne johtaa usein parasosiaaliseen suhteeseen. Avoimuudesta huolimatta juontajien on kuitenkin suojeltava itseään ja läheisiään liioilta paljastuksilta, koska julkisella työllä on myös varjopuolensa. Mielestäni parasosiaaliseen suhteeseen vaikuttavat yhtä lailla ne asiat, joita juontaja ei kerro. Tämä johtuu siitä, että tekemällä valintoja sen suhteen mitä he jättävät pois lähetyksestä, radiojuontajat rakentavat aktiivisesti radiopersoonansa, joka puolestaan on se tarttumapinta, johon kuuntelija mahdollisesti muodostaa parasosiaalisen suhteensa.

Yleistäen totean, että radiojuontajan jokaisen työpäivän konkreettisena tavoitteena on saada aikaan hyvä lähetys. ”Hyvä” on luonnollisesti käsite, jonka merkitys on ennalta määritelty yhdessä kanavan johtajien ja juontajien kesken. Hyvän lähetyksen mittarina pidetään kuuntelijasuhteen vahvistamista, sillä hyvä radiolähetys ei koskaan karkota kaikkia kuuntelijoita radion ääreltä. Päinvastoin, kuuntelijoiden halutaan palaavan kanavalle seuraavanakin päivänä. Loppujen lopuksi radiolähetys pyrkii aina luomaan ja vahvistamaan kuuntelijoiden parasosiaalisia suhteita juontajiin. Juontajat eivät ajattele suhdetta joka hetki tiedostaen ja juuri näitä termejä käyttäen, mutta parasosiaalinen suhde on heidän toimintansa taustalla.

Minna Kuukka kertoi haastattelussaan osuvan vertauskuvan juontotyölle.

Joka kerta omalla tavallani aloitan alusta. Ajattelen, että meillä on kuoppa, jota aletaan kaivaa joka ikinen aamu alusta. Tietysti syntyy pitkän linjan suhde (kuuntelijoihin), mutta koskaan se työ ei ole valmis. Samanlaisia kuoppia ei tule.

Pyrkimys laadullisesti samanlaisuuteen on silti kova. Tavoitteena on, että joka kerta kun tulen studiosta, ajattelen, että nyt oli makee lähetys. (Kuukka 2017.)

Kuukka tuo huomiossaan ilmi, että vaikka parasosiaalinen suhde syntyy ajan myötä ja lähetyksellä on valmiiksi olemassa oleva ja sitoutunut kuuntelijakunta, jokainen lähetys on samalla ainutlaatuinen. Onnistunut lähetys tehdään joka ikinen päivä uudelleen alusta.

Kuten tässä työssä on tuotu esille, radiossa on ylläpidettävä jatkuvuutta esimerkiksi kanavan tyyliä, lähetyksen rakennetta ja tuttuja tarinankertomisen malleja hyödyntämällä. On huomionarvoista, että vaikka juontajat osittain tiedostavatkin tavoitteensa ja kykynsä vaikuttajana, he tekevät paljon sisällöllisiä valintoja mediavälineen lainalaisuuksien vuoksi.

Yksi radion lainalaisuuksista on juontajien erottaminen toisistaan. Lähetyksessä tämä toteutetaan usein roolittamalla juontajia ja tuomalla käsiteltävään aiheeseen erilaisia näkökulmia. Roolit eivät kuitenkaan ole keinotekoisia, kuten aiemmin tässäkin kappaleessa totesin. Lisäksi rooleilla voidaan leikitellä tuomalla ne näkyviksi: Minna Kuukka ja Aki Linnanahde asettuvat usein perinteisiin sukupuolirooleihin, mutta toisaalta he myös murtavat niitä asettamalla roolit naurunalaisiksi.

Kanssakäymisen simuloiminen ja tiettyjen puhetyylien suosiminen osoittautuivat hyvin yleisiksi ja usein myös tietoisiksi valinnoiksi parasosiaalisen suhteen luomisessa. Tähän kuuluu jälleen kuuntelijan ottaminen osaksi ”porukkaa”, sillä hänelle halutaan olla ystävällinen ja vastaanottava.

Aloittaessani tämän tutkielman tekemistä en osannut odottaa, että kanssakäyminen kuuntelijoiden kanssa on niin tärkeä asia juontajille. Yhteys kuuntelijoihin, jopa hyvin hatara kanssakäyminen, tekee parasosiaalisesta suhteesta konkreettisemmän myös radiojuontajille itselleen. Luonnollisesti toinen työssäni esiin noussut suhde on juontajien välinen suhde. Pari- tai ryhmäjuonnossa tämä suhde tuo lähetykseen jännitteitä ja reaktioita, joita ei ole yhden ihmisen juonnoissa. Monia ilmauksia ja puhetyylejä ei voida hyödyntää tunteiden herättämiseksi, jos studiossa on vain yksi ihminen.

Olen ammattikorkeakoulun opinnäytetyön, maisteriopintojeni sekä tämän tutkielman myötä saanut kattavan kuvan siitä, miten radiopersonat toimivat parasosiaalisessa suhteessa. Seuraavaksi haluan tarkastella omia näkemyksiäni suhteessa käsittelemääni lähdekirjallisuuteen.

Schrammin ja Hartmannin (2008) mukaan parakommunikointiin tarvittava yhteyden tunne syntyy, kun mediahahmot muovaavat köytöstään yleisön oletettujen reaktioiden mukaan. Parasosiaalisen kanssakäymisen he puolestaan luokittelevat metakonseptiksi, joka syntyy muiden muassa huomiosta, arvioinnista, empatiasta ja tunteiden tarttumisesta. Nämä ajatukset pitävät mielestäni

paikkansa ja näkyvät käytännön juontotyössä. Juontajat pohtivat paljon sitä, millaisia asioita he kertovat lähetyksessä, miten asiat kerrotaan ja milloin. Juontajien pohdintojen tavoitteena on asetella sanansa niin, että he saisivat yleisössä aikaan mahdollisimman positiivisia tai tunnepitoisia reaktioita. Tunteiden herättäminen tapahtuu ensikädessä sitä kautta, että juontajat miettivät, mikä kuuntelijaa kiinnostaa, ihastuttaa, pelottaa tai ärsyttää.

Schramm ja Hartmann puhuvat myös kuuntelijoiden fyysisistä reaktioista, jotka paljastavat suhteen syvyyden. Aiemmin olen maininnut, etten kykene havaitsemaan näitä reaktioita tämän työn puitteissa. Saatoinkin kuitenkin olla väärässä. Asiaa pohdittuani olen sitä mieltä, että fyysisiä reaktioita ovat myös ne tilanteet, jolloin kuuntelija on yhteydessä studioon viestien tai puheluiden kautta. Yhteydenotto vaatii fyysisistä toimintaa: puhelimen tai tietokoneen käyttöä sekä myös sanoman muotoilemista ymmärrettävään muotoon. Nämä tilanteet kertovat mediatuotteen ja yleisön välisestä yhteydestä. Yleisön yhteydenotoilla ja sosiaalisella medially on nykypäivänä suuri merkitys radiolähetykselle ja parasosiaalisen suhteen kehittymiselle.

Kuuntelijoiden yhteydenotoilla on niin suuri merkitys, että haluan kyseenalaistaa Hortonin ja Wholin ajatukset siitä, ettei parasosiaalinen kanssakäyminen voisi koskaan olla vastavuoroista. Aivan kuten parasosiaalista kanssakäymistä ei voi jakaa todelliseen ja epätodelliseen (Handelman 2003), myös vastavuoroisuuden sulkeminen pois parasosiaalisuuden yhtälöstä on kapeakatseista. Radion ulkopuolisen teknologian ottaminen osaksi radiolähetyksiä on muuttanut parasosiaalisen suhteen sääntöjä siitä, mitä ne olivat termin syntyessä 1950-luvulla. Vaikka toimitukselle osoitetut kirjeet ja puhelut ovat olleet mahdollisia radion alkuajoista asti, lähetykset ovat nykyään paljon moniäänisempiä, kuin mitä ne olivat 60 vuotta sitten. Suoraa kontaktia ei vielääkään voi mieltää parasosiaalisesti kanssakäymiseksi, mutta kontaktit ovat nyt niin luonnollinen osa lähetystä ja niitä tapahtuu niin paljon, ettei viestien vaikutusta parasosiaalisuuteen voi olla huomioimatta. Mielestäni tämä vaikutus on se, että puhelut ja viestit voivat olla radiopersonan näkökulmasta hyvin pitkäkestoinen kokemus. Kuuntelijoiden osallistuminen lähetykseen vaikuttaa siihen mielikuvaan, joka juontajalla on kuuntelijoistaan. Tämä mielikuva puolestaan vaikuttaa kaikkiin juontajan tekemiin päätöksiin lähetyksessä, kuten jo aiemmin tässä luvussa totesin. Näin ollen kuuntelijat pääsevät itse päättymättömällä viestitulvallaan vaikuttamaan siihen mielikuvaan, johon juontaja perustaa lähetyksensä sisällöt ja lähetyksen sisällöt puolestaan ruokkivat kuuntelijoiden parasosiaalista suhdetta ja heidän haluaan olla edelleen yhteydessä juontajaan.

Radiojuontajasta puhutaan tässä työssä usein mediapersoonana. Kyse on myös hahmoista, joiden rakentamista roolien ja näkökulmien avulla olen käsitellyt toistuvasti tässä työssä. Aiemmin tässä työssä sijoitin radiopersonan Gilesin luomalla ”mahdollisen kohtaamisen jatkumolla” todellisen

ihmisen tasolle. Pohdittuani asiaa lisää, radiopersoonaa on paremminkin todellisten ihmisten ja kuvitteellisten ihmisten rajapinnalla. Tämän työn myötä minun on entistä vaikeampaa nähdä radiopersoonaa puhtaasti todellisena tai kuvitteellisena. Gilesin jatkumo kaipaakin muokkaamista ja neljännen tason. Tämä uusi taso voisi olla esimerkiksi ”todellinen hahmo”. Termissä yhdistyisi radiopersoonan kaltaisten esiintyjien todellisuus pohja, jonka päälle rakennetaan korostamisen ja vähätteleminen kautta uusi representaatio. Tällaisia esiintyjä ovat mielestäni radiojuontajien lisäksi tubettajat, stand-up-koomikot ja kenties jopa tosi-tv:ssä esiintyvät tavalliset ihmiset.

Tämän työn suurimmaksi onnistumiseksi voidaan mielestäni laskea se, että pyrin tekemään sellaista analyysiä, jota Suomessa ei ole akateemisessa mielessä juurikaan tehty. Suomessa on olemassa esiintyjä valmentavaa sekä juontamista tutkivaa kirjallisuutta. Lisäksi radiolähetysten air-check on toimituksissa yleinen käytäntö. Tyypillisessä air-checkissä juontajien esimies sekä juontajat itse kuuntelevat lähetyksiä ja pohtivat mahdollisia kehityskohteita sekä uusia ideoita lähetykseen. Teoreettisen kirjallisuuden ja lähetysten kuuntelun yhdistämistä on tehty suomeksi hyvin vähän.

Tämä tutkielma ei kuitenkaan pureudu aiheeseen esimerkiksi puheviestinnän näkökulmasta. Uskon, että puheviestinnällinen näkökulma toisi lisää syvyyttä juontojen analyysiin.

Lisäksi pohdin, olisiko tässä työssä voinut olla mukana useampia juontajia. Olen kuitenkin tyytyväinen kolmeen haastateltavaan, sillä materiaalia syntyi tällä kokoonpanolla helposti hallittava määrä. Jos juontajia olisi ollut vaikkapa kuusi, aineisto olisi ehkä riistäytynyt käsistä. Merkittävästi suuremman aineiston analyysi olisi kenties vaatinut pro gradulle annettuun työmäärään nähden liikaa aikaa.

Mitä parasosiaalisen suhteen tutkimuksen tulevaisuuteen tulee, se saattaa löytyä YouTubesta. Tubettajat ovat nykyään nuorten suosikkijulkikkia (STT-Yle 2017) ja tubettajiin syntyvät parasosiaaliset suhteet ovat varmasti laadultaan osittain samanlaisia kuin radiossa.

Tubettaja Sonja ”Soikku” Hämäläinen kertoi suhteestaan yleisöön MeNaisille elokuussa 2014. Kommentit ovat kuin suoraan haastattelemini radiojuontajien suusta.

Ehkä aitous on tämän hetken juttu, ja ihmisiä kiinnostaa kuulla toisten arjesta. Haluan ajatella, että pienistä asioista innostuva ja hyväntuulinen asenteeni tarttuu muihinkin. --- En tietenkään ole aina iloinen, mutta silloin minun ei tee mieli tehdä videoita. Haluan säilyttää videoissani hyvän tunnelman ja jätän kuvaamatta niinä päivinä, kun jokin todella pännii. --- Poikaystäväni on ahkera somettaja itsekin ja hän on esillä omasta tahdostaan, mutta muuta perhettäni en ole esitellyt. Osaan itse suhtautua netin syövereistä kantautuviin negatiivisiin kommentteihin, mutta en voi odottaa sitä läheisiltäni. --- Minusta mitään ei saa ottaa liian vakavasti. (MeNaiset 2014.)

Pyrkimys aitouteen, arkisten asioiden jakaminen, hyväntuulisuuden esiintuominen, rajojen asettaminen avoimuudelle sekä huumori ovat kaikki asioita, joita myös radiojuontajat käsittelevät ammatissaan.

Myös pitkän linjan radioammattilainen Kristiina Komulainen näkee yhteyden tubettamisen ja radiojuontamisen välillä. Yle Puheen Kaupallinen radio 30 vuotta -radiosarjassa Komulainen toteaa, että ”radio on vanhaa tubettamista”, mikä kiteyttää näiden kahden median yhteyden äärimmäisen hyvin. Molemmissa kanavissa tärkeää on olla oma itsensä. (Tenkanen 2015.)

YouTube voidaan nähdä radion uhkana yhdessä podcastien ja musiikin suoratoistopalveluiden rinnalla. Radio ei saanut digitalisoinnista varsinaisesti mitään uutta, mutta se on edelleen vahva media. Samoin on käynyt esimerkiksi televisiolle Netflixin kaltaisten palvelujen myötä. (Turunen 2012, 3.) Televisio, kuten radiokaan, ei silti ole kadonnut minnekään. Radion tekijöiden on silti hyvä tiedostaa se, miten hyvin tubettajat keräävät yleisöä. Robert Rodrigues pohti Sami Tenkasen ohjelmassa, löytyykö radiolle uusia tekijöitä, jos uusi sukupolvi ei koskaan rakastu radioon (Tenkanen 2015). Työskennellessäni Ylen alueradioissa olen havainnut vallitsevan huolen siitä, että radion yleisöt vanhenevat. Uusi veri ei löydä Radio Suomen taajuuksille riittävällä tahdilla. Itse olen sitä mieltä, että radio tulee aina kiinnostamaan tiettyä ihmisryhmää. Podcastit ja YouTube eivät kykene etäännyttämään ihmisiä radion ääreltä, päin vastoin. Uskon, että nämä eri mediamuodot kykenevät elämään rinnakkain. Terve kilpailu ei tee pahaa kenellekään.

Uusi teknologia ja kilpailutilanne ovat miettimisen paikka koko radioalalle. Sisältöä pitää tuottaa niin, että se kiinnostaa muitakin, kuin eläkeikäisiä. Radion on luotettava omiin vahvuuksiinsa ja annettava tilaa uusien ideoiden kokeilulle. Tekijät eivät saa antaa epäonnistumisten pelon ohjata tekemistään.

1.LÄHTEET

1.1.Kirjallisuus

- Ala-Fossi, Marko (2005). *Saleable Compromises. Quality Cultures in Finnish and US Commercial Radio*. Tampere University Press.
- Alasuutari, Pertti (1993). *Radio suomalaisten arkielämässä*. Tutkimusraportti 3/1993. Oy. Yleisradio Ab, Helsinki.
- Alasuutari, Pertti (2011). *Laadullinen tutkimus 2.0*. Vastapaino, Tampere
- Barnard, Stephen (2000). *Studying Radio*. Arnold, Lontoo
- Blumer, Herbert (1936). *Social Attitudes and Nonsymbolic Interaction*. Julkaisussa: *Journal of Educational Sociology*.
- Brand, Graham and Scannell, Paddy (1991). *Talk, identity and Performance: The Tony Blackburn Show*. Teoksessa: *Broadcast Talk*, 201–226. Edited by Paddy Scannell. Sage Publications.
- Fairclough, Norman (1997). *Miten media puhuu*. Vastapaino, Tampere.
- Giles, David C. (2011). *Parasocial relationships. Characters in Fictional Worlds*. Teoksessa: *Understanding Imaginary Beings in Literature, Film, and Other Media*, 442–456. De Gruyter.
- Goffman, Erving (1967). *On face-work*. Transaction Publishers.
- Handelman, Don (2003). *Towards virtual encounter: Horton and Wohl*. Teoksessa: *Canonic texts in media research*, 137–151. Edited: Katz, E. et al. Cambridge: Polity Press.
- Hendy, David (2000). *Radio In The Global Age*. Polity Press: Cambridge.
- Hirsjärvi, Sirkka ja Hurme, Helena (2009). *Tutkimushaastattelu: Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Helsinki: Yliopistopaino.
- Hujanen, Taisto ja Ala-Fossi, Marko (2012). *Radio*. Teoksessa: *Suomen mediamaisema*. Toimittanut: Nordestreng, Kaarle ja Wiio, Osmo A. Tampere: Vastapaino.
- Hutchby, Ian (1991). *The Organization of Talk in Talk Radio*. Teoksessa: *Broadcast Talk*, 119–137. Edited: Scannell, Paddy. Sage Publications.
- Horton, Donald and Wohl, Richard (1956). *Mass Communication and Para-Social Interaction - Observations on Intimacy at a Distance*. *Psychiatry* Vol. 19 #3.
- Isotalus, Pekka (1996). *Toimittaja kuvaruudussa – televisioesiintyminen vuorovaikutuksen näkökulmasta*. Jyväskylän yliopisto.
- Isotalus, Pekka ja Valo, Maarit (1995). *Televisioystävyyttä ja radiorakkautta: parasosiaalinen suhde suomalaisittain*. *Tiedotustutkimus* 18(3).
- Kansallinen radiotutkimus. Finnpanel, 2017.
<https://www.finnpanel.fi/tulokset/radio/krt/viimeisin/tavoittavuus.html>
- Karhu, Jaakko ja Mäkilähde, Juuso (2013). *Nextille levelille – Juontajadynamiikkaa lähetysvirtaradiossa*. Metropolia Ammattikorkeakoulu.
- Kempainen, Pentti (2001). *Radion murros, julkisradioiden kanavauudistus Norjassa, Ruotsissa ja Suomessa*. Viestinnän julkaisuja 4. Yliopistopaino: Helsinki.

- McLuhan, Marshall. The Playboy Interview: Marshall McLuhan. Playboy Magazine 3/1969.
- Mustonen, Anu (2001). *Mediapsykologia*. Porvoo.
- Nelskylä, Leena (2014). *Missä menee yksityisyytesi raja, YouTube-julkkis Sonja "Soikku" Hämmäläinen?* MeNaiset.
https://www.menaiset.fi/artikkeli/ajankohtaista/i ihmiset/missa_menee_yksityisyytesi_raja_youtube_julkkis_sonja_soikku viitattu 27.1.2018.
- Nordenstreng, Kaarle & Wiio, Osmo (2012). Suomen mediamaisema. Vastapaino Tampere.
- Nukari, Matti & Ruohomaa, Erja (1992). *Ohjelmien summasta lähetysvirtaan*. Helsinki: Yleisradio.
- Nukari, Matti & Ruohomaa, Erja (1997). *Uusi vanha radio – sen tulevaisuus, tekeminen, tuotteet ja hallinta*. WSOY: Porvoo.
- Palola, Noora (2012). *Juontaja vaikutteiden aalloissa - mitkä asiat muovaavat radiojuontajapersoonan*. Turku.
- Rubin, A. M. 2000. *Journal of Broadcasting & Electronic Media* 44
- Rubin, Alan and Step, Mary (2000). *Impact of Motivation, Attraction, and Parasocial Interaction on Talk Radio listening*. Teoksessa: *Journal of Broadcasting & Electronic Media* 635–654. Vol. 44, Iss. 4.
- Reeves, Byron and Nass, Clifford (1996). *The Media Equation: How people treat computers, television and new media like real people and places*. CSLI Publications.
- Schramm, Holger & Hartmann, Tilo (2008). *The PSI-Process Scales: A new measure to assess the intensity and breadth of parasocial processes*. *Communications* 33. 385–401.
 10.1515/COMM.2008.025.
- STT-Yle 2017. *Tiedätkö, keitä ovat Mmiisas ja Lakko? Tubecon selvitti nuorten seuratuimmat idolit*. <https://yle.fi/uutiset/3-9572791> viitattu 27.1.2018.
- Tonteri, Emilia (2006). *Kuinka radiopersoonan rakennetaan? – Tapaus Ylex aamu*. Kemi-Tornion ammattikroekakoulu.
- Turunen, Suvi. (2012). ”*KAIKKI LÄHTEE TIIMISTÄ*” – Aamutuottajien työ Yleisradion maakuntaradioissa. Jyväskylän yliopisto.
- Valo, Maarit. (1994)a. *Käsitykset ja vaikutelmat äänestä*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Valo, Maarit. (1994)b. *Mitä ovat puheviestintätaidot?* Teoksessa: *Puheesta ja vuorovaikutuksesta*. Toimittanut: Isotalus, Pekka. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- 1.2.Lähetysaineisto
- Kaupallinen radio 30 vuotta*. To: Sami Tenkanen. T: Yle Puhe. E: 9.12.2015 ja 28.10.2015. Yle Arena.
- Radio Novan aamulähetysten tallenteet. E: 27.11.-1.12.2017.
- YleX:n aamulähetysten tallenteet. E: 17.-21.10.2016.

1.3. Haastattelut

Kuukka, Minna. 19.1.2017

Linnanahde, Aki. 19.1.2017

Nyman, Samuel. 20.1.2017

LIITTEET

Liite 1: Tutkimushaastattelun kysymysrunko

Juontohistoria

Miten kauan olet työskennellyt radiojuontajana?

Miten kauan olet juontanut kyseistä ohjelmaa?

Lähetys

1. Mikä on kuuntelijaprofilinne?
2. Minkä tyyppisellen ihmiselle juonnat? Kerro hänestä.
3. Miksi juuri hän?
4. Miten kuvailisit lähetyksenne tyyliä?

Radiopersoonaa

Termillä ”radiopersoonaa” tarkoitetaan tässä yhteydessä henkilön tapaa esiintyä radiossa. Sitä, millaisia asioita hän jakaa itsestään, miten hän ilmaisee itseään ja tuo esiin ammatillista osaamistaan.

Kysymysten 3 ja 4 on tarkoitus tuoda esiin sitä, miten paljon juontajat suojelevat yksityiselämänsä ja toisaalta tietoisesti rakentavat radiopersoonansa.

5. Millä tavalla kanava/lähetysten tyyli vaikuttaa sinun radiopersoonasi?
6. Kuinka paljon paljastat itsestäsi ja elämästäsi radiossa? Jos ”voin kertoa jokaisen henkilökohtaisen yksityiskohdan itsestäni” edustaisi 100 prosenttia, millaisen prosenttiluvun antaisit oman radiopersoonasi avoimuudelle?
7. Millaisia asioita jaat sosiaalisessa mediassa radiopersoonasi puitteissa?
8. Miten some vaikuttaa juontajan työhön?
9. Mitä henkilökohtaisuus tarkoittaa sinulle radiossa?
10. Miten rajaat ne asiat, joita et halua tuoda esiin lähetyksessä?
11. Kuinka suuri osa oikeasta persoonastasi kuuluu radiossa?
12. Miten tietoisesti mielestäsi rakennat radiopersoonasi?

Tavoitteet juontajana

1. Millä keinoilla pyrit luomaan suhteen kuuntelijaan? (pyritkö olemaan samaistuttava, kerrotko hauskoja tarinoita, pyritkö olemaan luotettava tietolähde, yms.)

2. Miten paljon olet mukana yleisökontaktissa lähetyksen aikana ja millä tavalla?
(puhelinysteys, lähetyssikkuna, yms.)
3. Millainen on sinun mielestäsi hyvä radiojuontaja?
4. Millaiseen tavoitteeseen pyrit itse juontajana?
5. Miltä sinä haluat kuulostaa?

Kertoisitko jonkin erityisen hetken tai yleisemmän työssä eteen tulevan tilanteen, jolloin suhde kuuntelijaan/kuuntelijoihin tuntui erityisen läheiseltä/konkreettiselta/tärkeältä.